काणकोणची लोककला एक दायज

प्रो. अजित पैंगीणकार
एम.ए.

काणकोणची लोककला एक दायज

बरोवपी

भौ. अजित पैंगीणकार
एम्.ए.

काणकोणची लोककला
एक दायज

पयली आवृत्ती - २००१

प्रकाशक :
सौ. सुखदा पैंगीणकार
अनुजित प्रकाशन
पैंगीण - काणकोण - गोवा
दूरध्वनी क्र. ६४१२३५

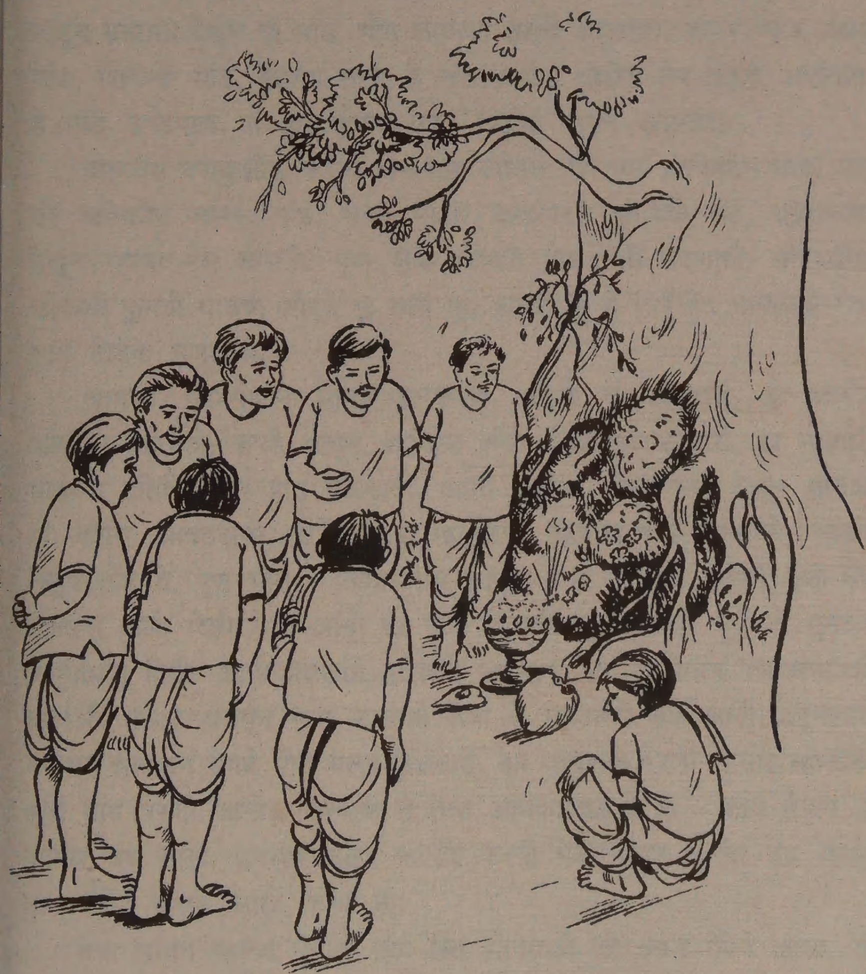
मुखचित्र आनी भितल्लीं चित्रां
भौ. श्रीनाथ पागी
सौ. रेश्मा श्रीनाथ पागी
आगस-माशे
फोन : ६४००७१

मुद्रक :
इंप्रेशन्स
बी-२ अक्षर आर्केड,
३३६०/४, गोंधळी गल्ली क्रॉस रोड, बेळगांव

मूल्य : १००/-

मांडाचो नास ते
पाण्डीच्या नासाचो आशीर्वाद
आनी जाणट्यांच्या पुण्यायेन
काटली पंचविस वर्सां सावन
म्हज्या सांगाताक आशिल्या
म्हज्या सगळ्या
खेळगड्यांक .....

बरपावळ

मांडार वचचे पयलीं

मांड म्हळ्यार पसरो. पसरावन बसतात तो जागो. पसरावप म्हळ्यार मांडप. मांडून बसतात देखून तो मांड. मांड जायत्या तरांचे आसतात. जागरां मांड, धाला मांड, शिगम्या मांड, काल्या मांड, हे मांड वर्साक थोडोच तेप उकते आसतात. हे मांड उगडपाक वा ह्या मांडार कांय राखीव म्हयने आसतात.

आमच्या घराकुशीक अशेच दोन मांड आसले. घराच्या उजवेवटेन धालां मांड तर दावेवटेन जागरा मांड. धालां मांडार धालांपरस फुगड्यो चड, चलताल्यो. देखून म्हाका रस नासलो. पूण जेन्ना आयचे पिळगेंतली तरणाठी, पारंपारिक कोकणी फुगडी घालची सोडून फू बाये फू, फुगडी फू हे सिनेगीत गायताली तेन्ना मात तिडक मारताली.

आमका भुरगेपणान सावन आकर्षण आसले तें जागराचें, हो जागोर फांतोडेर जातालो. रुपडे घालून आयिल्ले संवंग म्हळ्याल म्हातारी. ही म्हातारी गांवच्या प्रतिष्ठितांचेर हात घालताली. आनी आमका हांसयताली. देखून आमकां हो जागोर आवडटालो. खरें तर हे म्हातारेचो आमका भंय दिसतालो. सामके विद्रुप तोंड ते. पूण भास... तिका जेन्ना कोणूय प्रस्न करतालो, 'आगे तुका ती, गळसरी कोणे दिली गे?' आनी ती जाप दिताली 'ती गळसरी मूं? ती तुमच्या जनूमामान दिली. आनी प्रेक्षकांत बशिल्लो जन्नूमाम जेन्ना उद्वेगान 'चळळया' ही म्हातारी म्हणत थंयसून कूस मारताले तेन्ना ते म्हातारेचे हेल आनी जनूमामाले उद्गार आयकून सगळे पोट धरून हांसताले. ह्या जागराक पेरणी जागोर म्हण्टाले. हाचे नाव पेरणी जागोर कित्याक तें तेन्ना आमका कळळें ना - कांय तेपान हो जागोर बंद जालो. उपरांत कळ्यें जागोर करपी मेलो देखून जागोर बंद जालो. हो जागोर करपी आतां कोण ना.

तेन्ना सावन म्हज्या मनाक एक खंत भोगताली जी आज मेरेन आसा. ती म्हळ्यार जाण्टया फाटल्यान ह्यो कला करपी कोण ना. जागोर जावं धालो, वा कालो. सध्या तरी लिखित रुपांत ना. आनी देखून आयज जे जाण्टे ही कला सांबाळतात ते मरतकूच तांच्या फाटल्यान ही कला कोण करतलो? देखून ही कला कोणेतरी बरोवन काडूंक जाय. लिखित सरुपात ती येत तर मुखावेल्या पिळगेक तिचो उपेग जावं येतलो. नाजाल्यार ती कला ह्या कलाकारांवांगडाच सोपतली. आनी आमच्या पारंपारिक धालां जाग्यार 'फू बाये फू' असली पदां

येतली. पूण हे लिखित सरुपात येतलें कशें? थोडें काम न्हयतें. हें काम करपाक कोणेतरी मुखार सरूंक जाय. ह्या कामाक पूर्ण वेळ दिवंक जाय. जाल्यारूच ते शक्य जातलें. मदीं हावे कांय वर्सा. अंत्रुजेंतलो शिगमो लिखित सरुपात हाडचो यत्न केलो. पूण गीताच्या मदीं येवपी शबैन म्हाका मुखार सरुंक दिलेच ना. आनी जायतो करूवय हें काम मुखार व्हरूं म्हांकां जमलें ना. 'असे सातपुड्याचे दोंगर ताच्या माथ्यावर सोबेगा मदें आहे पांडव राजगादी'

शबै शबै शबै शबै शबै ॥ हांव इतल्यारूच उरलो.

हालींच अजितबाबान म्हजेकडेन एक फायल हाडून दिली. मात्शीनदर भोंवडाय आनी चुको बी आसल्यार काड म्हूण सांगलें. अजितबाब एक पत्रकार. पत्रकारांनी लोकांच्यो चुको दाखोववपाच्यो. पत्रकाराच्यो चुको हांव कितें दाखयतलों? म्हूण ती फायल साभार परत करची हो विचार मनांत आयलो. पुण अजितबाब एक लोक कलाकार. फाटली बरींच वर्सा या वावरात आसा. तरी ताका वायट बी दिसचें न्ही देखून हांवे फायल उगडली. चाळची आनी दिवची म्हूणैण पुण वाचतकीर म्हाका कितें जालें तेंच कळचे ना. भराभर अधाश्याभशेन हांव वाचीत गेलो. चुको सुदारित गेलों. मनाक भोव खोस भोगिल्लो. जें काम म्हज्यांन करूंक जालें ना तेंच काम म्हजे मुखार अजितबाब घेवन आयिल्लो.

हे कांम ल्हान न्हय. अजितबाबान ह्या कामाक कितलो वेळ दिला आसतलो. तो खंय खंय भोंवला आसतलो आनी कितले त्रास काडल्या आसतले ताचो अदमास करूंक जावचो ना. ह्या कामाचें मोल करूंक जावचे ना. पूण म्हज्या मतान इतल्यान सोपूंक ना. हे काम आनीक मुखार वचची गरज आसा. ही तर फक्त सुरवात.

चुको काडोप सोपें आसता पुण असलें काम करप सोपें न्हय. आनी काम करतल्याच्योच चुको काडोप जाता. हांवे जमता तितलेयो चुको काडल्यात पूण ह्यो चुको काडटना अजित बाबालें काम बरें जावचें ही नदर दवरल्या. तांचे काम पळेल्यार तांच्यात मुखार वचपाची तांक आसा म्हणपाचे कळता. ताणे मुखार वचचें. जे किंते हातूंत येवंक ना तें हाडचें. काणकोणा भायरूय जायती कला आसा तिचेय कडेन लक्ष दिवचें. इतलेंच ह्या खिणांक सांगन दिसता. आनी तो तें करतलो हाची खात्री आसा. ताच्या मुखावेल्या कांमाक यश आंवडेतां.

— अभयकुमार

लोककला एक चिंतन

फाटलीं पंचवीस वर्सां लोककलेच्या मळांर बावुरताना खूब लोकांक मेळलों खूब भोंवलों. नवे नवे शिकलों. लोककलेच्या माध्यमांतल्यान देशभर भोंवडी केली. त्या निमतान लोकांच्यो वळखी जाल्यो. मनांत सदांच एक खंत भोवन भोवन येताली. जाचे वरवीं आमी देस पळयलों. ती कला आमचे मेरेन खंयच्यान पावली गा? कोणाचें हें दायज? आनी आयज कोणाच्या म्हऱ्यांत पावलां. भाशेचो, उतरांचो लेगीत उगम जावंक नाशिल्लो तेन्ना आमच्या आज्या पणज्यांनी ही कला तिगोवन दवल्ली. आनी आज आमी मात आमच्या सुवार्थाखातीर ही कला विकपाच्या मार्गार पावल्यात.

फाटलीं खूब वर्सां सावून ह्या क्षेत्राकडेन आशिल्यान काणकोण म्हालांतल्या विंगड विंगड लोकांकडेन संबंध आयलो. पळयलें - वाचलें - अणभवलें आनी दिसलें कीं लोक संस्कृताय हें दायज आयज जे शेणत वता तें तिगोवन दवरपाक जाय. लिखित सरुपांक तें आसूंक जाय. मागीर तें उण्या सरुपांत आसना, कित्याक? पूण तें दवरपाक जाय ही आस्त बाळगूनच ह्या कामाक लागपाचें थारायलें.

हें काम तशें ल्हान न्हय. आनी ते खातीर काणकोण म्हालाचो वाठार पालथो घालो. खंय पावलो ना? धालाचे मांड पळयले. शिगम्याच्या मांडानीं गेलों. जंय जंय बायलांच्यो लोकांनाच्यो सर्ती जाताल्यो त्या जाग्यार गेलों. मुलाखती घेतल्यो. जाणटेल्यांकडेन उलयलों. भुरग्यांक मेळलों. कांय जाणांचें रेकॉर्डिंग केलें. कांय कॅसेटी पेड्डुयार जाल्यो. कांय जाग्यार गेले कडेन इतलो हांव वळखीचो. तांच्या वावरांतलो. इतलीं वर्सां लोककलेच्या मळार आसतना लेगीन म्हाका म्हऱ्यांत घेतलोना. जे जाय तें सांगले ना. कितें तरी हांव व्हड अन्याय करपाक सोदतां, मोठी चूक करूक सोदतां असो अणभव लेगीन आयलो. पूण सोडलें ना.

हो वावर खूप व्हड. हांवे जें काम केलां तांतूत उणेपण आसूंक येता. तें करपाखातीर खूप लोकांची मदत घेतली. तांची याद करपाक जाय. ह्या कामाक म्हाका आमचे अशोक पैंगणिकर, केशवपागी, गुरु गांवकार, सुरेश पागी, पुरुषोत्तम टी. गांवकार, कु. सीमा नाईक, रमेश कोमरपंत, अभयकुमार वेलिंगकार, हांचेकडेन उलोवप जालें. कांय प्रमाणांत जें मेळ्ळे तें घेतलें. फुडले पिळगेक तें उपकारतलें अशी आस्त आसा.

कांय लोकांच्या म्हऱ्यांत जेन्ना गेलों तेन्ना आयकुवपाक मेळ्ळें. अमको आयिल्लो. ताणे व्हेलां मरे सगळें तुका आनी वेगळें जाय? बरें कितें मेळटा दिसता न्हय? म्हाका उतरां, आनी जो पयली आयलो ताका मात भांगरा पदकां. हो

लेगीत अणभव घेतलो. कांय लोकांकडेन खूब आसा. पूण भितरल्ले भायर काडपाक भियेतात. हांवे सांगले ना जाल्यार कोणाक तें समजुपाचें ना हाची जाणवीकाय तांका आसा तरी लेगीन उलोवपाक सोदीनात.

इतल्यान हें सोपलें ना. हातूंत आनीक इल्लें घालपाची गरज सा. कसलीच भरस करिनास्तना गांठचे कांयच घालिनास्तना जशें आसा तशें दवरपाचो, सांगपाचो हांवे यत्न केल्लो आसा. हाचे परस चड खबर आशिल्ले लोक आसतले लेगीत. घडये हांव तांच्या म्हऱ्यांत पावलो लेगीत नासतलो. पूण इतल्यान हें सोपलें ना. ही तर निकतीच सुरवात.

ही कला जिती दवरपाखातील म्हजे सहकलाकार, म्हजे वांगडा देश भोंवडेर गेल्ले, नाचपी, वाजोवपी, गावपी, सगळे कलाकार, आमचे स. मधुकर नाईक (कामणूमाम) स. कृष्णा सतरकार, स. विठ्ठल बांदेकार, पांडुरंग पैंगीणकार हे जाण्टे पिरायेचे तशेंच तरणे पिळगेच्या सगळ्या वांगड्यांचो हांव उपकारी आसां.

फाटलीं पंचवीस वर्सां लोककला मळाचेर वावुरतां आसतना सावर्डेचे स. सदानंद रिवणकार, दिवचलचे स. कमलाकांत पळ, पणजेचे तिमोतिओ फर्नांडिस, कला अकादमीचे विनायक खेडेकार, शांताराम राणे, पांडुरंग फळ देसाय, बिठ्ठोणचे मनोहर भोसले, वेलिंगचे कांता गावडे, वास्कोचे रामानंद रायकार, श्रीस्थळचे कमलाकर म्हाळशी, सावर्डेचे रणजीत काकोडकार, कुंडयचे अजित कुंडयकार, कुंभार जुंवेचे महेंद्र गांवकार, कला आनीं संस्कृती संचालनालयाचे एम्. व्ही .नायक अश्विन लोटलीकार, नेहरु युवक केंद्राचे रामकृष्ण जुवारकार, आमचे रमेश स. कोमरपंत, गोपी काणकोणकार, स. पेरु. लोलयेकार, या लोककलाकारांकडेन संपर्क आयलो. खूब अणभव घेतले. शिकलों. जें कितें मेळयलें तेंच हांगा दिवपाचो यत्न केला. तें मानवतलें आनी फुडले पिळगेक उपकारतलें अशी आस्त बाळगितां.

पुराय हात बरोवप आमचे मित्र भौ. अभयकुमार वेलिंगकार हाणीं वाचून काडलें. व्याकरणाच्यो. भाशेच्यो कांय चुको सोदल्यो. सुदारल्यो. कसलीच कटकट करीनास्तना. बेजार धरिनास्तना. हांव तांचो खूब उपकारी. जें आसा तें दवरपाक जाय. जमल्यार वाडोवपाक जाय ही तांची शिटकावणी खूबच भावली. पुस्तक छापून हाता पडमेरेन ताणे जी धडपड केल्या ती याद दवरपासारकी. पयली बरपावळ. पयले पुस्तक. आनी ते बरें जावपाक जाय ही उमळशीक मनात धरून ताणे वावर केलो. ज्या ज्या लोकांनी ह्या वावराखातीर म्हका मदत केली तांचे उपकार मानीनास्तना सदांच तांच्या रीणांत रावपाक हांव पसंद करतलों.

— अजित पैंगीणकार

सांगपासारखें

लोककला
लोककला म्हळ्यार कितें?
लोकांनी लोकांखातीर तयार केल्ली ही कला.
आमचे कडेन ती पावली कशी?
ताचें कूळ सोदप खंयच्यान?
ताचो उगम खंय?
ताचो जल्म खंय जालो?
आमचे मेरेन ती पावयली कोणी?
लोककला जागयली, वाडयली
त्या त्या वाठारांत
ते ते संस्कृतायेन!
गोंयचे भुंयेचेर राज्य केल्ल्या
यादव, चालुक्य, भोज, मराठे इतलेंच न्हय
तर पोर्तुगीजांचे सत्तेचो लेगित हे
संस्कृतीचेर प्रभाव पडलो.
कोण आयले. कोण गेले
हाचो थाव ना
ते राजवटीचो. ते संस्कृतायेचो
कलांचो ह्या जनमानसाचेर
जानपदाचेर प्रभाव पडलो.
लोककलांची खरी शक्ती
हे सैम.
ही संस्कृती.
तांतुतल्यानच सुवारी शिवोरली,
तालगडी, तोणयामेळाचो
उगम जालो.
हे संस्कृतायेतल्यानच
गोफ आयलो.

फुगडी, धालानी जल्म घेतलो.
शंखासूर कालो अवतारलो.
लोककलेच्या रुपांतल्यानच
मानवान परिस्थितीच्या, निसर्गाच्या
आड बंड केलें.
हे लोककलेंत मोग आसा, बंड आसा.
रडणें आसा, हांसणें आसा, राग आसा.
फोग आसा.
दर्यांच्या लाटांचे संगीत आसा.
दोंगरमाथ्यांचें वरदान आसा.
राकट दणकट हाताघी पायाचो
पदन्यास आसा.
दीसभर शेता भाटांत काम करपी
कुळांगरांत मेरा मारपी,
कुळवाड्यांचे समाधान आसा.
कितें आशिल्लें त्या वेळार?
कसलीच करमणुकेची साधनां नाशिल्लीं
चैन नाशिल्ली
खेड्या पाड्यांक आशिल्ली फक्त
लोककला. लोकांनाच
ह्या लोकांनाचाक, लोककलेक
धार्मिकतेचें एकूच सरुप.
खंयचोच लोककलेचों प्रकार
आमकां जाय तेन्ना पळोवपाक मेळचोना.
देवाक नमन करून सुरुवात जाता.
आनी देवाक नमन करून सोंपता.
शिमग्याच्या वेळारच तालगडी, तोणयां मेळ जातलो.
धालांच्या वेळारच सखयां साद जातलो
गणपतीच्या वेळारच फुगडी फू जातली,
दिवाळेच्या दिसानीच शंखासूर येतलो.
दसऱ्याच्या वेळारच तरंगा फुलतलीं

जात्रांच्या दिसानीच 'देव गजानन रे'
हो गजर आयकोवपाक मेळतोलो.
संस्कृताय म्हळ्यारच हें.
रुढी, परंपरा, निष्ठा, संस्कार हांचो मेळ
म्हळ्यारच संस्कृताय.
एका पिळगेकडल्यान दुसऱ्या पिळगेकडेन
गेली ती संस्कृताय.
आमचे पूर्वज शिकले ना.
शिकप म्हळ्यार कितें तें तांका खबरच नाशिल्लें.
बरपावळच नाशिल्ली.
पूण ही कला जिती उरली.
आवाजाचे गिन्यानच, नाशिल्ले त्या वेळार.
तरीय ही कला जिती उरली. न्हय दवरली.
आमच्या जाण्टेल्यानी.
शिकनाशिल्यानी. शेतात काम करतना
शेतांत थाम लायतना. नडटना. कामत राखतना
भात मळटना भाताच्यो पोटल्यो बांधतना.
आपल्या भुरग्यांची लग्ना करतना.
लग्नाच्या माटवातल्यान चलयेक भायर काडटना.
काणकोण म्हालाचो विचार केल्यार
हांगा गांवगिऱ्या वाठारांचो, आदिवासी वाठार,
हो वेगळो विभाग करचो पडटलो.
आपल्याक बळी राजाचे वंशज मानपी
हो आदिवासी लोकांचो वाठार. गावापासून पैस
हांची लागवड करपी. तरी लेगित ह्या लोकांनी ही संस्कृताय जागयली-वाडयली
आतां तांचे संस्कृतायेंक रौद्रपणा आसा,
गंभीरताय आसा, राकटपणा आसा. तरी लेगित
काणकोणच्या हेर वाठारातल्या लोकांनाचाकडेन
एकचार सादून आसा
हेर वाठारातल्या लोकांनाचांत मृदुताय आसा
नाजूकसाण आसा.

आपलेपरीन वेगळेचार आसा
लोकांनाच वा संस्कृताय म्हळ्यार कितें?
रूढी, परंपरा. कलेचेर निष्ठा आनी
ताचो समाजाच्या एकंदर जीवनाचेर जाल्लो
संस्कार म्हळ्यारच संस्कृताय.
मनशाचे जीवन, रावप, खावप, जेवप
म्हळ्यारच संस्कृताय.
एका पिळगेन दुसरे पिळगेक दिल्ली.
हे पिळगेंतल्या धर्माच्या मुखेल आंगान
देवदेवतांच्या समाधानाखातीर
कला जतन केली.
पोर्तुगीजांच्या काळार हे कलेक मारपाचो
चिड्डवपाचो यत्न जालो तरी लोगित
नवे उमेदिन नव्या नेटान ही कला
तिगली. वयर सरली.
हांगाच्या माडानी,
शिगम्यातल्या धालांतल्या मांडांनी,
फुगड्यांच्या सालांनी,
जात्रातल्या रस्त्यानी कलेक पालव दिलो.
म्हणून ही कला जिती उरली
लोककला हेच संस्कृतायेचे प्रत्यक्ष
रुप आसा.
जात, धर्म हाच्यां पेल्यान वचपाचें
काम ही संस्कृताय करता
होच खरो अविष्कार आसा
काणकोण म्हालांत हें चित्र आज लेगीत
बदललें ना. थोड्या भोव प्रमाणांत तांतूक
शहरीकरणाचो जरी परिणाम जाल्लो
आसलो तरी अस्सल मातयेचो
वास घेत ती जिती आसा.

काणकोण - एक वेगळेपण

भगवान परशुरामाच्या पदस्पर्शात पावन जाल्ली ही परशुराम भूंय - आनी हे भुयेंवेल्या अकरा म्हालांतलो काणकोण म्हाल. गोंयच्या दक्षिण टोकाकडेन आशिल्लो. गोंयच्या हेर तालुक्यांच्या मानान अजून लेगीत सामाजीक, अर्थिक आणि उद्देगीक मळार मागासपणाचो शाप आशिल्लो. तरी लेगीन गोंयची मुक्तताय आनी सांस्कृतीक क्षेत्रांक आपलें वेगळेपण तिगोवन आशिल्लो. समृद्ध इतिहास तशेंच तितल्याच ताकदीची लोकसंस्कृताय सांबाळताना थोड्या वेळा पुरतो भौतिक विकासाकडेन फाटभूंय केल्लो हो म्हाल.

ह्या म्हालाच्या संस्कृतायेकडेन नदर मारतना १५१० सालां गोयांत आशिल्ली पोर्तुगीज सत्ता आनी त्याफाटली ४५० वर्सांची राजवट तशेंच १५१० सालपैंली गोंयाक ज्यो राजवटी आनी सत्ता आयल्यो ताची विभागणी करची पडटली.

भगवान परशुरामान गोंयच्या दक्षिण विभागांक वास्तव्य केलें. काणकोण म्हालांतल्या पैंगीण भागांत हाची साक्ष दिवपाक पैंगीणचे एकूच परशुराम देवालय पुरो अशें म्हणूं येता. त्या उपरान्त जे लोक हांगा रावपाक आयले तातुंतले कुणबी किंवा गावडे ही जमात आद्य जमात मानपाक जाय. ह्या कुणबी समाजान डोंगराळ भाग आपलो मानलो. ह्या समाजान जी संस्कृताय आपल्या बरोबर हाडली ती संस्कृताय लेगीत आद्य मानपाक जाय. त्या संस्कृतायेचीं रुपां तांच्या सण, उत्सवांतल्यान दिश्टी पडटात.

गोंयचेर खूब राजवटी आयल्यो. कांय राजवटीनी दीर्घकाळ सत्ता गाजयली. तर कांय राजवटी अल्पकाळाच्यो थारल्यो. तातूंक भोज, शिलाहार, चालुक्य, कदंब, देवगिरीचे यादव आनी विजापूरचो आदिलशहा हांचो आसपाव करपाक जाय. विजयनगरचे साम्राज्य काणकोण म्हालाबरोबरच कर्नाटकातल्या गोकर्ण मेरेन पाविल्लें. आज काणकोण म्हालांक जे लोकांनाच, लोकनाट्यां, लोकसंगीत दिष्टी पडटा ताचेर विंगड विंगड वाठारांतल्या राजवटींचो प्रभाव पडिल्लो दिसता.

गोंयात १५१० सालांक जरी पोर्तुगीज आयले, तरी लेगीत काणकोण म्हालाचेर ही सत्ता थोडोच काळ आशिल्ली. हो म्हाल बहामनी, आदिलशहा तशेंच राजे सौंदेकारांच्या ताब्यात आशिल्लो. ताका लागून नव्या काबीजादींक ह्या म्हालाचो आसपाव आशिल्लो. काणकोण म्हालाचेर सादारणपणान १९८ इतलीं वर्सांच पोर्तुगीज राजवट आशिल्ल्ली आनी ताचो परिणाम काणकोणच्या संस्कृतायेर बरे तरेन जालो. मूळ संस्कृताय तिगली. आज लेगीत भारतीय संस्कृतीची मुखेल

रुपां, आंगां काणकोणचे मातयें दिष्टी पडटात. ह्या म्हालांतल्या लोकांक फेस्त कशें चलता ते खबर आसा पूण पाश्चिमात्य संस्कृतीचे दर्शन दाखोवपी 'कुरुद्दिन' खबर ना. हांगाच्या लोकांक शीर्षारान्नी, विरामेळ खबर आसा, जागोर, शेंसर, भोवरी खबर आसा.

ह्या म्हालांत जीं लोक नाट्यां जातात तांकां कर्नाटक राज्यातल्या संस्कृतायेचो वास येता. पेरणी जागोर, कालो, दशावतारी कालो, संकासूर कालो, रातकालो, धंयकालो, गवळण कालो, खेळकालो हे सगळे प्रकार कर्नाटक शैलींतल्यान चलतात. ५२५ वर्सां परस चड वर्सांची परंपरा आशिल्ल्या हांगाच्या पर्तगाळ जीवोत्तम मठांत गोंयचे परस कर्नाटकांतल्या लोकांचो-भाविकांचो चड आसपाव आसता. कर्नाटक शैंलीत तोडार मुखवटो घालुन जे लोक नाट्याचे प्रकार चलतात बरोबर तेच भशेचे प्रकार हांगा लेगीत चलतात.

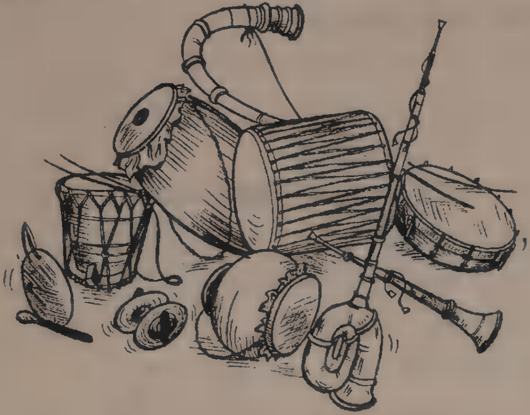
काणकोण म्हालातल्या दादल्यानी लोक संस्कृतायेच्या संवर्धनाक, जडण घडणुकेक खूब मोलाचें अशें योगदान दिल्लें आसा. पूण दादल्यांच्या खांद्याक खांदो लावन हांगाच्या बायलांनी लेगीत आपले शैलींत, आपल्या गावपाच्या, नाचपाच्या प्रकारांत वेगळेचार साधिल्लो आसा. तांतूत रानवटी भागांत रावपी कुणबी ना जाल्यार वेळपांच्यो बायलो आसूंदी, वो दर्याच्या देगेर रावपी, दर्याच्या मधुर संगीताची, त्या ल्हारांच्या तालाचेर नाचपी, मोडपी आमच्यो नुस्तेकार समाजाच्यो ललना आसूंदी.

काणकोण म्हालांतल्या कामकरी, काष्टीकारी समाजाचो मुखेल आनी महत्त्वाचो उत्सव म्हळ्यार शिगमो. ह्या म्हालांतले धनगर, ना जाल्यार कुणबी समाज जे वेदीन शिगमो खेळटात तीच उमेद, तोच उत्साह नाईक, मराठा किंवा भंडारी समाजातल्या नाचपी लोकांमदी आसता. रानावनांतल्यान, शेतांतल्यान, भाटांतल्यान वर्सभर कश्ट करपी हो समाज, थाव लेगीन लागना अशा दर्याक वर्सभर रापण मारून आपलें पोट भरपी नुस्तेकार समाज, पांच दीस मात देहभान विसरता. घुमट, शेमेळ, काशाळ्याच्या तालार सगळें विसरता. लोक संस्कृतीच्या वांगडाच राष्ट्रीय एकचाराची शिटकावणी दिवपी 'गोफ', पंजाबच्या भांगडा नाचाकडेन कांकणभर चडलेगीन म्हणपाक येता आपलें साम्य दाखोवपी तालगडी, गुजरातच्या दांडिया रास ह्या नाचाकडेन व्हरपी तोणयांमेळ, पुराणांतल्या कथां वांगडा संस्कृतायेचो पडडो उगडपी चौरंग, मोरुले, दिवलीनाच, खेळटां खेळटां खेळगडी सगळें-सगळें विसरतात. ढोल ताशाच्या तालाचेर वीरामेळ नाचत येता, देवाचे नाव घेतां घेतां 'आरत' जाता. आदिम काळापासून हें चलत आयलां, चलत रावतलें.

लोकवाद्यां

गोंयच्या लोकजीवनायें महत्त्वाचे आंग आशिल्लीं ही लोक वाद्यां. शास्त्रीय संगीताची, भारतीय संगीताची खाशेली बरपावळ आसा - ताल आला. हाचो अर्थ लोक संगीताक ना अशें न्हय. लोक संगीताचे जाणकार आनी चंद्रावळ वाजोवची जाल्यार पेरुमामानच, अशे छातयेर हात मारुन सांगपी सर्गेस्त पेरू लोलयेंकार हे एक सोडले जाल्यार बरपावळी प्रमाण, आनी लिखीत सरुपांत लोकसंगीताची काणकोणाक तरी ठेवण ना.

आमचे जाण्टे तांच्या जाण्टेल्यांचे पळोवन शिकले. भुरगेपणांत एक खेळणे म्हण घुमट घेतलें, शमेळ घेतलो आनी खुदतां खुदतां घाडी जावचे तशे वाजोवपी तयार जाले, गावपी तयार जाले. मुखार अशेंच जातलें म्हणपाचें सांगूक जायना. आयच्या भुरग्यांक ती ओड ना देखून लोक वाद्यांक, लोक संगीताक लेगीत बरपावळ जाय, ताल जाय अशें दिसता.

ह्या लोक संगीताक घुमट, शमेळ, कासाळें, ढोल, तासो, शेनाय, सूर्त, जघांट, बांको सारखी वाद्यां वापरतात.

घुमट हें मातयेपासून तयार करतात. जाल्यार ताका चामडे वापरतात सोड्डूक (घार) ह्या प्राण्याचे. सोड्डूक हो प्राणी घोलीनी चडसो रावता. ताजे रक्तावेले चामडे मेळल्यार घुमट बरें वाजता. पयलीं अटम्याच्या दिकान घुमटां सांदताले.

शमेळ ह्या वाद्याची कळशी खैर जातीच्या लाकडाची करतात. आतां पणसाचें लाकूड लेगीत वापरतात. शमेळाचे चामडें बकृऱ्याचे. दोन बारीक बड्यो घेवन शमेळ वाजयतात.

कासाळें हो झांजेचो एक प्रकार. काशें ह्या धातूपासूत तें तयार करतात, देखून कासाळें.

ढोल, तासो हो मुळांत लाकडाचो. जाल्यार ताचेवेले चामडें बकऱ्याचे. लाकूड चड करून पणसाचें वापरतात. कांय जाग्यांनी ढोल बैलाच्या चामड्याचो लेगीन तयार करतात.

जंघाट, बांको, शेनाय, सूर्त, झांज, टाळ, बारीक ढोलकें, पखवाज ही वाद्यां लेगीत कांय कांय वेळार वाजयतात. खयंच्याच वाद्यांक लिखित शास्त्र अशें ना. तें एके पिळगे कडच्यान दुसरे पिळगेमेरेन पावलें. त्या त्या विधीनुसार वाजयलीं, वापरलीं. हालीच्या तेपानी हार्मोनियम आनी तबलो लेगीत लोक जीवनाचे, लोक कलेचे एक आंग जावून बसलां.

नमन

लोकानाचाची सुरुवात ज्या जाग्यावेल्यान जाली तो मांड. या मांडाचे दोन मुखेली. एक मांडाचो प्रमुख. तो मांडेली. जाल्यार गावपी तो गाणेली. मांडार निवळसाण दवरप. मांडार दिवली पेटोवप हें सगळें काम मांडेल्याचें. सगळ्या नाचपी लोकानी एकट्यांय जमपाची चर्चा करपाची ही जागा.

काणकोणाक दोन मांड आसात. एक शिगम्याचो जाल्यार दुसरो धालांचो. धालांच्या मांडार दादल्यांक प्रवेश ना. हाच्या उलट शिगम्याच्या मांडार नमनापासूनचे मांड मोडपाची जी प्रक्रीया आसा त्या सगळ्या कामांक बायलेचो आस्पाव आसा. ह्या मांडार फट उलोवप ना, झगडोप ना, सोरो पियोवन येवप ना, भश्टया बायलांनी येवप ना, मांडार एकदां उलयल्यो गजाली खऱ्यानी करून दाखोवपाक जाय अशी तऱ्हा आशिल्ली. पयलींच्या तेंपार 'कोपरी' नावाची जी पद्धत आशिल्ली. कोपरी-कोफ्र म्हळ्यार तिजोरीचो अपभ्रंश. ती फोडपाचे काम ह्याच मांडार जाताले. 'कोपरी' म्हळ्यार दर आठवड्याक काय पैशे जमोवप, ताचे फोडप म्हळ्यार संचय केल्ले पैशे वांटून घेवप. ताचे पयलीं जाका जाय ताणी व्याजान ते पैशे व्हरप. मात् कोपरी फोडटा त्या दिसानी ते परते दिवप ही सगळी कामा मांडानी चलतालीं.

ह्याच मांडार नमन घालून शिगम्याची सुरुवात जाता. नमन म्हळ्यार नमस्कार. देवाक घाल्लें गाराणें. गांवागावानी मेळाक वचचे पयली सगळ्या देवांक आपोव्न तांचो आशिर्वाद मागपाची. नमन घालपासंबंधी सगळ्या खेळगड्यांक आमंत्रण दिवपाचे काम मांडेल्यान करप. मांडेली दर एकल्याच्या घरावचून तांका मांडार आपयता. त्या जाग्यार चर्चा जाता. एकमेकां मितर आशिल्या विचारांक वाचा फुटता. आनी

॥ गणेशा देवा गा नमन करूं ॥

खयंचेय काम करचेपयलीं गणपतीचें आव्हान करतात, तें मांडार लेगीन जाता. शिगम्याच्या मांडार तशेंच धालांच्या मांडार लेगीत नमन जाता. पांच किंवा सात दिसांचो खेळ बरे तरेन जावचो म्हूण देवाक मांडार गाराणें घालतात. उपरांत मांडेल्याली घरकान्न सगळ्यांक ओवाळणी करता. आनी नमनाचो प्रकार सोंपता. गणपतीबरोबर सगळ्या थळाव्या देवांची, लागसल्ल्या परिसरांतली इतलेंच न्हय तर ज्या ज्या जाग्यार खेळगडे वचपाचे आसात. तशेंच चुकल्यामाकल्या देवाचे नाव घेवून नमन जाता.

नमनाक नृत्याचो प्रकार आसना. मांडार अर्द वाटकुळे उभे रावून गाणेली पयलीं म्हणटा उपरान्त ताका बाकीचे खेळ गडी साथ दितात. तास देड तास हें नमन चलता.

जसे गणेशा देवा गा नमन करूं ।
जसे गणेशा देवा गा खेळ रमयता ॥१॥
जसे धरती माये गे नमन करूं ॥२॥
जसे खुट्ये माये गे नमन करूं ॥३॥
जसे मांडाच्या नासा गा नमन करूं ॥४॥
जसे परशुरामा देवा गा नमन करूं ॥५॥
जसे पुरूषा देवा गा नमन करूं ॥६॥
जसे गवड्या देवा गा नमन करूं ॥७॥
जसे नारायणाच्या धड्या गा नमन करूं ॥८॥
जसे सिद्धेश्वरा देवा गा नमन करूं ॥९॥
जसे बाबऱ्या देवा गा नमन करूं ॥१०॥
जसे तळ्याच्या नासा गा नमन करूं ॥११॥
जसे दरवट्याच्या नासा गा नमन करूं ॥१२॥
जसे सातेरी माये गे नमन करूं ॥१३॥
जसे पाचा पुरुषा देवा गा नमन करूं ॥१४॥
जसे तडव्याच्या नासा गा नमन करूं ॥१५॥
जसे पाण्डींच्या नासा गा नमन करूं ॥१६॥
जसे सातेरी माये गे नमन करूं ॥१७॥
जसे पाण्डीच्या नासा गा नमन करूं ॥१८॥
जसे नारायणा देवा गा नमन करूं ॥१९॥
जसे चंदनाच्या ब्रम्ह्या गा नमन करूं ॥२०॥

जसे चंदनाच्या नासा गा नमन करूं ॥२१॥
जसे पाण्डीच्या नासा गा नमन करूं ॥२२॥
जसे म्हाडांतल्या नासा गा नमन करूं ॥२३॥
जसे तळेराच्या नासा गा नमन करूं ॥२४॥
जसे देवते माये गे नमन करूं ॥२५॥
जसे धड्याच्या देवा गा नमन करूं ॥२६॥
जसे वाघऱ्या देवा गा नमन करूं ॥२७॥
जसे पूर्वांच्या ब्रम्ह्या गा नमन करूं ॥२८॥
जसे नागीजाणा देवा गा नमन करूं ॥२९॥
जसे आदिपुरुषा देवा गा नमन करूं ॥३०॥
जसे मुळयेरा देवा गा नमन करूं ॥३१॥
जसे बेताळा देवा गा नमन करूं ॥३२॥
जसे आगि बेताळा देवा गा नमन करू ॥३३॥
जसे चक्राच्या नासा गा नमन करूं ॥३४॥
जसे टक्याच्या नासा गा नमन करूं ॥३५॥
जसे खर्गाच्या नासा गा नमन करू ॥३६॥
जसे नाशवंते माये गे नमन करूं ॥३७॥
जसे आर्वांच्या देवा गा नमन करूं ॥३८॥
जसे नरसिंहा देवा गा नमन करूं ॥३९॥
जसे परशुरामा देवा गा नमन करूं ॥४०॥
जसे मोहिनी देवी गे नमन करूं ॥४१॥
जसे कुळटीच्या नासा गा नमन करूं ॥४२॥
जसे वाणीच्या नासा गा नमन करूं ॥४३॥
जसे बांदाच्या नासा गा नमन करूं ॥४४॥
जसे सातेरी माये गे नमन करूं ॥४५॥
जसे कामोळ्या देवा गा नमन करूं ॥४६॥
जसे पाण्डीतल्या नासा गा नमन करूं ॥४७॥
जसे धुंदेश्वरा देवा गा नमन करूं ॥४८॥
जसे रणखणीच्या नासा गा नमन करूं ॥४९॥
जसे बावन्न पुरुषा देवा गा नमन करूं ॥५०॥
जसे कळीच्या देवा गा नमन करूं ॥५१॥
जसे नागड्या बेताळा देवा गा नमन करूं ॥५२॥

जसे आर्यादुर्गे माये गे नमन करूं ॥५३॥
जसे महादेवा देवा गा नमन करूं ॥५४॥
जसे केशवा देवा गा नमन करूं ॥५५॥
जसे क्षेत्रफळा देवा गा नमन करूं ॥५६॥
जसे दामोदरा देवा गा नमन करूं ॥५७॥
जसे विष्णु देवा गा नमन करूं ॥५८॥
जसे जल्म्या देवा गा नमन करूं ॥५९॥
जसे मुळेरा देवा गा नमन करूं ॥६०॥
जसे दाढ या देवा गा नमन करूं ॥६१॥
जसे देवते माये गे नमन करूं ॥६२॥
जसे माकोडया देवा गा नमन करूं ॥६३॥
जसे भगवती माये गे नमन करूं ॥६४॥
जसे सातेरी माये गे नमन करूं ॥६५॥
जसे पाण्डीतल्या नासा गा नमन करूं ॥६६॥
जसे गड्यांच्या नासा गा नमन करूं ॥६७॥
जसे देवते माये गे नमन करूं ॥६८॥
जसे मुळेरा देवा गा नमन करूं ॥६९॥
जसे राम देवा गा नमन करूं ॥७०॥
जसे वीर विठ्ठला देवा गा नमन करूं ॥७१॥
जसे क्षेत्रफळा देवा गा नमन करूं ॥७२॥
जसे मोक्षप्राण्या देवा गा नमन करूं ॥७३॥
जसे नारायणा भूता गा नमन करूं ॥७४॥
जसे पान्नातल्या नासा गा नमन करूं ॥७५॥
जसे शिवरांच्या नासा गा नमन करूं ॥७६॥
जसे वनदेवते माये गे नमन करूं ॥७७॥
जसे चुकमाकल्या देवा गा नमन करूं ॥७८॥

थंडो खेळावे गड्या
उदकापासून निवळ रे ॥
मांड फोडसी गड्या
मांडामदी खेळा रे ॥

केळीचो पींड मोडे
आमच्या गड्या रंग चढे ॥
ताळयो वाजवन खेळा रे
उदकापासून निवळ रे ॥

श्री गणेशा तुका नमन घालूं ।
माण्णानासा तुका नमन घालूं ।
तुळशी माये तुका नमन घालूं ।
धर्तरी माये तुका नमन घालूं ।
जलम्या देवा तुका नमन घालूं ।
परशुरामा देवा तुका नमन घालूं ।
निराकार देवा तुका नमन घालूं ।
पाच पांडवा तुका नमन घालूं ।
तेहतीस कोटी देवा तुका नमन घांलू ।
चुकल्या माकल्या देवा तुका नमन घांलू ।

नगर माजार होर नाथा कोण तो राजा
नगर माजार होर नाथा दशरथ राजा ।
जशो येळमूर्त धन्न माटवा मेढ घातीला
जशो येंकवीस मेडीचो राजान माटोव घातीला ॥
जशो माटवा माजार राजान सवो घातीला
जशो चार बगलात चार माणका घातीला ॥
चार खुरान चार चवरा सोडीला
जशो सुमित्र राणयेन लागे वरो तो नाथ ।
जशो नवरात्री नवदुर्गा दीस लगीन जाला ॥
जशो माणका मोती लावन नारी भरयाली शेंस
जशो सुमित्रे गा चिरमुले केस
जशो सुमित्रे राणये नाही पुत्र फळ
जशो केगावती राणे हो लागो होर नाथ ।
जशो नवरात्री नवदुर्गा दीस लगीन जाता
जशो केगावती राणये हो चिरमुले केस ।
माणका मोती लावन नारी भरयाली शेंस
जशो केगावती राणी हो नाही पुत्र फळ
जशो कौसुल्या राणी हो होर तो नाथा
जशो नवरात्री नवसा दीस लगीन जाता
नशो कौसुल्या राणे हो ताजे चिरमुले केस ।
जशो माणका मोती लावन भरयाली शेंस
जशो कौसुल्या राणी हो नाही पुत्र फळ
जशो तेगे जाणी राणी हो ताजी वांजी जाला।
जशो सर्व रे वाटेन राजा सावधा घोर
पुत्रा रे कारणासी राजा दुःखे शेर ॥
जशो पुत्रारे कारणाशी राजा वना चालला
जशो चालोनी चालला हो राजा पावतो जाला ।
जशो राजा अटंग वनात पावतो जाला
जशो वनांत जाऊन हो राजान काय हो केला
जशो चार कोणशे चौखोंद राजान तळये मारीला
जशो शीळा गा फुटून तळये पाणी ते जाला
जशो तळयेचे पाणी गा दशरथ राखू बैसला

जशो शिगमो रे शिगमो गाणी कोणी रचयालो
जशो ईश्वराच्या देवानी गा शिगमो रचयालो
जशो ईश्वराच्या देवानी गा काय हो केला
जशो मेतीके मातयेचे घुमट केला
जशो खैरीच्या वृक्षाचो देवानी शंबेळ केला
जशो कासें गा ओतून देवानी कासाळें केला
जशो बेल्लाच्या वृक्षाच्या हो देवानी चामडुके केला
जशो बेंडगा कातुनी हो देवानी फुलां ती केला
जशो बऱ्या बऱ्या कापडयाचो गा देवानी फेटा काडिला
जशो कपडे घालच्या देवानी गा कपडे घातिला
जशो घुमट घेवच्या देवानी गा घुमट घेतिला
जशो शंबेळ घेवच्या देवानी गा शंबेळ घेतिला
जशो तोणयो घेवच्या तेवानी गा तोणयो घेतिला
जशो फुलां घेवच्या देवान गा फुलां घेतिला
जशो कासाळ घेवच्या देवानी गा कासाळ घेतिला
जशो पांच पांडवा घरी गा देव खेळयासी गेला
जशो चालोनी चालत गा देवा पावतो जाला
जशो काझबंदी आंगुणी जाओनी देव खेळू लागला
जशो पांच पांडवा द्रुपदेन काय हो केला
जशो सुवर्णाच्या ताटी हो तिने आरत केला
जशो अमृत फळ हो तिने ताटी ठेविला
जशो तीळा गा तांदूळ तिने ताटी ठेविला
जशो पाच गा वातिची तिने आरत केला
जशो आरत निर्माळोनी देवासी दिला
जशोआरत आळय गे बाळे आसवंत
आया पण नांदू तुजे सासगेवंत
जशो मांडा नासा देवा गा तुका सुवर्णाचे ताट
खेळत्या गडयाक होस्वामी जतन राखा

आदी नमन देवा दुव्वारी
आमच्या देवा गणेशा ।
गणेशाची ढोलाय राणी
शिंपणी खेळय माढवां दारी ।
माटवाची मेढ मुहूर्त घाला ।
आला बा रडा पाय धुवा ।
पाय बा धुले विडे केले, विडे केले
सुखासना मानव केले ।
कालची व्हकल पलती धेडी नवरराज बैसला
आंब्याच्या रूका लागुनी बा जांभळा ॥
थोट्याने पांगळा पोशयालो ।
घोवाच्या हाता पानाचा विडा
गावची पिडा दूर केला

लांब सोंडयेच्या कमला दाताच्या आमुच्या देवा गणेशा ।
नमन घालयालो गुरु निराकारा आमुच्या नमन घालयालो ।
खेळत्या माडांक आमच्या नमन घालयालो ।
खेळत्या माडांच्या गड्याक आमच्या नमन घालयालो ।
तेत्तीस कोट देव राजा नमन घालयालो ।
विश्वामित्र गुरु स्वामी नमन घालयालो ।
राम लक्ष्मण चल्ल्या आमच्या नमन घालयालो ।
चुकले माकल्या देवा आमच्या नमन घालयालो ।
लंकेच्या रावण राजा नमन घालयालो ।

सुंवारी

सुंवारी हो काणकोणच्या कष्टकरी लोकांचो प्राण. परत काणकोण म्हालाचे दोन भाग जर केले जाल्यार आदिवासी वाठारांक सुंवारी हो प्रकार ना. शिगम्याच्या वेळार, चवथी दिसांनी, जात्रांच्या वेळार सुंवारी फुलता. सुंवारी पळोवपाची नासता. तर ती आयकुपाची आसता. एक दोन तीन न्हय तर पांचा परस चड घुमटेली. साथीक शमेळ, कासाळें हांच्या संगतीत

आताळी हागण

पाताळी हा गण

सभेमध्ये हा गण

श्री गजानन ।

या गीतात सुवारींची सुरुवात जाता. वाजोवपी बदलतात. गावपी बदलतात तशी गीतां लेगीत बदलतात. त्या जाग्यार येतात

'कैकयीच्या मनी राम नसावा

राज्य सिंहासनी भरत बसावा ।

सारख्या गीतांचो आसपाव जाता.

सुंवारी म्हळ्यार वाद्य मेळ. काणकोण म्हालांत प्रत्येक वाड्यार हो एकेक मेळ आसा. चवथी दिसांनी खांद्यार घुमटां लावन हो मेळ वाड्यावेल्या लोकांगेर पुजेक वता. थंय सुंवारी फुलता. आरत्यो जातात. मदेंच -

'आरती सप्रेम जय जय विठ्ठल परब्रम्हासारखी' दशावताराची आरत तयार जाता. ही आरत अर्द अर्द वर चलता. वाजोवपी घुमटेली वाजयता तसोच नाचता. पळयतल्याक नाचयता. रमयता. हे सुंवारेक चंद्रावळ, फाग सारखे प्रकार चलतात. मदेंच एकटो उठता आनी म्हणटा

'कवाश्याची पाकळी किरान कापली देरान वाटली भावज्यांक ।

जाल्यार दुसरो उठटा आनी म्हण्टा

या कोंब्यात म्हगेलें भात खायले

फार कसो मारू मामा

फार कसो मारू ।

गणपतीच्यो तरेक वार आरत्यो, शंकराच्यो, सत्यनारायणा आरत्यो ह्या सुंवारेच्या बेळार जातात. सुंवारी म्हळ्यार शमेळ, घुमट, कासाळे हांची जुगलबंदी. मैफल. घुमट वा शमेळ तशेंच कासाळे एकेरी आयकोवपाक बरें दिसना. पूण ह्या तीनय वाद्यांचो मेळ जाता तेन्ना ती सुंवारी शिंवोर उडयता.

झाडांच्या तेंगशेर बसला कावळा
मामा येई घरा भुर्रकन उडाला, नाजाल्यार
बाळाच्या पाया रुप्याचा वाळा
तीट लावुनिया दृष्ट त्याची काढा

सारख्या गीतांनी सुंवारी फुलत वता, रात गाजयता. जागयता.

झाडो

अस्ति, पुस्तिन, सप्तीन, सागर, देवकीन, पुरव, उत्तर, नमन सालकेच्या देटी गावतुरेच्या शिंगासाठी पांच देव इल्ले ऐपणा घर मळ्यार पान ना मळ्यार सावळी ना. देवरे भोवता पळावैर, अरे आमच्या देवानी रचली. छपळमाडी, चपळमाडीचो बेडो टाकून दिलो रे सप्कोटी सागरामध्ये पाळा गेली पाताळा कळव गेले आकाशात, माडीच्या कपळा रे देवानी बसकार केली. माडीच्या कपळारे देव बसुन बुद्धीचे करू लागलो. आमच्या देवाने काळी गावतूर रचली. नाणयली, मारवयली. केसयली, ओळयली. धूपयली. गंधयली. धाडून दिली रेपातळ रवडा राजामंधी, अरे आमची गावतूर चालून चालली पावोन पावलेरे पातळ रवंडा राजामधी, अरे थंय आसा एक रोयणीचे लिंग, देवाच्या गावतूरेन दाव्ये दिमयो मारल्यो. उजव शिंगाडो ये मातयेक मात्यो, आनी थंयच्यान रे देवाची गावतूरी मागा परतली. आमचे येथे दैत्य आसेले, देवाची गावतूरी दैत्यानी धल्ली, मारवधली, नाणयली, केसयली, ओळयली, धुपयली, गंधयली धाडून दिली रे आमच्या देवाच्या सभेमधी. चालू चाललोरे पाऊस पावलो रे आमची गावतूरी देवाच्या सभेमध्ये, दाव्यो दिमधो मारल्यो. उजवी शिंगाडो रे मातयेक माल्लो. आनी थंयच्यान रे देवाची गावतुरी मांगा परतली, ते त्यावेळेर रे आमच्या देवाने काडल्यो कमलेच्यो सुरपो. आनी गावतुरेच्यो शिंगाडो रे देव खुटू लागले. देड गुंजी रे देवारापाती मीळना जालीं. अरे मच्या देवानी काळी गावतुक धरली, नाणयली, मारवयली, केसयली, उकयलज्ञ, धुपयली, गंधयली, देवनारो काडल्यो कमरेच्यो सुरयो. गावतुरेच्या शिंगाड्या रे त्यांनी खालच्यो वरच्यो रवड्यो घातल्यो, धाडुन दिल्यो रे पातळ खंडा राजामधी, थय आसा एक रोयणीचे लिंग, देवाच्या गावतुरे दाव्या दिमयो मारल्यो. उजव शिंगाडो रे त्यानी मातयेक मारली, आनी थंयच्यान रे देवाची गावूतरी मागा परतली. हांगचे थंयचे दैत्य आयले, देवाची गावतूरी धरली. नाणयली, मारवयली, केरायली, उकयली, गंधयली, धूपयली धाडून दिली रे देवाच्या सभेमध्ये. चालून चालले रे मावून पावली देवाच्या सभेमध्ये. अरे आमचे देवो गावतूरेकडे शपथ शरणा लागली. गावतूरेची शिंगाडी रे ते खुटू लागले. आमच्या देवास रे देड गुंज माती मिळतीसरे. आमच्या देवाने देड गुंज माती घेतली हातीच्या तब्टावर, चालून गेले रे आमचे देव. सप्तकोटीसाग

सपा कोटी सांगलामधे, आमच्या देवानी देड गुंजी माती टाकून दिली रे, सप्त कोटी सागरामधी, देड दिसाची पाकळी रचली. नऊ रचेली दोणयेक पृथ्वीकडे

अंधार रे पडली. अरे आनकासूर राजान कायरे केल्या ताळ नसले, मृदंग सावळे सात दिसात सात राती रे रचेल मांडली, आनकासूर राजाची कूड पडली. प्राण गेली रे. आकाशात ते ह्या वेळेर रे आमच्या देवाने चंबू आडून गंगेचे पाणी आडले, आणि अनकासूर राज्याच्या नजरेत मारून सायसूद केलो. तुमच्या देवाक धात्या दिता, भाट दिता, मिरास दिता आमका देवक धान्य नाका भाट नाका मिरास नाका. सांज सूर्यबाळ आमकां दिवचे पडले. आनकासूर राजाने रे रवाड ओट काडना अस्तिमा देवाचे बाळ देवास दिले, आमच्या देवानी किरमळकी रथ होडलो. किरमळका रथा रे बाळ सुरववण झाले, सांज सूर्यबाळ घणा लागलो. नऊ रवंडी दोणयेक आनी बारा रवंडी पृथ्वीक उजवाड पडलो. मच्या देवने रे काय केल्या तिसोलाची बसोव रचलो. धाडून दिलो रे आमच्या देवानी सप्तकोटी सागरामधी, एक सागर पोहता दोन सागर पोहता तीन सागर पोहता चार सागर पोहता पाच सागर पोहता सहा सागर पोहता सात सागर पोहता पोहता ताका दोघांची भेट झाली, तांचेकडे आसली रवैरीची बी. आमच्या बसवान काडून घेतली. धाडून दिली रे आमच्या देवाच्या सभेमधी. आमच्या देवानी काढली बी घेतली घातीच्या तळटावर. देवानी परीक्षा रे करूर जायना झाली. आमचा ब्रम्हा आयलो क्यानी समजलो मनी समजलो वरैरीची बी म्हणून त्यांनी परीक्षा केली. अरे खाद्दार आले रवोरे कुदळ, गुंरून घेतली रवैरीची बी चालून गेले रे ते बुरवळीच्या वनामधी. आमच्या गुरुन मारली कुदळ काढली धेपां तांतूक नाटली रबैरीची आने धरले, धारतरेचे काढले. कड्डाचे शिंपण शिंपले मेघाचे. कोम रोचलो रे ताका फुकूडसा, एक पान जाले. सांजसूर्य बाळ जल्मलो. दोन पांत आली शेवटी जन्मलो. तीन पान जाले तीन नकुल राज जन्मले. चार पान जाले खापरा जल्मले. पांच पान जाले पांच पांडव जल्मले. सहा पान जाले नाग जल्मले. सात पान जाले कुंवर जल्मले. आठ पान जाले कृष्ण जल्मो. नऊ पान जाले. नऊ कोटी दोणये जल्मले. दहा पान जाले रावण जल्मले. अकरा पान जाले गुरु जल्मले. बारा पान जाले बाबा कोटी सागर सारकोच भरली. तेरा पान जाले तेरा तुपास सुकाळ दिलो. देवाच्या जोतीस साररवेच वाटले. चौदा पान जाले गणेश जल्मले. पंधरा पान जाले. पंधरा पुरास मार्ग जल्मले. सोळा पान जाले हनुमन्त जल्मलो. सतरा पान जाले सतरा सहस्त्र जल्मले. अठरा पान जाले. दांड्या पीकावळ सारखीच पिकली. एकोणीस पान जाले राम लक्ष्मीण जल्मले. वीस पान विश्वामित्र गुरु जल्मले. एकवीस पान जाले गुरु सुवर्ण जालो. गुरु न्हावलो गारवलो कैशी घालो बावन्न शरणाची त्यानी ओठयो ओढत्यो, अक्षदाची रे त्यांनी तीळो केली, अमृत फळ घेतले तीन तांदूळ मंत्रिले, अमृत फळ फोडले एक घायो उडालो दोन

घायो उडालो तीन घायो उडालो चार घायो उडालो पांच घायो उडालो सहा घायो उडालो सात हायांनी रे रूक भूमीर पडलो, ताळ पडले पणसरा मूळ पडले उदेशेरा आंगाच्या तोलात भूजांच्या बळात रे त्यांनी केली तीन दुपडा, एक उडयले राया घरी, एक उडयले देवा घरी, एक खानी मारून गेला रे थेव्यांच्या घरी, अरे आठ दिसा आठालो बारा दिसा शिगमो शिगमो सरा दीस पावले. दात्री लायले सुत्रा लायला दहा बारा तोण्यां जोड सारखेच कापले. गुरु जोड गुरफ रंगलो लागलो मुसारी झाडून घेतलो. थयच्यान घेतलो ताणजोड चालून गेला रे चितऱ्याच्या घरी चितऱ्यांच्या झीलाने आठीस सोडय भट्टी सोडय आठ दिवसात आठाळो बाना थिचा शिगमो शिंगमसरा दीस पावलो. गुरुची जोड गुरुक दिली. लागलो मुशारी कढून घेतलो. नवांदार घेतले पितांबर उजव्या हाती तोगयामेळ चालून गेले रे तुळशीच्या मिल्लीस नदी, आणि दहा बारा गड्याक त्यांनी रे साद केले. दहा बारा गड्यो न्हावल्यो मारवल्यो केशी घातल्यो इरगांटी ओटी आळत्यो चंदनाची दहा बारा गड्यो गुरुच्या गारणा गेल्यो. सेदेवेळार रे दहा बारा गड्याक दहा बारा तोड्या जोड सारखेच वाटले. रवेकला हांडता गड्या गडो आदळलो तोणी पडली भुमीर आताळी गेल्यार कोपऱ्यान काडटलो, पाताळी गेल्यार गरयेन काडटतो, नुवे गांवचे आमी रवेळेसरे.

१. महादेवा देवा नमन खेळ खेळता
२. जलम्या देवा नमन खेळ खेळता
३. भुमी पुरुसा देवा नमन खेळ खेळता
४. साठ पुर्वा देवा नमन खेळ खेळता
५. दरवट्या नासा नमन खेळ खेळता
६. घरवयी पुर्सा नमन खेळ खेळता
७. तुळशी माये नमन खेळ खेळता
८. खेळता गड्या नमन खेळ खेळता
९. खेळत्या मांडा नमन खेळ खेळता
१०. वाजत्या तोणयेक नमन खेळ खेळता
११. चुकल्या माकल्या नमन खेळ खेळता

घारियो

ये घारी योगे घारी यो आकस पित्यो घारियो
ये पाकाटे मोडून झोळियो बोरू यो
घारियोगे घारियो
ये चांदवाली चांदवाली चांद मेडो यात गे
चांद मेडो खाता गे
ये जांबळा सोडून बेंडसा खाता गोड साखर
ये बायल गोरी म्हण न्हिदलो घरी
ये आर बाराची दुकरा येऊन खारी
आरे खाली गा सारी आरे खाली गा
ये जळू तुझ्या गोरेचे गे
दुःख पडले माका औरेचे
ये दनपराचो भार जाला धुल्ल तापला
ये सलम घोडो उभो जाला खेम देवला
ये शेळाशेत बादली पाणी आडली राणी रामाची
ये रामा तुझ्या दरबारा हो उडते वानर
ये आयली कांतर बसली मानेर शेप धडगये चानये
ये गायच्या पाण्यार नई गोडेल्यो
मस्तकी मोतीया दातोण्यो
ये वनीचे मोरूल्ये वन्नी फळा गा
ये वनीचे फळ खा घेवुनी फळ खा
ये वनी फळ खा मोरुल्या
रान वनी जा -

तालगडी

शिमग्यातली तागलडी हो प्रकार म्हळ्यार ताल आनी लय हांचो मिलाप.

जे रंग तालगडी जे जे था गीतान हो नाच सुरु जाता. रामायण, महाभारतातलीं राम ना जाल्यार पांडवांचे वर्णन आशिल्लीं गीतां ह्या नृत्यप्रकारांत सादर करतात. घुमट, शमेळ, झांज ना जाल्यार कासाळें हांच्या संगतीक मदें मदे शेनाय लेगीत आसता. पयलीं मुखेल गायक तालगडी म्हण्टा. घुमटाचेर थाप पडटा. विशेश म्हळ्यार हांगा उतर वा स्वरापरस तालाक चड महत्व आसतां. तालार खेळटात म्हण ती तालगडी.

शिमग्याच्या दिसानी घराघरांतला तालगडी खेळटात मात मांडार तालगडी शेवटाक खेळटात. ताच्या उपरांत आनी खेळ जायना. एक एक दोन दोन तास लेगीत मांडार तालगडी खेळटना धुंद जाल्ले जाण्टे कलाकार सगळें देहभान विसरून नाचतात.

अशी जे रंग तालगडी जे रंग था
मोठा राजा धरमनिष्ठ होता
कैसा तो वजर शिळा हो...
सूरयाळ राजा चांगुण ही राणी
बाळ सावळ चिलया हो...
नारद येवोनी कळा लाविता
तो गे कैलास हो...
कैलासाहुनी आला सदाशिव
बसलो तो वरवंट्या हो...
खाकी झोळी हातानी रोटी
मोस मागतो बाळासी नरासी हो...
मागील दारी जाऊनी हाक मारगे
बाळ सावळ चिलया...
बाहेर जाऊन हाक मारिला
बाळ सावळ चिलया हो...

चिलया चिलया म्हणुनी एक मारिला
धावत आला चिलया हो...
पायी पैंजण हाती घुंगरा
नाचत आलो बा चिलया हो...
कैसासाठी हाक मारिला
ते माते सांग गे...
कैलासाहुनी आला सदाशिव
बसला तो वरवंट्या हो...
खाकी झोळी हातानी रोटी
मोस मागतो तुज बाळ हो...
उजव्या हाता खडग दाव्या हाता शीर
वद माते कंठ शीर हो...
चिलया मारोनी मोस रांधिला
उठा हो देवानो भोजनासी हो...
शिर ठेवोनी मोस रांधिला मी
उठ तो ना भोजनासी हो...
होवी गावीच्यो शिर काडीये
तेन्हा आमी उठना गे भोजनासी हो...
मी पापीण वैरागीण
तुझी पुता वैरागीण हो...
होवी गावीचे शिर काडी चे
उठा हो देवानो भोजनासी हो...
तीन पाने ठेवोनी मोस वाडिल्या
उठा हो देवानो भोजना सी हो...
तीन पाने ठेवोनी मोस वाडिल्या
मी उठोना भोजनासी हो...
आमी दोघे तुमी एकटा
चौथे पान कोणासी हो...
आमी दोघे तुमी एकटा
चौथे पान कोणासी हो...
चार पाने ठेवगे मोस वाडगे
आमी उठतो भोजनासी हो...

चिलया मारूनी मोस रांधिला
आता खंयचो चिलया हो...
मागील दारी जाऊनी हाक मारिली
बाळ सावळा चिलया हो...
बाहेर जावूनि हाक मारिला
बाळ सावळा चिलया हो...
पायी पैंजण हाती घुंगरू
नाचत आलो बा चिलया हो...
जे रंग तालगडी

अशी गे रंग तालगडी जे रंग था
ये दशरथ पिता कौसुल्यी माता
भक्त तयांचा मारुती हो...
ये रामचंद्राच्या बंधू लक्ष्मण
अयोध्येचा राजा होते
राम लक्ष्मण सीता मिळोनी
चालले वनवासी
राम लक्ष्मण भरत शत्रुघन
शेषाचा अवतार हो...
ये पंचवटी मध्ये गुंफा बांधिली
राहीले वनवासी हो...
ये मंदोदरीचा पुत्र इंद्रजित
तो गेला पाताळी...
चौदा वर्षे उपवास भोगिला
इंद्रजिताच्या कारणी हो...
कंदमुळा फळा आणूनी देतो
आपण तो उपवासी हो...
पाताळी जाउनी हवन मांडिला
रथ काढा या साठी हो...
नदर तराटूनी पाहे इंद्रजित
फुडे दिसतो सौमित्र हो...
गजेखांब्या मध्ये आड राहोनी
बळे उतरे बिभीषण हो...
गजे खांब्या आड राहोनी
वदिला तो इंद्रजित हो...
नदर तराटूनी पाहे इंद्रजित
चौदा वर्षे उपवास भोगूनी
वदिला तो इंद्रजित हो...

अशी जे रंग तालगडी जे जे था
प्रभगातचो फिरंगी नवराज आला हो
नभानवोर्द केलो हो ॥
धोतरा चोळीयाची वर्द केला हो
खबर कळली सत्तरी राण्यासी
सत्तरीचो राणो हो उठला हो ।
दुल सूर मार्ग धरीला हो
एक दोन गाव लोटिले.
खबर कळली हो फणी बाजेरा
साढे तिनशी लोकांनी केला एक टाय
दारू गोळ्या सामान चल जावू
राण्याच्या शोधाला
गावच्या देवा पाव म्हाका तू
तुका दीन बोकड्या धर हो
नाल्ल माल्लो चाकरासी हो
बोकडो दिलो बाबरासी हो
नानासी कोट फोडिलो हो
उपाशीला गाबूर झाली हो राजा
जे रंग तालगडी जे रंग था.

जे रंग तालगडी जे जे था ।
खाडे गावचो मीठकारी हो राजा
अशी गुडगुडी खंय घातिली गो दिवल्या
अशी गुडगुडी फुटली हो गा नायका
अशी दांडी खंय घातिली गे दिवल्या
ठेवयासी दांडी दान केली हो
चिलीम खंय घातिल्या दिवल्या
चिलीम खंय फुटय गा नायका
कुमाराशी दान केल्या हो.
इग्युल्याच्या तडी बा कुरल्याची कडी हो
ये ताज्या उतल्यान माल्ली दोन कट्टी माडी
आता घुवक येता म्हण हाता घेतली बडी
असो वचन पडो इग्युल्याच्या खाडी
जे रंग तालगडी...

जे रंग तालगडी
जे जे था
वाटेवेल्या वडाचो खांदो करकरी गा
त्या वै वडाच्या पोंदा गायी गोठेल्या हो
गाईच्या गोठणार शेण भरी नारी हो
भरीता भरीता भरली एक बुटी हो
वाटेन वता एक सोनार शेटी हो
वाटेन वता एक सोनार शेटी
अगा अगा शेटी मामा
उकल म्हजी बुटी गा
उकलता उकलता पडली दोघा मिठी
गळ्यास पडली मिठी गे
सासूबाई तोडली गळसरी सांडती झंजरी गे.

जे रंग तालगडी
जे जे था
साते दिसा वाटे आमी जावू साते
आणियाला रोपा रुमडाचा
मारियाली कुदळ काडियाला धेपा
त्यातूक रोवा रोपा रुमडाचा ॥
मारियाले खोरे काडियाली चरी
त्यातूक आल्यो झोरी पातळीच्यो
साखरेचे आळे दुधाचे शिंपणे
करिती जतन रुमडाचे ॥
एक पानी रुमड दोन पानी पावला
तिसऱ्या पानी रुमडी दावा केला ॥
चार पानी रुमड पाच पानी पावला
सहा पानी रुमडी कोंब गेला ॥

सात पानी रुमड आठ पानी पावला
नऊ पानी रुमडी अंकुर आला ॥
दहा पानी रुमड अकरा पानी पावला
बारा पानी रुमडी कोंबही आला ॥
तेरा पानी रुमड चौदा पानी पावला
पंधरा पानी रुमडी विस्तार घेतीला ॥
सोळा पानी रुमड सतरा पानी पावला.
अठरा पानी रुमडी कळा आला ॥
एकोणीस पानी रुमड वीस पानी पावला
एकविस पानी रुमडी फूल आला ॥
रुमडाचे फूल आणून देगा बंधवा
तेन्हा तुझ्या लग्ना करो धरी ॥
गावान गावच्या शेटी घालयासी वेटी
धडय फूल शेटी भांगराचे
बत्तीस पाकळ्याचे फूल भांगराचे
करवण देगा शेटी रुमडाचे
तेवय फूल घेऊन गेला भयणीच्या घरा हो...
उठ सायबिणी भयणी माझ्या
रुमडाचे फूल नी नदरात
घेगे पदरात भयणी माझ्या...
कापसाच्या सुता ओळ्याचो वाती
दिव्याच्या जोती फूल ओटी घातला
बत्तीस पाकळ्याचे फूल भांगराचे
करवण दिला तेका रुमडाचे
तेवय फूल घेवन गेला मावा पलंगार
मावान सांगला सुने मायेपण
तेवय फूल घेवन गेला माये पलंगार
मायीन सांगला सुने जावेपण
तेवय घेवन गेला जावे पलंगार
जावेन जावेचेर फाट केला

जे रंग तालगडी
जे जे था ।
दरया किनारी फुल फुलला
फूला जगलबा जेला हो...
भुजंगाच्या मांडीवर
कृष्णदेव निजला हो
करी हो खेळया भुजंगाशी
मध्यान्नेच्या काळरात्री तानसर लागली
भुकसर लागली
दूध सयी रडत बाये
रडू नको श्रीहरी
घालून पाळण्या झोप देती
जसी मती बाई सुंदरी...

गोपालकृष्ण महाराज की जय
ये ब्रजावती टिपऱ्यो खेळती हरीपती
आनंदे नाचती
आनंदाने हरी गुण गाती
धन्य जयाची हरी संगती
ये दावीकडे जाती
राधायती मज यती
हसती राग सोडती
त्या सुमते गोविंद जपती
आनंदाने हरी गुण गाती
धन्य जयाची हरी संगती
ये ब्रजावती टिपऱ्यो खेळती हरी पानी ।
आनंदे नाचती
आनंदाने हरी गुण गाती
धन्य जयाची हरी संगती
भुलल्या सर्व गोप गोपी ऐसा रे
ये दावीकडे जाती
ये एक टिपरी गे दुसरीसे मारगे
तिसरीस घेऊनी चौथीस मारगे ।
ये ब्रजावती टिपऱ्या खेळता हरीपती आनंदे नाचती ।
आनंदाने हरी गुण गाती
धन्य जयाची हरी संगती
ये दावीकडे जाती राधायती यती
मज हसती राग सोडती
त्या सुमते गोविंद जपती
धन्य जयाची हरी संगती
पाचवीस मारूनी सहावीस घेऊनी
सातवी बदलता...
धन्य जयाची...

तासणी कुराड घेवन खंय वता वावराड्या
चंदनाचे आडे तासता झाले फाले
येवजल्ले धडे यजमान्या सिद्ध जाले ।
माटवा मेढ रे गज गज भगवंता
माटवा बुधवंत रे किशोर माजा
माटोव शिवला रे करमला दावांनी
व्हकले भावान माटवा परी काडला
काजळ शिवले गे बिब्याचे
दार खंय गे माटवाचे ॥
दारातल्या पिपळा
सलाम खोड ताळयो
ये लचकत्यो माळ्यो रे लवचाच्यो ॥
काजळ शिवले गे बिब्याचे
दार खंय गे माटवाचे
येणी येता तेणी येता गे बन वावर
काळ वांयगिणी बाचकुले देठा
आडा माटोव रुंद धरा ॥

दांडो शिपी घेवून सीता खेळू चालली बा
मार्गीचा धुल्ल सीता कांडू लागली बा
धुल्ल कांडिता सीते धनुष्य गावला बा
तो धनुष्य घेवन सीता घरी चालला बा
तुळशीच्या पिंडावनी धनुष्य ठेविला बा
त्यारे धनुष्याचे बाचा संयवर मांडिले बा
जनक राजान काय हो केला
गावोन गाव लोकां पत्र पाठविला बा
देशोन देश राजा पत्र पाठविला बा
राम लक्ष्मण चल्यां पत्र पाठविला बा
लंकेचा रावण राजा पत्र पाठविला बा
तेहतीस कोट देवराजा पत्र पाठविला बा
देशोन देश राजे संयवरासी आले बा
विश्वामित्र गुरुस्वामी संयवरासी आले बा
राम लक्ष्मण चले संयवरासी आले बा
तेहतीस कोट देव संयवरासी आले बा
लंकेचा रावण राजा संयवरासी आलो बा
जनकराजाचे घरी सभा दाटली बा
बसत्या सभेस तो रावण उठला बा
धा शिरा वीस भुजां धनुष्य ठेविला बा
धनुष्य चकर रावण हुरी चेपला बा
रावणाचे नाकी तोंडी रक्त व्हांवले बा

हत्तीयेर बसून सीता माळ झेलिता बा
बसत्या सभेस तो लक्ष्मण उठला बा
दाव्या पायी किरांगुळी धनुष्य झेलिला बा
धावोनी आली सीता लक्ष्मणाजवळी बा
नंको सीते माळ घालू आमच्या गळी बा
बसत्या सभेस तो राम उठला बा
दाव्या पाया किरांगुळी धनुष्य झेलिला बा
दाव्या पाया किरांगुळी धनुष्य मोडिला बा
सीतेन माळ घातली रामाच्या गळी बा
रामलक्ष्मण दोगां सीता तींगा जाणा बा
ती तीगां चालली वनवासा बा
वनवासा जावच्या मार्गार सूर्य मावळला बा
सूर्य मावळती त्या काळोख जाला बा
तेथे रामान गुंफा बांदियला बा
गुंफेत सीते ठेवियली बा
खबर कळली लंकेवर बा
लंकेच्या रावणान काय हो केला बा
आपल्या मायेचो ताणे मीर्ग रचिला बा
मीर्ग रचून ताणे वनी सोडिला बा
हालत धोलत मीर्ग गुंफेदारी आलो बा
रामलक्ष्मण सीता खेळू बैसला बा
राम भर्तरा लक्ष्मण देरा
हो मीर्ग मारून तुमी कांचोळी घडा बा
मीर्गाचे कांचोळी येते नरघाणी बा
नवलक्ष सोने आटोवन घडीन कांचोळी बा
सोन्याची कांचोळी आहे घरोनघरी बा
मीर्गाची कांचोळी नाही कोणाघरी बा
रामलक्ष्मण गेला मीर्गा फाटल्यान बा
लंकेच्या रावणान काय हो केला बा
कपट विद्या करून सीता चोरून नेला बा
सीता चोरून व्हेला ताणे अशोकवना बा

मृतुकेचा ऐरावत केला कौरवानी बा
त्यावर स्वारी जाला गांधारी राणी बा
आपुल्या नगरी ती वायणा वाहिती बा
उसणे वायण दिले कुंतीशी बा
कुंतेच्या मनी छेद जाला हो बाय हो
पाचजणा मदी तो धर्मराजा थोर बा
स्वर्गेचा घाट भिमान केली पायवाट बा
इंद्रा इंद्रा म्हणत सादच केला बा
मृतुकेचा राजा तो न्हिंदे भ्रमला बा
पाच दिस पाच रात खेळ मांडिला बा
इंद्राचा ऐरावत हाडला पांडवानी बा
त्यावर स्वारी जाला कुंती राणी बा
आपुल्या नगरीत ती वायणा वाहिती बा
परते वायण दिले गांधारीशी बा

तेहतीस कोट देवानी मदालस केला बा
देवता शृंगारे कोण अवतारे त्याने देवत शृंगारले बा
पितांबर सावळ्याची कास नेसली पालव जळामळी गे लक्ष्मी
गळी हार त्याने गळीसी घातिला नव्वद लक्षांचा गे लक्ष्मी
आंगाची कांचोळी आंगाशी घातिला बावन्न विरड्यांची गे लक्ष्मी
कमलेचे वाळे कमरेशी घातिला बत्तीस पेट्यांचे गे लक्ष्मी
कानाचे वज्रपंके कानाशी घातिला आपुल्याजड शोभते गे लक्ष्मी
पायांची नेप्रा पायासी घातिला घुंगरवाळे वाजती गे लक्ष्मी
हाताचे वज्रचुडे हाताशी घातिला काकण वाजती गे लक्ष्मी
कपाळिचे शस्त्रफूल कपिलेशी लाविला दोन डोळे काजळाचे गे लक्ष्मी
त्यावर लाविला गणमृग फणी ताणे शृंगार संपूर्ण जाला गे लक्ष्मी
त्यावर सोडिला सुवर्णाची जाळी ताणे प्रतीम जाकळती गे लक्ष्मी

नायका पायकाचो बसल्यो बाजू बा
थोर थोर देवतांच्यो बसल्यो सभा बा
मदेच्या बाजुवर राम पहुडला बा
सुवर्णाच्या ताटा रामान विडो मांडिला बा
विडो उचलित वीरा सादच केला बा
असे विडो उचलित तो अंजनिचा सूत बा
असे अंजनीचा सूत तो उडला हनुमंत बा
असे उडला हनुमंत तो लंकेमदे गेलो बा
लंका शोधयाली रे हनुमंता बा
जानकेची नाय भेट जाली हनुमंता बा
उडला हनुमंत तो अशोकवनी आला बा
कोजुळ्यो उडविल्यो गे सीतेन कोजुळ्यो उडविल्यो
मुद्रा टाकयाली रे हनुमंता मुद्रा टाकयाली
भूक लागली माते वाढ गे जेवू
झडली पडली केळी खारे पुता
आज्ञा घेऊनी हनुमंत उडला बांदावरी
वन इदवासिले रे हनुमंता वन इदवासिले
खबर कळली लंकेवर रे बाय हो
लंकेचे राक्षस जमा झाले रे बा
फार गोळ्याने त्याला मारू लागले बा
माल्लो माल्लो बाण बज्रनी शिळा
हे बा हनुमंता मरण सांगा तुमचे
लंकेची लुगडी आणा बांधा पुछाशी
लंकेची लुगडी आणून बांधिली पुछाक
त्यावर ओतिले तेलाचे डबे बा
अग्निकांड केलो रे हनुमंता बा
उडलो हनुमंत तो लंकेमदे गेला
लंका जाळयाली रे हनुमंता लंका जाळयाली
गडबडा लोळता रे हनुमंता ढळढळा रडता
उडलो हनुमंत तो समुद्राच्या तीरी
समुंदर पळता रे हनुमंता
हे बा समुंदरा रामाची आण तुका
पुछ पालविले रे हनुमंता पुछ पालविले.

वाटेर खेळत्या बाळ गोपाळांनो
देसायाचे घर कोण कडे रे । मुलांनो कोण कडे रे ।
मागील दारी आंबा फुडल्या दारी चाफा
ते घर त्या देसायाचे रे बाप्पा
देसायांच्या घरी हो बाळ जन्मला
फाल्या बेलो उठून देसाय गेलो भटावाडी
भटाच्या मुलाने पैस देखला लागी ओळखला
बसकार त्याला केला बा रावजे
कोण कार्या देसाय हांगा पावला बा.
असे आमच्या घरा बाळ जन्मला हो.
भटाच्या मुलाने काडली पुस्तके
बघल्यो नावरशी
नाव आला श्रावण रे बाय हो मायबाप अंधक
थंयसान उठला देसाय गेला थवयाच्या घरी
थवयाच्या मुलाने पैस सावन देखला हो लागी ओळखला
बसकार त्याला केला बा रावजे
कोण कार्या देसाय हांगा पावला

आम घरा आनका तुम घरा कावड भरली
कावड घडया रे मुलाने
थवयाच्या मुलांनी कावड घडयाली
चिताऱ्याचे मुलांनी रंग भरयालो बा
भरली कावड घेवून देसाय घरी चालला बा
तुळशीच्या पिंडवानी कावड ठेविली बा
आनका जानका भरली कावडशी बा
बाप पित्याची कावड लायली खांद्यावरी बा
असे मार्गेशी चालू लागला श्रावण
असे मार्गेशी चालू लागला बा
सारी तीर्था हिंडता रे श्रावण काशी ना पावला बा
रातीन खाल्ली तुपान रोटी तान लागली फार मोठी रे पुता फार मोठी रे पुता
गाव ना गावठण नगर ना पाण्टा हांगा खंयचे पाणूल पाण्टा रे बाप्पा.
बारा वर्सा तपश्चर्ये बसला दशरथ थंय आहे पाणुल रे पुता
माय पित्याची कावड लायली मसकाक बा
उजव्या हाता कमंडळ डाव्या हाती बेत काठी
श्रावण चालला पाणूल्याशी रे बाय हो
झाडा झोपांच्यो यादी धरीत गुंडा फातरांच्यो
त्यो गाठी घालीत श्रावण चालला पाणुल्याशी रे बाय हो
झारी बुडबुडी त्याचे पाय चळाचळी
शब्द पडला दशरथाच्या कानी बाय हो
नकळत धनुष्याशी बाण लाविला रे बाय हो
नकळत बाण लाविला
हरे राम श्रीराम बोलू लागला
मनुष्याचा शब्द आयकोन्न दशरथ धावोनी आला रे बाय हो
हे बा पुता कोणाचो कोण तू
रुक्मीण माता वसुदेव पिता
त्यांचा पुत्र श्रावण रे बाय हो
अज राजा दशरथालो बापूय
वसुदेव हो ब्राम्हण दशरथाली भयण वसुदेवाक दिली.

ईश्वर पार्वती देव खेळू बैसली बा
ईश्वराशी पडली बारा देवाची बा
पार्वती पडली सोळा देवाची बा
देवरांजा स्वामी रागाने उठला बा
फासे टाकिले समुद्राशी सारो टाकिले समुद्राशी बा
देव राजा स्वामी रागाने गेलो बा
अटंगवनी देव तपा बैसला बा
पाळा पावली पाताळाशी बा
जटा गेल्यो वृक्षावरी बा जटा गेल्यो वृक्षावरी
नाकटाशी वेली वाढल्या बा
छाया ओळखली भर्तराशी गे पार्वती बा
रण झणी नार कशी नाचू लागली बा

सभोवते पंचमहाल मदे पर्वत उदेपणा आला
सभालिंग आला बा रावजे
बावीस वाडे रे एकट्याचा म्हाल आमोणे गाव मोकाशे
बारावजे.
हे पर्वतार जाती लोक घेती भेट भैरवाशी
भैरव बैसला मुळसाक बारावजे.
चैत्र पुनवे राती रात्र देवाची रथ घडियेला बा
साळकेचया बा रावजे.
पर्वतार चालती हर महादेव घालती
विठ्ठल घालून चालती बा रावजे
हर म्हणती नाल्ल कितले फोडती
रथाला देव बसविती बा रावजे.
हर म्हणती नाल्ल कितले फोडती
रथाला दोर घालती बा रावजे
हा म्हणती नाल्ल कितले फोडती
रथ ओढीत बा रावजे.
हर महादेव घालती बा
रथ ओढूनी हाडला ठाण्यावरी
वर्साची पुरवण जाली बा रावजे
भांगीची कळी हो भल्ली घुडघुडी
भूतनाथ झुरको मारी बारावजे
तरपेचा धुंवर सोडी बा रावजे
सोन्या तपकडी रुप्या पिक दांडी
भूतनाथ विड्या ओढी बा रावजे
पिकीन पिक दांडी भरी बा रावजे.

काळे निळे झाड ते कापशिणीचे बा
निवळ चांदणे पुनवेचे रे बा
भोवर लावून सूत कातया लो रे बा
ठाऱ्या लावन साडी विणयालो रे बा
नेसयाशी आल्यो त्यो आंकवार नारी रे बा
जघनाशी पालव नपर उणा आला रे बा
वेठी घालून सेठी बोलाविला रे बा
पन्ने आकटे फोडा हो नवे आकटे घडा रे बा
पालव घडिला सोन्याचा रे
सेठीन पालव घडिला सोन्याचा

समुद्राच्या तीरी एक झाड जन्मला रे बा
झाड जन्मला ते ऐतभर रे बा
ऐतभर झाडाची जळा एवढी पाना रे बा
जळा एवढी पाना तेची नाल्ला एवढी फळा रे बा
ते फळ घेवन नार गेला बाजाराशी रे बा
बाजार बाजार नार हिंडू लागली रे बा
देशोन देश नार हिंडू लागली रे बा
ह्या फळा मोल करी कोण राजा स्वामी बा
ह्या फळा मोल करी विश्वामित्र राजा बा
मोल करत्या वेळे नार पडली भुमीवर बा
पडत्या भुमीवर तेका धरला वैयल्यावर रे बा
एक हात घातला पालवाशी बा
एक हात घातिला जघनाशी रे बा

कळकेच्या पिंडवनी कोंब जन्मला हो
आताळी पाताळी कोंब भारी विस्तारला हो
लोहाराच्या शस्त्राने कोंब कापयाला हो
थंय सावन कोंब नेला सुताराच्या घरी हो
सुताराच्या मुलाने सुत पाट केला हो
सुत पाट करूनी कोंब निटच केला हो
थंय सावन कोंब नेला चिताऱ्या घरी हो
चिताऱ्याच्या मुलाने कोंब चितरंगी केला हो
थंय सावन कोंब नेला पालखेच्या घरी हो
पालखेत बसला कोण मल्लिकार्जुन राजा हो
मल्लिकार्जुन पालखे नऊकडे बसके हो
यास्तिन के भुमि के काणकोणकारांसारखे हो!

चौरंग

आमी सये गोठणार कृष्ण देव उभे बा
घोडो करू कसलो कृष्णदेव
घोडो करू पाषाणाचो रे कृष्णदेव
चाबूक करू कसलो रे कृष्णदेव
चाबूक करू नागाचो रे कृष्णदेव
घोड्यार संवार जालो रे कृष्णदेव
घोड्या मारिले चाबूक रे कृष्णदेव

विश्वामित्र तळ्यारे बाळ जन्मला
सुत्रा बाळा बैर काडिला
खळा तासली पाशाणाची रे देवानी
मेडि घातल्यो चंदनाच्यो रे देवानी
दावण्यो घातल्यो रेशमाच्यो रे देवानी
मोळण्यो भल्यो फुलाच्यो रे देवानी
घाट्टी बैलाच्यो दावणी रेशमाच्यो
मोळण्यो भल्यो फुलाच्यो रे देवानी
लक्तिराचो रानिलो रानो रे देवानी
समुंदराचे करीले कडे रे देवानी
सांज सुरयाचे केले लोणचे रे देवानी
पिरतोमीचे मोडिले गडे रे देवानी
ते जेवण जेवतो कोण रे नरोबा
हगीन परमळतो कोण रे नरोबा
होबोत लायतो कोण रे नरोबा
होबोत लायतो जोगी रे नरोबा

अयोध्यापूर राज्या रे राम जन्मला
केगई मावशेन ईदवास केलो बा
राम लक्ष्मणानी रथ घडीलो बा
राम लक्ष्मण सीता रथा बसली बा
दुल्लासुरा मार्गी रथ आमुडील्या रेते
निरंकाळी राई रथ फिरायल्या रेते
सुवाळके मळ्या रथ थारायल्या रेते

पाच पांडव राजे दंग राजे दंग
हुनरीवंत रे स्वामी तू
हुनरीवंत राज्या कोकम पीको
कोकण पिको राज्या साळभात पिको
सकाळच्या किरणा भात घालो सुको
दीडतासात हुमरार भात हालो काणपा गे
साळभात काणत्या नारे गे तुजो
भ्रतार कोण कोटी गेला गे तुजो
दात ना जाले सुणे घीन चाप
ना जाल्ले आराम घीन भ्रतार पार्वतीगे तुजो
परत गेल्या भरताराचे नाव तुजे काय गे
हांवच नणो सायबा गावंच जाणो रे
नाव नाजाल्या भरतराजे होवर कशी लावली गे
नावच जणो सायबा घेऊन जाय ना रे
दात नासल्या सुण्यान रे चाळयलो एक मोरबा
चाप नासल्या आरमान माल्लो एक फारबा
त्या मारान रे झाडयलो पिलयो बा
त्यो रे पिलयो आमी इसायलो बा
त्या रे पिलयाच्यो बांधायलो चुडयो बा
त्यो चुडयो धाडून दिवया देवाल्या सोबे बा

दुलोप चांन्ने पुनवेचे रे बा
काळे निळे झाड कापशिचे रे बा
भोवऱ्यो लावून सुता कातयालो रे बा
दाणयो ताणून साडयो विणयालो रे बा
बाळयी पुरा शहराच्यान हाडले तीन नवरे बा
गोयां पाट शहराच्यान आयले तीन नवरे बा
त्या त्या नारी कडे व्होर लावते बा
गोंयचे नवरे गोयांक गेले बा
बाळ्ळी पुरा शहरानारे चलो लागले बा
सूर्य मावळला थंय काळोख जालो बा
थकोन चित्रमुळ्या आश्रम केलो बा

वाल्मिकी ऋषीनी काय हो केल्या
वाल्मिकी ऋषी तो सुरंगा ऋषी बोले बा
सुरंगा ऋषींनी तीन पिंड रचले बा
पहिला पिंड दिलो तो कौसुल्याच्या ओटी बा
दुसरो पिंड दिला तो सुमित्रेच्या ओटी बा
तिसरो पिंड दिला तो कैकयीच्या ओटी बा
कैकयीन पिंड तो अंगणी टाकीला बा
अंगणी टाकीला पिंड घारीन व्हेलो बा
घारीन व्हेलो पिंड वनी पडला
वनी पडला पिंड वानरीन गिळलो बा

गाईच्या गोठणार कृष्णान
मांडिला चेंडू फळी हो...
चेंडू टाकिला रुपावंत हो
टाकिला चेंडू पडला कडमावरी हो...
कृष्णदेव चढला कड्यावरी हो
हालवती कडमाची ताळी हो
चेंडू पडला यमुना जळी हो...
चेंडू घेवून कृष्णा सरला तडी हो...
टाकला चेंडू चालला नगाऱ्या
नगोऱ्यो जाहलो डाण डाण हो...

आंबे घाटा डोंगरी मीर्ग चालते बा
मीर्गाच्या पोटी नाग जल्मलो बा
गुंजा एवढे डोळे कोण बघू लागले बा
तळटा येदी फोणा कोण धोलू लागलो बा
घालो फणी घोलो शोर नागफणी नागशोर
धरोनी भरिला पेटाऱ्याकडे सरपा
मार्गीमधी चालला रे गारुड्या
भावोजीच्या वाड्यावयर चालोन गेलो बा
गावठणाच्या मस्तकार मणी मोडिल्या बा

घाणे खळ्यार घट्ट बाकडे
शेणाचे ओडले बोट गा...
कशे करून भरचे बापडे पोट गा...
डुकोर येता खाता शेत
भावडी कशे करूया गा...
भोवंडी काढून डुकराक मार, या गा...
ना जाल्यार आमचे पोट भरचे ना गा...
बुधवंताक सांगून भोवंडी काडू गा
त्या शिवाय आमका इलाज नाई गा...
सरकार दरबार कशे करू या गा
सभा माचयेल आपोवन हाड या गा...
कशे करून भरचे भावडी पोट गा...

हस्तनपूर राज्यात पांडव राज्य करी बा
असे मध्यानकाळी एक स्वप्न वरतले बा
ऐक सांगतो धर्मा सांगतो उपदेश पांडवाशी
राज्य अंतरले बा
पांडवाचे राज्यारे कली पावल्यो
असे कलीच्या पायानी पांडव गेले वनवासी बा
असे वनवासा जावचे मार्गे सूर्य मावळला बा
असे सूर्य मावळला तेथे काळोख झाला.
तेथे धर्मान काय हो केला
कड्यांची केली शेज बाजरी धर्मा घुड्यांशी दिली वरकण.
असे चारी पार बंधवा वाटून दिले
असे पहिला पार लोटला देवाचा
असे पहिला पार तो सहदेव राखी बा
सहदेवा संगे आहे पुस्तकाचा भार
भोवत्याने दस्ते फिरे रे ।
मध्येच पांडव राहे रे ।
असे पहिला पार लोटला देवाचा दुसरा पार पावला
असे दुसरा पार तो नकुल राखी बा
नकुलाच्या संगे आहे नवधारी खर्ग
भोवत्याने दस्ते फिरे रे ।
मध्येच पांडव राहे रे ।
असे दुसरा पार लोटला देवाचा तिसरा पार पावला
असे तिसरा पार तो अर्जुन राखी बा
अर्जुनाच्या संगे धनुष्य बाण
भोवत्याने दसो फिरे रे ।
मध्येच पांडव राही रे ।
तिसरा पार लोटला देवाचा चौथा पार पावला
चौथा पार तो भिमसेन राखी बा
असे भिमसेना संगे आहे बारामण गदा
भोवत्याने दस्ते फिरे रे ।
मध्येच पांडव राही रे ।

माघ महिना आला दादा शिमगा आला
होळयेशी खांब घातिला देवानी
असे होळी कशावर रे बाय हो
असे होळी आहे पृथ्वीवर
पृथ्वी आहे कशावर रे बाय हो
पृथ्वी आहे शेषावर रे बाय हो
शेष आहे कशावर रे बाय हो
असे शेष रिटेवर बाय हो !

सत्तरे गाव हो राण्यालो महाला दीस काडीनं रानात
कुष्ट भंडारी हो राम भंडारी दोघालो मोठी पराक्रम
कुष्ट भंडाऱ्याने वधिले त्याचे शिर दाखविले कुसमणात बारावजी
गावची पारतीसाव पाखल्याली सेना
मेठा बांधिती सुळकणा बा रावजी
सोनाळेच्या घाटा तेणे शिंगा घातला फूंक
अधिक बोवाळ ठोकरे रोगल्या
गो गो गावकार मोठो भिवकूर
जनेल्या काढूनी ठेऱ्यात बा रावजी
पोतेरा गाव वो नादालेच्या तेरा
थंय तेथे रावचे ठाणे बा रावजे
कमरा आहे कमरबस्ता हाता आहे सुरी
सगळे राज्य चोरी बा रावजी
असे सगळे राज्य चोरून हाडले ठाण्यावरी
विठोबा राणो कोत करीबा रावजे
कुष्ट गावकार मोठो सावकार
सेना ठेविली दारात
बाबुराव भट मोठो कारकून
सामान पावले जनेत बा रावजे
नेतर्लीकर देसाय जाणतेची माण्णी
दोनी बाजूनी फियास बा रावजी
न्हंय पलतडी राण्या सरदारी
थंय आसली पेन्याली चेडी बा रावजी
थंय सावंत उठलो रोगलो गेलो गवळ्या वाड्येर
गवळणे इपष्टा करी बा रावजी

गुरुसी राम राम केला...

विविधताय आनी आकर्शितपणा आशिल्लो हो तोणया मेळ. हातांत तोणी घेवन खेळटात म्हण तोणयामेळ. पूण गुजरातेतलो गरबा ना जाल्यार दांडिया रास हांची एकताय दाखोवपी हो नाच. काणकोणच्या वनवासी भागांतले आदिवासी लोक सामके वेगळ्या पद्धतीत हो खेळ खेळटान.

कमरेक घट्ट धोतर. गळ्यांक तांबड्या आबोलेच्या फुलांच्यो माळो, माथ्यार भेंडीच्या झाडांपासून तयार केल्ल्या गोंडाचो मुंडाशो तातूंत कपाळार मानेर हालपी तांबडी फुलां. पायांक घुंगरू. हाताक तोणी. धोल ना जाल्यार शमेळाच्या तालार खेळगडी माटवांक येतात. मागीर वाजोप बंद जाता.

गुरुशी राम राम केला रे
गुरु खेळयासि तोणी दिला मू ।

आनी तोणयांच्या तालार सगळ्यो इंद्रियशक्ती एकवटून देहभान विसरून तालार खेळगडी नाचतात. हे खेळगडी नाचतात ते आपल्या समाधानाखातीर. आताशा वेळार तोणयाच्या सांगाताक घुमटा, शमेळ, कासाळे आनी मदी मदी शेनाय लेगीत येता.

पैंगीण, माशे किंवा नगर्शे वाठारांक तोणया मेळ वेगळ्या पद्धतीन खेळटात. तोणया मेळांक सात आठ प्रकार आसात. तातूंक चौरंग येता, चंद्रावळ, सावरी, चाफो, धिन्नक, जोती, ताळो, वांझे, पडके, कोंबडे, सत्शीव, जो बाळा, भींग, चिपटां, हातो, कमंडळ सारखे प्रकार आसात.

देवळाभोंवती तांबड माती
देवाल्या देवळांत जळटा ज्योती ।

सारख्या गीतांनी भरिल्लो तोणया मेळ खेळटाना खेळगडी सगळें विसरतात. घामान चिंब ओले जातात. तांचे स्वतःचे समाधान जायमेरेनते नाचतात. खेळटात.

* गुरुसी राम राम केला रे
  गुरु खेळयासी तोणी दिला मो

* ये निराकार देवा महाल उदेश
  सिंहासनार खेळणी धरता बोले गा

* शंभो शंकर पार्वती रावणा
  निराकार देवा रूद्रावना ता बोले हा

* या देवळाचा भला दरवटा
  किती एक लक्षाचा मो
  देवूळ बांधून तयार केला
  गिरीवर कळसाचा हो

* देवळाच्या भोवती तांबडी माती
  देवळाच्या देवळा जळल्यो ज्योती

* जसो कोंकण चाफो फुलय रे
  घाटयेन लचकर भुलय रे

* ता ता तार भेदले
  कोल्याने और साधले

* नंयी बगले कृष्ण तडो उठला रामा हो
  यो सोयऱ्या बस मामा परतून दी खेमा

* जसो पर्वताचो डोंगर सुतान विणला
  पुतानी जोडीला मायेबाप

* मोरा मांडिले फांसे देवानी
  मोर खाता दोन आसे मो

* हात पाय बारा पंधरा हात शिंगा
  रामा तुझो वज्र बैल चरवास गेला

* बैल धवळा गोठणा उबेरा
  गोठणा उबेरा बैल चरयास गेला

* बोंडकीच्या हाता तळये गेला गे वाळये
  थिगुर गे जाळये सापडला

* आबोले बायगे वरण (वर्ण) तुझो
  शेवंतेन मागला परमळ तुजो

* भांगीची पोटली ठेवली आड्यार
  भांग लागली खेळत्या गड्याक

* कवाश्याच्यी पाकळी किरान कापली
  देरान वाटली भावज्यांक

* आंब्याची सावली चिचेवर
  राम तुझे ध्यान मन सीतेवर

* रामाचे पाळणे बांदले ताळयेर
  राम सीता खेळता सदा माळयेर

* गोविंदाच्या आंगा फुलांचे आंगले
  बालक चांगले यशोदेचे

* आलो अनगार वीरा भायल्यान रे
  अंदूके मोरा पैल्यान रे
  भले भले

* बाप राया मदलस राया
  दोनी भुजार दोन दिवट्यो लाया

* थोर बसले थोराचे धाकटे
  राम राम बोलते सायबाचे
  भले भले

* लांब नेसण बारीक चमकण
  कोणा जोडीचे रे
  खेळया बायले जोडीचे मो
  दिरान बायले भांगर केला
  आपल्या जोडीचे मो

* दत्ता दिगंबरा ये रे
  सावळ्या भेट मला देरे

* पडवळेच्या आळ्यामंदी
  पडवळी फुल्ला
  पडवळ फुलला राजमहाला

* ये कुकुडसो येता म्हण बोत गेली वैर
  हांव फट सांगता जाल्यार तकली काण्ण पळय

* कड्डांक सोसो व्हीला रे
  सोशाक बामण भिला रे

* कड्डांक वता एक लाव्हा रे
  खेळया तोणी सांडली एक पवौ मो

* ये गोयां वयचे वाटेर सोशाचो घोटेर
  गोयां सावन लोक आयल्या सोश्या भेटे

* चंदनाच्या वृक्षातळे दिव्याच्यो ज्योती
  कोण राया खेळटा वनिच्या बांधार

* सौभाग्यानो आळीयालो
  मुंडासो बांधून खेळीयालो

* वाली सुग्रीव दोघ वानुर रे
  कसे कन्न पावता रामचंद्र रे

* आबोले फुल्ला बांयकडेन
  सुंदरे न्हावता पैलकडेन

* आबोले फुल्ला बांयकडेन
  बरेकन्न चल सुनेकडेन

* केळी मुळां जागो रे शेळ लिंबू खा
  पिकिल्ल्या नारंगा देठ मोण्ण खा

* तेंडलेच्या माटवा तेंडल्या पिकल्या
  स्वयंवर जिकला पांडवानी

* ये बसा बसा म्हण रे बसवा
  पदर की शर्मणी ये रे बसवा

* थंड सावळी माडाची
  शितळ पाणी झरीचे

* चानयेच्या पिला गो तीन पाट
  रावणान सीते व्हेला दाखय वाट

* बारीक काटो कणेरिचो
  भांग भल्ला नारीचो

* बाळपणाची शेजान्न भेटला
  तिणे म्हाका वेणी घातिला रे
  विणेर फुला माळल्या गो

* हळडुले लाल केसर पाणी गे
  शिगमो खेळता गवळणी मो

* या वाटेन कोण कोण गेला मो
  या वाटेन श्रीकृष्ण गेला मो
  त्याच्या खांद्यार बारीक शेला मो
  त्याच्या माथ्यार मोतियांचा झेला मो

* हातांक मेळवाटी काटी रे
  कृष्ण लागील्या गोपिकेच्या फाटी मो

* सांब मारिला गोफणीच्या गुंडा रे
  कृष्णान काडिला गोपिकेचा कुंडा रे

* काणटली गेली सये कांडुनी
  आसुटली बसली सये मांडोनी

* घरांक दोघा तिघां जावो गे
  त्यो ओडटाल्यो पणसाच्यो मावो गे

* ऊड रे भंवरा काळा निळा
  ऊडोनी बसला शेंवते फुला

* भिंग भिंग ता गे हरिणी
  हसत सये येता गे हरिणी

* गडे गडे रामचंद्र बाळा
  गडे बांधिले केगदींच्या पाळा

* वाटेवले आकडे कोणे मोडियले
  म्हादेवा देवा रथ घडियाले

* घाटावेल्या बैला कोण कोण शिंगा
  म्हादेवा देवा भांगरा लिंगा

* मालवण समुद्रात किल्ला
  शिवाजी आत कसा शिरला

* दनपाराचो भार जाला धुल्ल तापला
  तासणी कुराड घेवन भायर सरला

* उडलो तोळ बसलो तळपार
  विडी ओड रे वेळपा आबा म्हज्या

* सोप्यार बशील्या आजे किते पळयता
  नारे नातवा शिगमो पळयता

* पातू कणसरे करमळीचे दांव
  ल्हान जांवू व्हड जांवू गोयंकारां नाव

* ऊड रे रावणा रामा सीता
  लक्ष्मण चल्ले लंके जाता

* रामा तुजो हनुमंत बळी रे
  लंका जाळूनि केली होळी मो

* कुड्याच्या मोगाले चुमडीचे दाळ
  कुळाल्या खळार बायलो खेळताल्यो काल

* कामत म्हालां सुळकणा
  पल्ले उजो जळकना
  मनुष्या मनिस वळखना

* पोरु मारील्ले थापट वंदू दुकता
  तुगेल्या चेडवाली म्हाका भंय दिसता

* वयल्या वयल्या दोंगरा
  फुलला मोगरा
  देवा तुझ्या नगरा
  उत्सव जाला

* देटो देटो देटो देटो
  सोप्यार आसा मेल्लो पेटो

* वण्टी वेलो माकोड
  घेवन गेलो पापोड
  बा गे बा म्हाका
  पापोड दी

* व्हड भूती म्हण नाचतालो पुता
  सोडून पळयल्यार तायकिळो मो

* कुंजनान घोव केला टेक्सीवाला
  टेक्सीवाला सोडून गेला
  आई काय करू गे बसीवाला

* भीमा तू दादा खांद्यार गदा
  दुष्यासनाचा वध रे केला

* रायबार रायबार म्हणा रे
  घुमटाच्या तालार खेळा रे

* ये घुमापीठ कांडटा कशे
  लाय लाय घुमा

* मोत्याला गोट्या भावडी
  तोंड उघडा कडी
  सासू जाता भावडी
  पाडच पोडूं

* पडवळेच्या फुलास लांब ताळयो
  लचकर माळयो लबदाल्यो

* देवा तुझ्या देवळा ज्योते ज्योते
  थोटे पांगुळ येता तुझ्या भेटे भेटे

* दोरी वळली सुंभाची
  पुजा केली गोफाची

* जावंय पावला लागींगे मामये
  चण्याचो रोस कर बेगी मो

* तळ्याच्या वेळेर एक वाल फुल्ला
  जावयांक पळौवन माय भुल्ला

* तळ्याच्या बांधार वाघ घुर्कीता
  जावयांक केल्ले वन्न माय भुर्कीता

* मामयेगे तुजो तेलयो जावय
  भायर भितर सरशी कसली सवय

* बारीक काटो कणेरीचो
  भांग फुल्ला नारीचो

* पर्वताच्या दोंगरा
  फुलोला मोगरा
  देवा तुझ्या नगरा
  उत्सव जाला

* भले भले बामणा
  भाजी करपली
  भाजयेच्या वासान
  बोमली परतली

* खैरीची खुंटी रे
  कुंब्याचे दांये
  यो म्हज्या सौंगड्या
  बैल बांधला

* अशा गड्या तू खेळशी मोडशी
  चान्नीचा डाव मला दाखवशी

* तळ्या बांदार रे
  वाघ हांकेता
  गोठ्यात वासरू
  गाय हामेता

* कृष्णा ना कमरा खोयला
  वेळवाची काठी रे
  कृष्ण लागता
  गोपिकांच्या फांटी रे

* चल जावू बेताळ भेटे
  बेताळ भेटला अर्दे वाटे

* आयले गे आयले गे
  झित्ता भले
  पायांचे घागरे
  वाजता भले

* उडलो रे हनुमंत
  विलासिले बळ
  अमृता फळाचे
  केले भक्षण

* बेताळा देवा तुजी
  मोठी कळा
  दाव्या पाया किरांगळेन
  धरिली शिळा

* फातर्पेकान्नी माये तुझे
  लांब गे केस
  माणकां मोतयानी
  तुझी भल्ला शेंस

* भल्लो शेंकरो
  लायलो खुट्यांक
  येयले वागट
  घेवन गेले

* कट्टरी मांदरी उडावली
  माय मेल्या सुने पीडा गेली

* हुप्प माकोड पिवळी दाणी
  फुलां वांगोडी
  घोवा सोडून बाय गेल्या
  पडलो नागोडी

गोफ

ताल, लय आणि नृत्य या तीन गोष्टींचो संग जाल्लो सळसळतो गोफ काणकोणचे वैशिष्ट्य.

गोफ म्हळ्यार आठ रंगीबेरंगी दोरयो. इतले पुरतेच ते मर्यादीत ना. गो काणकोणांत आयलो कसो? गोयांत खूब साम्राज्यां आयलीं गेलीं. त्या साम्राज्यां

आपली याद हांगा दवर्ल्ल पेडणें, फोंडा महालांत गो खेळटात. पूण फोंडेची पद्ध आनी काणकोणची पद्ध सामकीच वेगळी. हांगा जो आसा. लय आसा. घ आसा. श्रम आसा. फोंड्या गोफ बायलो खेळटा जाल्यार काणकोणांत दाद

शिगम्याच्या दिसां घराघरांनी जेन्ना शिग खेळटात तेन्ना माटवाक गो बांदतात. आठ नाचपी ग आपल्या हातांत एक गोफा दोरी धरतात दुसऱ्या हात रुमाल ना जाल्यार तोण गोफाच्या पयली जर तोण मेळ जालो जाल्यार तोण तालगडी जाली जाल्यार रूमाल. अशे ताचे स्वरूप. मागीर एखादे पद सुरु जात

शेवंते झाडाच्यो लांब ताळयो.

लांब ताळयो शेंवते फुल्यो कळयो

साथीक, घुमट, शमेळ, काशाळे, मागीर शेनाय सूर्त वाजता. पयल्या टप्प्याक गो विणतात जाल्यार त्याच तालार लय चुकनास्तना दुसऱ्या टप्प्यांक गोफ सोडयता त्रिताल ना जाल्यार धुमाळीचेर हो खेळ चलता. चार पांच प्रकारांनी गो विणतात. गोफ नाचताना पायाकडेन पळोवप काय गोफाक पळोवप? गोफा

ळयल्यार पायांची हालचाल चुकता आनी पायांची लय-ताल पळयल्ल्यार गोफ कसो विणलो - सोडयले तें चुकता.

घट्ट धोतर, एखादे रंगीत शर्ट ना जाल्यार सदरो, गळ्यांक फुलांची माळ, पायांत धुंगरे हो गोफाचो वेश. कपळाक एक तांबडो तिबो. गोफ म्हळयारनुसती लय, ताल, नृत्य न्हय. गोफ म्हळ्यार आमच्या राष्ट्रीय एकतेचे प्रतीक. विंगड वेंगड जाती धर्मांचे, विंगड विंगड भासो उलोवपी, तरेतरेचो पोषाख घालपी. दर एकाचे जेवण वेगळें, रावप वेगळें असो अफाट आमचो देश. मात आमची संस्कृताय एक आसा, हे दाखोवन दिवपांचे सामर्थ्य आमच्या गोफांक आसा. राष्ट्रीय एकचार एकसंघ कसो उरूंक येता हें गोफ दाखयता.

* गुरुशी राम राम केला रे
गुरुशी खेळयासी तोणी दिल्या मू

* पिपळा पेडार समई जळे
ईश्वर पार्वती दोघांय खेळे

* उठ स्वामी भर्तरा संगे जाऊ घरा
पुनवेचा चंद्रमा आलो पारा

* नको भीमा दैत्य वधू जायना अस्तुरी
हरणाकंचाची भिमान केला औवरी

* कौसल्या म्हणे बा हो रामा
नको वना जाऊ जाऊ

* रिटे रे रिटे अंतराळ रिटे
खेळतील गडे आमचे चहुकडे

* निरंकारा देवा तुका जळत्यो ज्योती
अष्टपकड जाती तुझ्या भेटी येती

* निरंकारा देवा तुका सोनेरी पाठ
बाळ गोपाळ खेळो वोयता जतन राख

* दुधात तारका पाण्यात द्वारका
मल्लिकार्जुना सारखा देव नाही

* घाटावैल्या बैला कोण कोण शिंगा
  मल्लिकार्जुना देवळा भांगरा लिंगा

* अंतीन रावण खेचला
  रामान सीता जिंकीला

* भिमसेन स्वर्गाशी गेला रे
  ऐरावत घेऊन आला रे

* ललाटी भांगतीळा कस्तुरेशी केला
  केला नार शोभून गेला

* हनुमंत सीते शोधि गेला
  लंका जाळून घरी आला

* कोनोळ्यो पसर भयणी पी गे पाणी
  तुझा श्रावण पडला माझे बाणी

* ऊठ स्वामी भर्तरा संगे जाऊ घरा
  पुनवेचा चंद्रिम आलाय पारा

* चंद्रेश्वरा भूतनाथा अवचित कळा
  दाव्या पाया किरांगळी धरली शीळा

* शेटीच्यो काय काय परी रे
  शेट नाकटान भांगर चोरी रे

* समुद्र हुल्लास नार सीता ऊभी
  माणका जळकत दोनी भुजी

* पाळोळे लाटीकार काडताले सकरे
  मारताले बकरे भागेल पायका

* भागेल पायका तुका बकऱ्या दर
  धडद्यार बसोन तू लाय नदर

* माय भावाची सून एकटी रे
  फुला माळुनी मान चेपली

* सोन्याच्या गाड्यो रुप्या सरी
  ताय बाय ना राम ची पाणी भरी

* भटीन म्हणे पावशेर हरी
  तऱ्या कुवत्याची शाक जाता बरी

* कडटरी मादरी उडावली
  माय मेल्या सून म्हणटा पीडा गेली

* चाफो फुल्या आडार
  चाफ्याचो परमळ वाड्यार

* सोप्यार आसा कांबळी फटे
  शीं खाल्यार पांघरू घेवचे

* हात कुर कुर वेंचू बोरा
  यो गो बोरींच्या मुळा

* भुर्र शेवण्या भुर्र जा
  ताळो मोडून फळा खा

* गोविंदाच्या आंगा फुलांचे आंगले
  बाळक चांगले यशोदेचे

* कर्मलाच्या घोली पिसय दपल्या
  आर्म घे भावडे फारान गा

* रावण कुंभकर्ण रे
  त्याचा वध केला रामचंद्राने

* वाली सुग्रीव रे दोघे वानर
  किश्किंधा पावला रामचंद्र

* वालीचा वध रामान केला रे
  किश्किंधा सुग्रीवास दिला मू

* रावणाचा वध रामान केला रे
  लंका विभिषणा दिला मू

शिवोड

ननाल्यो दिवट्यो नन जाल्यो
ये जगनाकी जगतारू राजा उमेरा हो
जगनाकी जगतारू ताता थै।
नारे निजरे रथार बैसोनी मरू तपा धोलता
तपारे धोलत हो बाप्पा काय रे जाला.
नारे राम लक्ष्मुण चले जलमा आला
नारे माणका मोतीया पाऊस हो पडला दशरथा राज्यात
नारे त्यावरी वेळेक हो बाप्पा काय हो जाला
नारे त्यावरी वेळेक हो गुरुन काय हो केला
नारे आंगी माजार काडीलारे शंख नाद
नारे हाता माजार घेतिलारे बेतकाडी
नारे कौसुल्येच्या राज्या हो गुरू चालू लागला
नारे चालून चालत हो गुरु पावतो जाला
नारे काजबंदी अंगणी जाऊन उभो राहिला
नारे गुंफातली कौसुली बाहेर आल्या

नारे विश्वामित्र गुरु गा म्हपून ओळखिला
नारे फाटुल्या पावुलान हो कौसुली गुफांत गेला
नारे तस्त जारी हो भरून हो पाणी घेऊन ती आल्या
नारे विश्वमित्र गुरु चरणी धुवू लागला
नारे बारीक शेल्याची हो वस्त्रां चरणा पुशिला
नारे हाता बोटा धरून हो गुरु गुफांत व्हेला
नारे भवऱ्या पलंगार हो गुरू बसकार केला
नारे राम लक्षुमणा हो चले खंय ते गेला
नारे नेणती नेणार बाळके स्वामी खेळयास गेला
नारे राम लक्षुमणा हो चल्या साद गे मार
नारे मागील दारी भायल्यान जावून उभो राहिला
नारे राम लक्षुमणा हो चल्या साद तो केला
नारे एक दोन साद हो तिचे वाऱ्यान गेला
नारे तीसरो साद हो चल्या कानी पडला
नारे आयक आयक बांधवा रे कोणी साद तो केला
नारे आपुल्या मायेचो हो साद रे म्हण ओळखिला
नारे एका फुडे एक हो चले धावून ते आला
नारे कोणत्या कार्यास गे माते साद तो केला
नारे विश्वामित्र गुरु रे पुत्रा इथे पाविला
नारे कसलो गुरु गे माये आमका दाखय आमी भोगलोना
नारे गुरूच्या म्हऱ्यात हो चल्यां घेवुनि गेला
नारे दाव्या उजव्या मांड्यार हो चल्यां बैसोन घेतीला
नारे विद्या का जप हो चल्यां दाखवू लागला.
नारे सारि का विद्या हो चल्या शिकवू लागला
नारे सारी का विद्या हो शिकौन पाठ ती केला
नारे जनका घरी कन्या हो जाला सैंवर मांडिला
नारे आता माजार जावच हो पुत्रा सीते सैंवर
नारे पाच पक्वाना जेवण पुत्रा मायेन राधींचे
नारे पगळाचे भाण हो पाणी मायेन तापोवचे
नारे पाच पक्वना जेवण तीजी खिणा रांधीला
नारे गंगळाचे भाण हो तीजी खिणा तापोयला
नारे गंगळाचे भाण हो तिगय न्हावू लागला

नारे पाच पक्वन्ना जेवण खाऊनि हो तिगय तृप्त ते जाला
नारे बऱ्या बऱ्या भांगराच्यो गा पेटो काडिला
नारे बऱ्या बऱ्या जैवळीच्यो गा पेटो काडिला
नारे पायाचे ज़ंजरे गा बाळे पाया घातीला
नारे कंबरीचो गोफ का झोप कंबरी घातीला
नारे हाताचे कडेगा तोडे हाता घातीला
नारे गळीचे मोहन माळा गळी घातीला
नारे कानाचे चौकडी गा काना घातीला
नारे माथ्याचो मुकूट गा माथ्या घातीला
नारे कंबरीचो धोतर जोड कंबरी घातीला
नारे आंगाचे कोट गा पैरण आंगा घातीला
नारे भरणीचो बाण हो लक्षुमणान खाकीं लाविला
नारे सारीका शिरंगार करून थेट ते झाला
नारे हाता माजार जावचे हो बाप सीते सैवंरा
नारे सैंवराच्या मार्गा हो तिघय चालू लागला
नारे चालून चालत हो तिघय पावते झाला
नारे लिंबणीच्या मुळांक हो तिघय पावते जाला
नारे लिंबणी भोवती हो तिघय फिरू लागला
नारे हात पावचो नाय रे लिंब्या बोट पावचोना
नारे खाक्यांचो बाण हो लक्षुमणान हाता घेतीला
नारे काडकोप्पर वोण्ण हो लक्षुमणान बाण सोडीला
नारे तिकट्या गुण एक बाण भेदीला
नारे बाणारे कारणाने लिंबे भुमीर पडला
नारे त्यावरी कारणाने तिवय लिंबीण बावोला
नारे लिंबणी जतन हो बाप्पा कोणी करीच्या
नारे साखरचे ओळे हो दुधा शिंपण
नारे न्यावरी प्रकारी हो पुत्रा लिंबणी जतन
नारे लिंबणी जतन हो पुत्रा मायेन करीचे
नारे एक लिंबू काळ हो लक्षुमणान झोळीया घातीला
नारे सैंवराच्या मार्गा हो तिघय चालू लागल्या
नारे लंकेच्या रावणाक गा खबर कळला
नारे लाडकी बहिणी म्हपून हो एक मारिला

नारे सादरे कारणान लाडका धावोन ती आला
नारे कोणत्या कारणा हो बंधवा साद तो केला
नारे दशरथाची पोरां गे भयणी येथे पावोला
नारे त्यावरी पोरांक हो भयणी तुवे गिरायचे
नारे त्यावरी कारणा हो बंधवा भिवूक नाका
नारे इथल्या काय सांगल्ये हो तडक धावू लागला
नारे सैवंराच्या मार्गा हो जावून उभा राहीला
नारे एक धाप लायल्यो हो ताडकन आकाश मंडळा
नारे दुसरे धाप लायल्यो हो ताडकन पाताळ भोवना
नारे तिघट्या मार्गी हो जावोन उभा राहिला
नारे दूरदूर दिसत हो बाप्पान काय रे होते
नारे चुडटासारके जटां रे बाप्पा काय रे होते
नारे पारये सारके दातरे बाप्पा काय रे होते
नारे नांगरा सारके नाकरे बाप्पा काय रे होते
नारे सुपासारके कान रे बाप्पा काय रे होते
नारे गुळंबासारके डोळे रे बाप्पा काय रे होते
नारे खाक्याचो बाण रे लक्षुमणान हाता घेतला.
नारे चळारे चुकचरे बाणा गुरुची आण
नारे चळारे चुकचरे बाण दात धर्तरे आण
नारे चळारे चुकचरे बाण चंद्र सूर्याची आण
नारे चकारे चुकचरे बाण अयोध्या पडशी
नारे इथल्या काय सांगल्या हो गुरु प्राण तो केला
नारे काडकोपर काण्ण हो लक्षुमणान बाण सोडीला
नारे हरड्या कमरे हो ताडके बाण भेदला
नारे बाणारे कारणासी हो ताडका भुमिर पडला
नारे बारा खंड दुनयात गडगड पडला
नारे ताडकेची अस्ता हो होळ वाहू लागला
नारे त्यावरी वेळेक हो चल्यान काय तो केला
नारे झोळयातो लिंबू लक्षुमणान हाता घेतीला
नारे मावळिंगे सुरयेन हो लिंबू कापिला
नारे एक तोड काळये हो लक्षुमणान धोंडसा बांधिता
नारे एका वाटेच्यान रे धोंडसा गुरू बांथिला

नारे लिंबाच्या तोंडान हो तिघय नदी उतरला
नारे पिपळा पेंडार हो तिघय पावते झाला
नारे गुरुचे कावोड गा पेडार ठेविला
नारे वारो ऱे जेलत हो गुरू सावधान तो जाला
नारे च्यार रे देशात हो गुरू बघू लागला
नारे त्यावरी वेळेर हो बाप्पा काय हो केला
नारे काळके वाघा मरे गुरू घेतले आसन
नारे गुरुच्या आसनार गुरू बैसला
गणेशा देवागा तुका नमन करू
गणेशा देवानीगा खेळ उतरला

आरत

आरत हो नृत्याच्या समारोपाचो प्रकार. या प्रकारांत सौम्य नृत्याचो प्रकार आसा. तालगडी, तोणया मेळ किंवा गोफ सारखे ताकदवान, जोरदार नृत्याचे प्रकार जाल्या उपरान्त थंड, नाजूक वाजपाचेर जावपी हो नृत्य प्रकार म्हळ्यार खेळगड्यानी घर मालकाक दिल्लो आशिर्वाद.

आरत दिल्ल्या कुळाक जतन राख! हो आशिर्वाद घेवच्या खातीर घरांतली सुवासिनी बायल त्या दिसाक नवे कापड न्हेसता, घरांत आशिल्ल्या वस्तिनीं शृंगार करता. ताटांत पांचवातीचो दिवो. तातूंत नाल्ल, पानाचो विडो, तांकीप्रमाण पैशे दवरून.

"ती वय आरत धाडून दिल्या खेळत्या मांडार" आरत माटवांत येता.

खेळगडे, महाभारत किंवा रामायणातले एखादे गीत सादर करतात. तातुत चड करून आरतीचेच वर्णन आसता. पूण ह्या सगळ्या परस शेवटाक जो आशिर्वाद आसता. तो आयकुपा खातीर मात आरत हाडील्ली सुवासिनी आडसाक रावन पळयता आयकता.

> आरत आळे गे बाये आसवंत।
> अयापण नांदू तुजें सासवंत॥

हें आयुकापाक तिचें मन आतूर जाल्लें आसता.

> घरादारा देवागा तुका सुवर्णा ताट
> तुज्या ह्या कुळाक स्वामी जतन राख.

हो आशिर्वाद आयकोन त्या सुवासिनीचे मन धादोस जाता.

जशो आमी न्ही गेल्ये वैनी शिकारेशी
जशो तुका न्ही यो म्हण सांगला माहेराक
जशो थंय न्ही मेळळा तुजो माय गे बाप
जशो ल्हान आळुकी वोड झाली तुमच्या घरा
जशो आता बांधवाचो व्हनये हुकुम झाला
जशो राम त्या बांधवाचो व्हनये हुकूम झाला.
जशो सतवाची नार सीता मनी समजला
जशो मनी का समजला हो सीता ध्यानी समजला
जशो फाटुल्या पावलेन सीता गुफांत गेला
जशो गुफांत जावूनी सीतेन काय हो केला
जशो पीतांबर सावळ्याचो कास नेसला
जशो बारीक शेल्याचो हो वस्त्रा खोळ टोपील्या
जशो टीळा गा तांदूळ शेल्या पदरा बांदिल्या
जशो माहेरीच्या वाटे हो दोघाय चालू लागता
जशो सीतेच्या फाटल्यान तेवय राज्य चालता
जशो वता जाल्यार चलगा राजा माझे राज्य खंय व्हरता
जशो माझ्या पापणीच्या राज्य खंय वता
जशो तिळा गा तांदूळ सीतेन राशी मारिला
जशो माहेरीची वाट हो दोघांय विसरोन गेला
जशो अटंगा वनात हो दोघांय पावती जाल्या
जशो अटंगा वना जावोनी काय हो केला
जशो सुकयल्या वृक्षाच्या हो मुळाक सीते ठेवीला
जशो सीतेच्या सतवान तैवय वृक्ष पालेला
जशो मारता जाल्यार मार हो देरा पाणी ते घाल
जशो अटंगा वनात व्हनये खंय ते पाणी
जशो तुझ्या नावान हो देरा खंजीर मार
जशो सीतेच्या नावान गा लक्षुमणान खंजीर मारल्या
जशो माझ्या रे पापणीच्या नावान खंजीर मार
जशो सीतेच्या नावान गा लक्षुमणान खंजीर मारल्या
जशो शिळा गा फुटून खंजीर पाणी ते आण
जशो आरत आळे गे बाळे आसवंत
जशो अयापणा ना ना तुझे सासवंत

जशो हाता तुल्या काकणा लवलक्षणा
जशो गळ्या तुल्या पिडुके अयापणे
जशो घरदारा देवागा तुका सुवर्णा ताट
जशो तुझ्या या कुळाक स्वामी जतन राख

ये हस्तनापूर शहरांक कोण राज्य बरी बा
ये हस्तनापूर शहरांक पांडव राज्य बरी बा
ये पांडव राज्य करी थंय कल पावली
ये कली पायान पण पांडव गेले वनवासा
ये चालोनी चालते पांडव पावते जाले बा
ये अंटगा वनात पावोन सरले
ये वनात पावतना पांडवाक रात घडली
ये कडां जमखान बा खयरीचे उबे बा
ये पैलापार राखी तो सामजाण बा
ये दुसरा पार राखी तो भीम सेना
ये तिसरा पार राखी तो नकुल बांधवान
ये चौथो पार राखी तो श्रृंगार अर्जुनाने
ये पाचवा पार राखी तो धर्म सेनान
ये खोडा बोडा एकट्याकन पल्य घातीला
ये हाताळी जाळो रे पाताळी मासो
ये एका बाणान हो दिला रे अर्जुनान
ये ध्रुवपद सेवाचे केला हो
ये आरत हाळ ये बाये आसवंत
ये अयापण नाना तुझे सासंगेवंत
ये हाता तुल्या काकणा लवलक्षणा
ये गळ्या तुल्या पिड्डके अयापण

बारा वर्षा ब्रह्मदेव येवजण करी
येवजण करूनी हो ब्रह्मो पाताळी गेला
पाताळी जावून हो ब्रह्म्यान काय हो केला
जशो तेत्तीस कोटी देवाचिगा सभा मेळेल्या
जशो सभेर माझार ब्रह्म्यान होम मांडिला
जशो मृत्येकीची माती हो ब्रह्म्यान होमा ठेविला
जशो गंध अक्षद हो ब्रहम्यान होमा ठेविला
जशो तीस पाना विडो ब्रहम्यान होमा ठेविला
जशो रुमडांची काष्ठ हो ब्रहम्यान होमा घातिला.
जशो पाच ही काष्ठ हो ब्रहम्यान होमा घातिला.
जशो आरत आळे गे बाळे सासवंत
जशो हाता तुझ्या कांकणा लवलक्षणा
गळ्या तुल्या कांकणा लवलक्षणा
गळ्या तुल्या पिडुके अयापण
जशो घरादारा देवागा तुका सुवर्णा ताट
तुझ्या ह्या कुळांत हो स्वामी जतन राख

ये समुद्रा माजार एक आयेकाल्ली झाडबा
ये आये काल्ली झाड तेका आहे चार पाने बा.
आहे चार पान तेका येवढो येवढो कळो बा.
ये एवढो एवढो कळो तेका गुलाबा एवढे फूल बा.
ये एका महिन्याचे घुर विणे गे.
बाई ती एका महिन्याचे घुर विण मो ॥१॥

ये द्वाळोर जालो कांदळाचो यो बाये
तेका द्वाळोर जालो कांदळाचो मो.
ये हाळे कांदळ घातल्यावर धना द्वाळेस राज जालो मो.
ये दोन म्हयन्याचे घूर विण गे आहे ती
दोन म्हयन्याचे धूर विणमो. ॥२॥

ये द्वाळोर जालो पेराचो गे बाये
तेला द्वाळेर जांब पेराचो
ये आकळे पेरा घातली वर धना द्वाळोस राजन जालो मो
ये तीन म्हयन्याची धूर वीण गे आहे ती
तीन म्हयन्यांचा धूर विण मो ॥३॥

ये द्वाळेर जालो कांकणाचो गे बाये
तेला द्वाळोर कांकणाचो
ये आकडे काकणा घातली वर धना द्वाळोस

राजन जालो बाय तुझो द्वाळोस
राजन जालो मो.
ये चार म्हयन्याची धूर विण गे आहे ती
चार म्हयन्याची धूर विण मी ॥४॥

ये द्वाळोर जाला भांगराचो गे बाये तेला
द्वाळोर जालो भागरांचो मो
आकळी भांगर घातली वर धना
द्वाळोस राव जालो गा
आहे तेझो द्वाळोस राघन जालो मो
ये पाच म्हयन्याची धूर विण गो आहे
ती पाच म्हयन्याची विण मो ॥५॥

द्वाळोर जालो लाडवाचो गे बाये तेला
द्वाळोर जाला लाडवाचो.
ये आकळी लाडू घातलीवर धना द्वाळोस
राधन जालो गो बाई तुझो द्वाळोर जालो मो
ये सहा म्हयन्याची धूर विण गे आहे
ती सहा म्हयन्याचे धूर विण मो ॥६॥

ये द्वाळोर झालो चोळयेचोगे बाये तेका
द्वाळोर जालो चोळयेचो मो
ये आकळी चोळी घातली वर धना द्वाळोस राधन
जालो गो बाई जुझो द्वाळोस राधन जालो मो
ये सात म्हयन्याची धूर विण गे आहे
ती सात म्हयन्याची धूर विण मो ॥७॥

द्वाळोस जालो कापडाचो गो बाये तेका
द्वाळोस जालो कापडाचो मो.
ये आकळे कपडे घातले तर घना द्वाळोस
राघन जालो मो बाई तुझो द्वाळोस राघन जालो मो
जशों आरत आळची बाये आसवंत
अयापण मन तुझे सासवंत ॥

जशो आमच्या गावा एक पाटाचे उदक
जशो तेवंय उदक न्हावंच्या गेला केगय देवता
जशो न्हावून गा कोणी नार अनवाळी जाता
जशो चालो नी गेली नार आपुल्या घरा
जशो पितांबर सावुळ्याचो कासो नेसला
जशो बावन्न बिरड्यांची चोळी आंगी घातीला
जशो नऊ गा लक्षांचो हार गळ्या घातीला
जशो तिने भाळार लाविला रे कुंकुम कस्तुरी
जशी हस्ती दातां बिरया फणीन केस उळेल्या
जशी तेणी वेणी घातीला शेवत्यां मोगऱ्यांची
जशी आरत हाळेगे बाळे आसगेवंत
अया पण नन तुझे सासेवंत
जशो हातातुला काकणा लव लक्षणा
गळ्या तुला पिडुके अयवपण
घरादार दे गा तुका सुवर्णा ताट
तुझ्या कुळाक जतन राख.

जशो दारातुल्या पणसुल्या एवढे एवढे पान
जशो मायी गेला सोनारा वाड्यार सून वाडेता कान
जशो पितोळची पालवा घातल्यार दुकता म्हजे कान
जशो दारातुल्या पणसुल्या... ॥१॥

जशो भांगराची पालवां घातल्यार फेकता म्हजे कान
जशो आरत हाडली गे बाळे आसगेवंत ॥२॥

अयापण नन तुझे सासवंत
जशो हातातुल्या काकणा अयावपण
जशो घरादारा देवगा तुका सुवर्णा ताट
तुझ्या कुळाक जतन राख ॥

जशो कपटा रुपे रावणान कपट केला
जशो कपट करून हो रावणान काय हो केला ।
जशो कपट आपुल्या मायेचो हो रावणान मृग रचयिला
जशो अखंड मृग हो केला सुवर्णाचो
जशो सुवर्णाची गाला हो मृगा रुप्याची शिंगा
जशी तेवरी कणकणहो मृगा मोतीया गुतीला
जशो चारी बगलानी चार चंवरा सोडीला
जशो दोनी शिंगार रे दोन दिवटें लाविला
जशो दोनी रे भूजार दोन बावटे ओडिला
जशो तेवय मृग धाडून दिला रामाच्या गुफेंत
जशो चालोन चालोन हो मृग पावतो झाला
जशो काजबंदी आंगणी हो मृग नाचू लागला
जशो राम सीता दोघांय खेळता हो सारीपाट
जशो वनीचो हो मृग येवोनी आंगणी नाचीता
जशो तेवय मृग मारचो हो स्वामी कर कांचोळी
जशो सोने गा हो तीन शीवू कांचोळी
मृगाच्या चामड्याच्या येती नर घाणी
जशो राम सीता दोघांय खेळता हो सारी पाट
जशो राम आढवित हो पासे सीता दाळीता
जशो हातातुले पासो सीता हाता विसरला
जशो कोणत्या पुरुषार गे सीते मन ते गेला
जशो विटकाऱ्याचे शब्द हो राम बोलू लागला
जशो ऐक स्वामी भर्तराचो नवल झाला
जशो विटकाराचो शवद हो स्वामी बोला नाका.
जशो ऐक स्वामी भर्तराचो नवल झाला
जशो विटकाराचो शब्द हो स्वामी बोलू नाका
जशो काय रे केल्यार सीता आयकोंची ना
शिपली दांडो घेवूनि सिता धूल कांडिला
धूल कांडिला सिते धनुष्य गावला ।

धनुष्य घेऊनि सिता घरी चालली
तुळशीच्या वृंदावनी ठेवूनि दिला ॥
त्याते धनुष्या सितेन स्वयंवर मांडिला
सभागी पौडला भोवंर पलंगार ॥
सभाग्याच्या घोर यानी काय हो केला
सभाग्याच्या घोर यानी मांड पाहिला ॥
असे पाच गंगेचे पाणी तापू लागले
नात्यल खोबरेल तेल मृतंग केला ॥
नाव नामा कोण नारी आंघोळ केली
अंग़ी पितांबर सावळा कास नेसली
बावन्न बिङ्ग्याची चोळी अंगी झोंपली
आता झारी घेऊनी नार केस वळविला ॥
केस वळविता नारी वेणयो घातल्यो
वेणये कणकणी नारीन माणकां रवोंपिल्या
सवरणाच्या ताटां नारीन आरती पुंजिला
पाच वातीचो दिवो आरती ठेविला ॥
अमृताचे फळ आरती ठेविला
बत्तीस पानाचो विडो आरती ठेविला ॥
अक्षदाचे अक्षद म्हणून आरती ठेविले
आता जाली आरत घेऊनि नार चालूनि गेली॥
भल्या भल्या दरवाजावर उभी राहिली
आमच्या मांडार थडा साज मारिली ॥
आमच्या मांडाचो थडो चालुनि गेली
काय रे गड्याचो नारी भौमान केला ॥
जशो रागी रे भरला राम करडी चढल्या
जशो भरणीचो बाण हो रामान हाता वाडिला
जशो वोड कोपर काढून चालू लागला.
जशो फुडे मृग फाटी हो राम धावू लागला
जशो अटंगा वनात हो जावून बाण सोडीला
जशो बाराखंड दोन यात गडगड पडू लागला

पर्वता डोंगरा चंदन फुलला
सभागे राजा अंगणा खेळ मांडिला ।
सभागे पहुडला भंवर पलंगार
सभागेच्या घोर येवून काय हो केला
नवना येवून आंघोळ केला
पितांबर सावळ्यांची चोळी आंगा घातिला
हाताचे वज्रचुडे हाताशी घातिला
पायाचे घुंगरू बाळे पायाशी घातिला
कानाचे वज्रपके कानाशी घातिला
कपिलेशी शस्त्रफूल कपिलेशी लाविला
सुवर्णाच्या ताटा नारीन आरती ठेविला
बत्तीच पानाचो विडो नारीन आरती ठेविला
हालत धोलत नार भायर सरला
महाल दरवट्यार नार उभी गे रावला
खेळत्या मांडाचो गडो चालोनि गेला.
खेळत्या मांडाच्या गड्यान आरत खेळविला
आरत हाडली गोरी आसवंत
अयापण जावू गे तुझे सासवंत.

पेरणी जागोर

गोंयच्या लोक संस्कृतीतल्या लोक नाट्याचो हो प्रकार. दक्षिण गोयांत फकत पैंगीणीत हो प्रकार दिसता. तोंडार मुखटी घालून, सवंगा नाचोवन लोकांची करमणूक करपाचो प्रयत्न या जमातीन सुरू केलो.

पैंगीण गांवात पेरणी जागर करप्यांचे एकच कुटुंब आसा. बारा बलुत्यांपैकी एक असो हो समाज. सादारणपणान १८८१ ते १८९२ सालांत पयले पावटी आयलो. ह्या समाजाचो मूळ पुरुस मोलू दुलबा पेरणी आनी सदाशिव पेरणी. हांचो वारस सुपुल्लो पेरणी आनी सुपुल्यालो वारस पाको पेरणी. ही मूळ कथा. सवंगा नाचोवन लोकांची करमणूक करतानाच आपलें पोट भरोप हेंच ह्या लोकांचे काम.

पेरणी ही जमात सवंगा नाचयता हाचो लाब घेवन त्या वेळावेल्या देवालयाच्या म्हालगड्यांनी पेरणी जमातीक देवालयानी काम करपाक आपयले. त्या वेळार मनोरंजनाचें दुसरें सादन नाशिल्लें आनी पेरणीक पोट भरपाचें सादन नाशिल्यान पेरणी जमातीन देवालयांक जागर करपाचे मान्य केलें. आनी पैंगीणच्या श्री वेताळ देवालया बरोबरच, श्री. परशुराम, श्री. दुर्गा देवी तेचभाशेन खोतीगांव, गांवडोंगरी, श्रीस्थळचें मल्लिकार्जुन देवस्थान, खोलचें बेताळ देवस्थान तेभायर बार्शें सारकेल्या गावांत लेगीत पेरणी जागर सद्याक चलता.

पैंगीणच्या श्री वेताळ देवळाकडेन जो गड्यांच्या जत्रेचो उत्सव जाता त्या उत्सवाच्या निमतान पेरणी जागर चलता. ही जमात एके पेट्येंत घालून संवगा (मुखटी) हाडटा. आनी रातच्या सादारणपणान अकरा ते बारा वरांच्या मदेंगत जागराक सुरुवात जाता.

पेरणी जागराक पुरातन मानला. सरस्वतीचे नमन, आदिमातेचे नमन, धवो पडदो, दिवली, तांबड्या पिटकुळेची फुलांची माळ, म्हातारी, घोडो हें घड्ये देव देवतांक, संतुष्ट करपाखातीरच चलयील्लें. पैंगीणीक जो जागर जाता तातूंत पयलीं गणपती येता, त्या उपरांत सरस्वती, आनी शंकर येता. महादेव कमराक 'लींग' बांदून नाचपाक येता. हांगा गणपतीची पुजा जायना. जाल्यार शंकराची पुजा जाता. मूळ जो पेरणी आसता तो सगळ्या कार्यावळीचें सूत्र संचालन करता. ते उपरांत माधू, किटू या राक्षसांबरोबरच 'जालिमन' नांवाचो राक्षस येता आनी तेन्ना महिषासुराच्या आख्यानाक सुरुवात जाता. राक्षसांचे बळगें वाडलां, देवाले बळगें उणें जालां. तेन्ना सर्पाचो चाबूक, वागाचो घोडो करून लढायेक वचूया आनी राक्षसांक मारून उडोवया अशी आख्यानां सुरू जातात.

ह्या राक्षसाक मारपा खातीर देवी येता आनीं हें काम दादले करतात. त्या दादल्याक लांब पायभर देवतेले कापड न्हेसयतात.

साता समुद्रा मदे महिषा सूर राज्यकरी
दैत्याचे बळे उदंड झाले. देवाचे बळे मोडले
वाघाचा करू रे घोडा
सर्पाचो करू रे चाबूक
हाती घेवून खड्गवाटी
लागले दैत्याच्या पाठी
एक दैत्य मृंदंभ झाला. रक्ताचा थेंब पडला
दैत्यराज मारिले. देव राज्य केले
आटखट पाचावले. सर्व संतोषी जाले

त्याच भशेन शेंसर भरतास्तना जे
एक पद म्हणटात ते लेगीन वैशिष्ट्य पूर्ण अशेंच आसा.

आरा मंडळ बारा । गावा अंतर तेरा
गावाची आडापीडा । रजवयाची नीडा
आपुलियांचा वडौनी कैसा । घागरियांचा ताळा
अळसा देवी मळसा देवी । पिवळा देवी सैर
पाच ऐसे मिळोनी या । गांव देती शेंस

गावाची आडापिडा । इजवायाची नीडा
एक मूळ व्होविल्यार । सहस्त्र कुंभ पीक
एक घुणिया भर हात धुणिया । सहस्त्र गुणियापाट

तकलेर मुकुट, हातांत खडग, घेवन देवतेच्या रूपांत हो दादलो मनीस येता तेन्ना ताच्या आंगाक देवी संचारिल्ली आसता. ताचेर भार येता. ताका दोनी वटेन दोग जाण धरतात. अशा स्थितींत ही देवी दैत्यांकडेन लढाय करता. माधू, किटू जालिमन राक्षसांक मारता. ह्या वेळार पेरण्याचो मुखेली घोड्याचो मुखवटो घेवन येता. जागर सोंपता.

रातच्या सादारण अकरा-बारांच्या मदें जागराक सुरुवात जाता. मुखेल पेरणी ढोलकें घेता. दुसऱ्याच्या हातांत झांज आसता. देवळाच्या मंडपाक मुखेली दिवली पेटयता. दिवलेक पिटकुळ्यांच्या फुलांचो हार घालता. पेरण्यांबरोबर सांगाताक आयिल्ले दोन मनीस एक धवो पडदो भायर काडता दोनी वटेन हो पडदो धरतात. आनी जागराक सुरुवात जाता.

पयले नमन करू सरस्वती माये
सरस्वती शारदा रंगे आयली माये॥

गणपतीच्या खेरीज अन्य देवदेवताची नावा घेवन नमन झाले उपरांत कमराक मोराचो मुखटो बांधून सरस्वती येता. पयलीं हे संवग एक कुमारिका करताली. आतां परिस्थिती बदल्ल्या. सगळीं कामां मुखेल पेरणीच करता.

पैंगीणच्या पेरणी जागराक मुखेल पात्र म्हळ्यार म्हातारी. 'आदिमाया पातली गा' अशे म्हणत तोंडार म्हातारेलो मुखटो, हातांक एक बडी घेवून म्हातारी मांटवात येता. पेरणी जागरातले म्हातारी हे जे पात्र आसा तें विनोद करपाचें, एकामेकांची फकाणा मारपाचें पात्र. 'साता समुद्रा पेल्यात पांच मजली बंगलो बांधून शेवटच्या मजल्यार सूत काडपाक बशील्लीं हांव तुमचें मन रिझोवपा खातीर आयल्या.' अशें सांगून म्हातारी पयलेच गावकऱ्यांक हांसयता. ह्या वेळार म्हातारेक गांवचे मुखेल जे मांटवाक बशील्ले आसतात ते नाना प्रश्न विचारतात. तुका भांगर कोणे दिल्ले? तुका घर कोणे बांदून दिल्ले? तेन्ना म्हातारी एकाद्या मुखेल गावकऱ्यांचे नाव तांतूक गुतून म्हणता 'म्हाका भांगर मरे ...... दिल्लें.

पेरणी जमात ही देवदासी समाजासारखीच. या समाजातल्या चलयांची पयली लग्न जायनाशिल्लीं. शेंस घालपाची' पद्धत चलताली. कारण चलयांक घरा दवरली म्हळ्यार जागराक उपयोगी पडटालीं. पेरणी जागराच्या खेरीज पैंगीणीक दैत्यांचो जागर, दिवजांचो जागर, चोरांचो जागर हे उत्सव चलतात. गड्यांच्या जत्रेच्या निमतान सुरू आशिल्या या उत्सवाक वेगळे शास्त्र आनी वेगळो विधी लेगीत

आसा. पेरणी जागर करपी समाजाक देवस्थानात शेत जमीन सोडिल्ली आसा. परंपरेन चलपी ही कला सद्याक तरी नामशेष जावपाच्या मार्गार आसा. एकतर पेरणी समाजातली भुरगीं शिकून हेर धंद्याक लागलीं. जाण्टेलीं जीं आसात तीं फक्त एक विधी म्हणून देवळाच्या धार्मिक उत्सवाच्या वेळार कांय प्रमाणाक जागोर करतांत. पूण पयलीं जशे तालुक्याच्या हेर वाठारांक लेगीत जागोर चालतालो ती पद्धत सद्याक तरी बंध पडत गेल्ली आसा. पेरणी जागराची मुखटी जी आसात ती पोरणी जायत गेल्यांत. तीं परत तयार करपाच्या दिकेन प्रयत्न जाल्लो दिसना. एके वटेन सृष्टी उत्पत्ती पैलींची कथा, पिटकोळेच्या फुलांचो आस्पाव आशिल्ल्या या उत्सवाक आज फक्त भोगावळ, विधी इतलोच संबध उरला. गोंयच्या लोकनाट्याचे एक मुखेल आंग आशिल्लो पेरणी जागर सोंपत आयला.

संकासुरारे महाविरा

काणकोण म्हालांतल्या देवळांनी चडकरून कार्तिक म्हयन्यांत हो कालो जाता. श्रीस्थळच्या मल्लिकार्जुन देवालयाकडेन जो कालो जाता तातुंतलो एकूच बदल सोडलो जाल्यार हेर वाठारांनी जो कालो जाता ताचो प्रकार चडसो सारखो आसता. पांयाकडेन पावपी सदरो, धोतर, माथ्यार पगडी, खांद्यार शेलो. हातांत झांज ह्या भेसातलो हरदास पयलीं येता. ताच्या सांगाताक दिवटेकार आसता. घडये पयलीं उजवाडाची वेवस्था नाशिल्ली. म्हण दिवटेचो वापर जातालो. पूण ही दिवटी लेगीत परंपरेंत सामील जाली. हरदासाच्या फाटल्यान पखवाजवादक माचयेरयेता आनी काल्याक सुरवात जाता.

ॐ नमो गणनाथा । अशें म्हणत

ह्या काल्यांत गणपती येता, कुडुमाची नावाची विनोदी पात्रा, पुतना, संकासूर, विष्णू, मळणी संकासूर अशा पात्रांचो क्रम, हो चडश्या काल्यांनी चलता. तसो ह्या म्हालांत गणपती येता तेन्ना ऋद्धी, सिद्धी येनात पूण भटमाम येता. गणपतीची पूजा करता तो लेगीन विडंबनात्मक तरेन. गणपतीच्या सोंडाक एखाद्या जिवाण्याचे नाव दिवप, वा कानाक सुपां म्हणप, दंत हाचो अर्थ मनशाच्या पोटातले 'दंत' असो लावोप. पूजा करपाक उठता तेन्ना गणपतीचेर बडी उबारप हीं सगळीं फकाणां फक्त मन रिजोवपाखातीर. जमिल्या लोकांचे मनोरंजन करपाखातीर. तातूंत लेगीन संस्कृतताय आसा. एकचार आसा

आमी जातीचे ब्राम्हण
आमचे सोयरे दायरे मुसलमान

अशी गीतां गणपतीची पूजा करपाक आयिल्ले भटमाम म्हणटात.

हेका नागोवन तेका नागोवन
केली गणपती पूजा

सारखें विडंबन आसा जाल्यार

आजी मरना म्हणून
रडटाल्यो नाती

सारखी आरत लेगीन आसा.

हरदास आनी भटमाम हांचो हजरजबावी स्वभावाचो संवाद. जो चलता तातूतल्यात गोंयची संस्कृतताय, एकचार, देवाचेर विश्वास हें सगळें पळोवपाक

मेळटा. 'भावाचे मोदक अर्पूं गणनाथा। भावे विनायका पूजाकरू । म्हणत गणपतीचो अवतार सोपता ।

हाचे उपरान्त हरिदासाक विश्रांती म्हण जावये म्हण जावंये पूण दोन मोने तशेंच कुड्डीं संवगा येतात. मोन्याक सोपन पडल्यार खंय सांगपाक येना' आनी नुस्त्याचे रडणें खंय दिसना' ह्या म्हणींचो अविश्कार दाखोवपी ह्यो कुड्डमाचयो वरभर लोकांक हांसयतात. एखाद्या सामाजीक ना जाल्यार ऐतिहासीक नाटकात जशी विनोदी पात्रां आसतात तीच कामां ह्यो कुड्डमाची करतात.

ताचे उपरान्त येता पूतना. खरें म्हळ्यार पूतना ही राक्षसीण. कंसाच्या आदेशावेल्यान मथुरेक कृष्णाचो वध करपाखातीर आयिल्ली. कृष्णाक दूद पियोवपाची इत्सा प्रगट करता. कृष्ण तें वळखता. आनी कृष्ण पूतनेचे दूद पिवपाक लागता. थयंच पूतना मरता. अशे आसताना ती संकासूर काल्यांत कशी पावली हें एक कुवाडेंच. कालो चालू आसतना पूतना सभेंत बशिल्या बऱ्याच व्यक्तींक धरून व्हरता आनी आपलो घोव करता. तातुतल्यानच ती गुरवार जाता. तिका भुरगें जाता.

उमाळ्यार उमाळे येता मगे माय
बोंबले सकयल घास घेता
थेंबो थेंबो मुतुक जाता

असली गीतां हरदास ह्या वेळार म्हणटा.

पुतना गेल्या उपरान्त ढोल ताशांचो आवाज. 'धाव म्हणती रे संकासूरा .... हो हरदासाचो आर्त सुरांतलो आवाज कानार पडटा.

संकासूरा रे महाविरा

अशें म्हणत काळो भेस परिधान केल्लो संकासूर येता. आनी संकासूर काल्याक सुरुवात जाता.

हरदास आनी संकासूराची खूब संभाषणां, विनोदी चुटके, मदींच दिवटी वाल्याचे विनोद. ह्याच वेळार ताचे फाटीर वेट पडटात. संखासूर विचारता इतलो मोठो दव कसो पडटा. तेन्ना हरदास सांगता. हो दंव न्हय तर भगवान विष्णू मत्स्यरुप घेवन तुका मारपाक आयला. संकासूरान देवाले वेद चोरून दर्यांक लिपोवन दवरिले ते व्हरपाक भगवान विष्णूक नुस्त्याचो अवतार घेवचो पडलो. तोच हो संखासूर कालो.

सकाळ जायमेरेन हो कालो चलता. मळणे संकासूर येता आनी संकासूर कालो सोंपता.

श्रीस्थळच्या मल्लिकार्जुन देवळाकडचो एकसुरो अपवाद जर सोडलो तर काणकोण म्हालांक सगळ्याक संखासूर कालो असोच जाता. पुणताचे पयलीं कृष्ण जन्माक येता. कृष्ण जन्माचो प्रसंग काय कडेन नाट्यरुपान दाखयतात. श्रीस्थळच्या मल्लिकार्जुन देवळाकडेन महाभारत वा रामायणाच्या प्रसंगाचेर पयलीं नाट्य जाता. ह्या लोकनाट्यांक राम, लक्ष्मण ना जाल्यार पांडव आसतात. थंय कृष्ण आसना काय वेळार विश्वामित्र आसता आनी शेवटाक मात संखासूर आसता. असो हो लोक परंपरा जागोवपी संखासूर कालो जायत्या प्रमाणांत उणो उणो जायत गेल्लो दिसता.

धार्मिक बंधन नाशिल्ली फुगडी

कसलेंच धार्मिक बंधन नाशिल्ली पुराय तरेन सामाजीक बांधिलकी आशिल्ली फक्त सणा परबे वेळार आपलें मन रिझोवपा खातीर काणकोण म्हालांत चालू आशिल्ली ही फुगडी.

ह्या खेळाक घुमट लागना, शमेळ लागना, झांज किंवा कासाळेचीय गरज ना. दोनय हात एकमेकांचेर धपाधप मारून फक्त टाळ्यांच्या आवाज आनी तालार बायलांची पावलां पडतात. घट्ट कासोट्याचे नववारी कापड, घट्ट अशी चोळी, माथ्यार आबोलेची ना जाल्यार हेर कसल्याय फुलांची फांती माळून, कपलाक सौभाग्य तिळो, भांगर शिंगर घालून लय आनी पदन्यासाच्या तालार सामक्यो झोकून दितात. एक वेगळेंच विश्व, वेगळेच दृष्य त्या वेळार पळोवपाक मेळटा. पुरायतरेन बायलांचोच असो हो फुगडेचो प्रकार काणकोणां दरएक वेगळ्या पद्धतीन पळोवंक मेळटा.

रामायण, महाभारतांतली सीता, किंवा द्रौपदी हांच्या वर्णनाबरोबर भाव, भयणीचें प्रेम, माय सूनेचे प्रेम, घोव बायले मदलें प्रेम, नणंद भावजय ह्या विशीचीं गीतां चडशी फुगडी घालतना म्हण्टात. कांय जाग्यांनी आपल्या भुरग्यांचे कौतुक जाल्यार ताचे फुडारा विशीचीं गीतां आसतात.

गणपतीच्या दिसांनी ह्या म्हालांत कष्टकरी बायलो फुगडी खेळटात. कांय जाग्यानी कळशी फुगडी खेळटात जाल्यार आतांच्या दिसानी कट्टी फुगडेन नव्यान जल्म घेतला. खरें म्हळ्यार नाल्ला पुसून नाल्ली तयार करतात. ताळ्यांच्या जाग्यार नाल्ली घेतात पूण 'कट्टी' हे उतरूच बरे दिसना तरी लेगीन हे कट्टी फुगडेन आमच्या लोकानाचांत आस्पाव घेतला.

कांय जाग्यांनी 'आंगडी घालीन फुगडी काडीन चिकणमाती, माज्या मामाची बायल जाशी गळ्या घालीन पाटी' सारखीं गीतां म्हणतात, जाल्यार कांय जाग्यांनी

मामान दिल्लें तवशें
खयंच्या खांद्यार घेवचें
घरा हाडल्यार पिकना
आंगडी व्हेल्यार विकना
जशे फुगडी फू गे सये
मोगा म्हऱ्यात फू

सारखीं गीतां गायतान. हे फुगडेक दादले. लेगीन वांटो घेतात. ये फुगडेक घुमटां. शमेळ, काशाळेचो वापर करतात.

बारीक शेला वाऱ्याने गेला
शेला भिजला दुःखाने ।
पयली आशिल्ली आईच्या कुशी
आता देवा जाली मी लोकांची॥
बारीक शेला वाऱ्याने गेला
शेला भिजला दुःखाने ।
पयली आशिल्ली बाप्पाच्या कुशी
आता देवा जाली मी लोकांची ।
बारीक शेला वाऱ्याने गेला
शेला भिजला दुःखाने ।
पयली आशिल्ली भावाच्या कुशी
आता देवा जाली मी लोकांची॥

चंदनाच्या सावळे मंदी
दोगांय गे उभी ।
भाव भयणी एके वटे ।
आत्या बांदिल्या रतन खांब्या
आत्या बांदिल्या रतन खांब्या
भुकेन भुकेल्या इट्टल बाळ
आयो धाडया गे केंसर भयणी
चंदनाच्या सावळे मंदी
दोगांय गे उभी
भाव भयणी एके वटे ।
आत्या बंदिला रतन खांब्या
आत्या बंदिला रतन खांब्या
भुकेन भुकेला दशरथ बाळ
आयो धाड्या गे मंजुळा भयणी ।

असा बाळ जन्मला मेघ:शाम
दुनिया वेगळी काय परि ।
काय बाळा मागशी रे रडोनी
काय बाळा मागशी रे रडोनी ।
आई मजला सर्प दे गे धरोनी
त्याचा मला चाबूक दे गे करोनी ।
असा बाळ जन्मला मेघशाम
दुनिया वेगळी काय परि ।
काय बाळा मागशी रे रडोनी
काय बाळा मागशी रे रडोनी
आई मजला चंद्र दे गे धरोनी
त्याचा मजला चेंडू दे गे करोनी ॥
असा बाळ जन्मला मेघशाम
दुनिया वेगळी काय परि
काय बाळा मागशी रे रडोनी
काय बाळा मागशी रे रडोनी
आई मजला विंचू दे गे धरोनी
त्याची मजला आंगठी दे गे करोनी ॥

तेंडलिणीच्या माटवां पोंदा
बसून काडली रात गो
बसून काडली रात ।
भावाच्या कुडीत गेल्यार
विडियांच्यो राशी गो
विडियांच्यो राशी।
तेंडलिणीच्या माटवां पोदा...
आईच्या कुडीत गेल्यार
पानाच्यो राशी गो
पानाच्यो राशी
तेंडलिणीच्या माटवा पोंदा...
घोवाच्या कुडीत गेल्यार
शिगाराच्यो राशी गो
शिगाराच्यो राशी
तेंडलिणीच्या माटवां पोंदा...

बत्तीस पानाचा विडा कुणी ठेविला
श्रावण बाळ चालू लागला ।
रानी चालून त्याने चंदन कापला
चंदन कापून त्याने कावड घडविला ।
कावडीत बैसले आई नि बाबा
आई बाबांना तहान लागली ।
श्रावण बाळ चालू लागला
चालता चालता नदी पावला ।
नदी जावूनि त्याने तांब्या बुडविला
तांब्याचा बुडूबुडू आवाज आला ।
दशरथ राजाने बाण सोडिला
श्रावण बाळाच्या छातीत घुसला ।

मध्यान्ही राती शंख वाजविला
शंखाच्या नादान गोविंद गोपाळ उठला ।
गोविंद गोपाळ उठला शेणाशी गेला
शेणाचा विटाळ किड्यांनी केला ।
कशी करू देवा लिंगाची पुजा ॥
मध्यान्ही राती शंख वाजविला
शंखाच्या नादान गोविंद गोपाळ उठला ।
गोविंद गोपाळ उठला दुधाशी गेला
दुधाचा विटाळ मुसांनी केला
कशी करू देवा लिंगाची पुजा ॥
मध्यान्ही राती शंख वाजविला
शंखाच्या नादान गोविंद गोपाळ उठला ।
गोविंद गोपाळ दुधाशी गेला
दुधाचा विटाळ भोवंरानी केला
कशी करू देवा लिंगाची पुजा ॥
मध्यान्ही राती शंख वाजविला
शंखाच्या नादान गोविंद गोपाळ उठला ।
गोविंद गोपाळ दुधाशी गेला
दुधाचा विटाळ किडीनी केला
कशी करू देवा लिंगाची पुजा ॥

पाच फोडाचा फोडाचा नाग डोले
        पाच फोडाचा नाग डोले ।
नाग डोलत डोलत आपुल्या बुद्धीन
        नाग डोलत आपुल्या बुद्धीन ।
पाच फोडाचा नाग डोले
        पाच फोडाचा नाग डोले ।
सखून मारिली मारिली एकच बडी ।
        सखून मारिली एकच बडी
पाच फोडाचा फोडाचा नाग डोले
        पाच फोडाचा नाग डोले
नाग पडला पडला भूमीवरी
        नाग पडला भूमीवरी ।
पाच फोडाचा फोडाचा नाग डोले
        पाच फोडाचा नाग डोले ।
सखू धावली धावली रानावनात
        सखू धावली रानावनात ।
पाच फोडाचा फोडाचा नाग डोले
        पाच फोडाचा नाग डोले ।
सखून चुडीला चुडीला आला पाला
        सखून चुडीला आला पाला
पाच फोडाचा नाग डोले
        पाच फोडाचा नाग डोले ।
देवा पावागा पावागा परमेश्वरा
        माझ्या बाळाला जिवंत करा ।
पाच फोडाचा फोडाचा नाग डोले ॥

आमची नेंटिली बाई सीता आमची नेंटिली बाई सीता

सीता चालली दूर मार्गा
सीते मिळाला धनुष्यबाण
सीतेन पहिला साद केला
साद वाऱ्याच्या ल्हारानी गेला ॥
सीतेन दुसरा साद केला
साद बाप्पाच्या कानी गेला
बाप्पा धावत न्ही बा आले
धुवे कसले संकट आले
धुवे कसले संकट आले
बाप्पा मिळाला धनुष्य बाण
बाप्पा धनुष्य कोठे ठेवू
धुवे दवर तुळशीच्या पिंडेर
धुवे दवर गे तुळशीच्या पिंडेर

राधा गवळण ताक चाळी
ग राधा गवळण ताक चाळी ।

कृष्णान धरिला तिचा हात रे
कृष्णान धरिला तिचा हात
सोडा सोडा रे माझा हात रे कृष्णा
सोडा सोडा रे माझा हात ।

तुला खायायला देते भात रे कृष्णा
तुला खायायला देते भात ॥

कृष्णान धरिली तिची वेणी रे कृष्णा
कृष्णान धरिली तिची वेणी

तुला खायायला देते लोणी रे कृष्णा
तुला खायायला देते लोणी ॥

राधा गवळण ताक चाळी ॥

अगे आमच्या पोरसात गे
अगे आमच्या पोरसात गे ॥

फुलली मदन जाई ॥

खुटून केले गे ओळी चेर
खुटून केले गे ओळी चेर ।

पति मिळाला परमेश्वर
पति मिळाला परमेश्वर ।

पति लागला सेनेश्वर
पति लागला सेनेश्वर ।

पति कर गा शेनवार
पति कर गा शेनवार

शनी जाईल परिहार
शनी जाईल परिहार ॥

घेतला टाळ चालला बाळ, बाळ चालला पंढरीला, घेतला टाळ ॥१॥
घेतला मुकाने, चालला तुकाने, तुकाराम चाले पंढरीला,
घेतला मुकाने चालला.. ॥२॥
घेतली सुपारी, चालला भिकारी, भिकारी चाले पंढरीला ।
घेतला लाडू, चालला साडू, साडू पंढरीला ॥
घेतला राझू, चालला साधू, साधू चाले पंढरीला ॥
घेतला कापुर, चालला बापू, बापू चाले पंढरीला ।
घेतली चावी, चालली आई, आई चाले पंढरीला ।

गाईवरुनी गाईचे दूध तीर्थ झाले शुद्ध रे कृष्णा
पंढरे घाबरली रे कृष्णा पंढरे घाबरली ।
गाईवरुनी गाईचे तोंड गाईवरुनी गाईचे तोंड
केळसारखे बोंड रे कृष्णा पंढरे घाबरली रे
कृष्णा पंढरे घाबरली ।
गाईवरुनी गाईचे नाक गाईवरुनी गाईचे नाक
पंढरेचे मापरे कृष्णा पंढरे घाबरती रे
कृष्णा पंढरे घाबरली ।
गाईवरुनी गाईचे डोळे गाईवरुनी गाईचे डोळे
लोण्यासारखे गुळे रे कृष्णा पंढरे घाबरली रे
कृष्णा पंढरे घाबरली ।
गाईवरुनी गाईचे शिंग गाईवरुनी गाईचे शिंग
महादेवाचे लिंग रे कृष्णा पंढरे घाबरली ।
कृष्णा पंढरे घाबरली ।
गाईवरुनी गाईची शेप गाई वरुनी गाईची शेप
अक्का मी घेते झोप रे कृष्णा पंढरे घाबरली ।
कृष्णा पंढरे घाबरली ।
गाईवरुनी गाईची घेता गाईवरुनी गाईची घेता
विठोबाची भेट रे कृष्णा पंढरी घाबरली ।

दारातल्या तुळसी गे पानान पान फुलसी गे
पानान पान फुलसी ।
कपलाच्या कुंकवासाठी किती लोक वनवासी गे
किती लोक वनवासी ।

दारातल्या तुळस गे ...
हाताच्या काकणासाठी किती लोक वनवासी गे
किती लोक वनवासी ।

दारातल्या तुळसी गे ...
गळयाच्या मणीसाठी किती लोक वनवासी गे
किती लोक वनवासी ।

दारातल्या तुळसी गे ...
पालाच्या मेटणासाठी किती लोक वनवासी गे
किती लोक वनवासी ॥

दारातल्या तुळसी गे ...

गणपती देवा करीन तुझी सेवा दुर्वा घालीन रे
देवा दुर्वा घालीन रे ।
पाच फुलानी पाच फळानी नवस करीन रे
देवा नवस करीन रे ॥
गणपती देवा करीन तुझी सेवा ...
कपलाचा कुंकू दे जन्मभर आणि काही मागीन रे
देवा आणि काही मागीन रे ॥
गणपती देवा करीन तुझी सेवा ...
हाताची काकणा दे जन्मभर आणि काही मागीन रे
देवा आणि काही मागीन रे ॥
गणपती देवा करीन तुझी सेवा ...
गळ्याची पिड्डुका दे जन्मभर आणि काही मागीन रे
देवा आणि काही मागीन रे ॥
गणपती देवा करीन तुझी सेवा ...
पाच फुलानी पाच फळानी नवस करीन रे ॥
देवा नवस करीन रे
गणपती देवा करीन तुझी सेवा ...

फाटल्या दारान फुडल्या दारान जिरे उपले ।
कित्याक गो जिऱ्या किल्लना ।
म्हशी म्हाका माड्डीतात
कित्याक गे म्हशी तू माड्डीता
राखणो म्हाका राखीना
कित्याक रे राखण्या राखीना
म्हातारी म्हाका जेवण वाढीना
कित्याक गे म्हातारे जेवण वाढीना
पसरकार म्हाका तांदूळ दियेना
कित्याक रे पसरकारा तांदूळ दियेना
सरकारच्या हातांक आबोली आबोली
आबोल्या गो तिबोल्या घाल म्हजी वेणी
वेणी जाती नटाची नटाची
बायल जाती भटाची भटाची
भटाची बायल अशी अशी
पुलार म्हशी लोळटात तशी तशी.

फातरा पोंदची कुल्ली गो यमुना फातरा पोंदची कुल्ली
ओढून काडली तडीर गो यमुना ओढून काडली तडीर ॥
तीचे दोंगटे मोडी गो यमुना दोंगटे मोडी गो यमुना
तेजी केली कडी गो यमुना तेजी केली कडी ।
शेजाऱ्याक थोडी दिली गो यमुना शेजाऱ्याक थोडी दिली ॥
शेजाऱ्यान केली चाडी गो यमुना शेजाऱ्यान केली चाडी ॥
घोवाक जाली थोडी गो यमुना घोवाक जाली थोडी ॥
घोवान काडली बडी गो यमुना घोवान काडली बडी ॥

अशी तांबडी बाई भाजी । रोविती मळ्यावरी
भाजी खुंटी मी खुट्याने । भाजी घाली मी व्होट्येत ।
भाजी ओती मी दालियेत । भाजी चिरी मी आदोळेन
भाजी ठेवी मी रान्नीवर । भाजी खतखत्या हसू लागली ।
भाजी धाडिली पंढरेसी । रुकमाबाईच्या दुवाळ्याला ।
सभा बैसती कौरवांची । भाजी वाढता द्रौपदी ।
भाजी वाढता द्रौपदी । तिची सुटती साडी गाठ ।
तिच्या प्रितीचा कृष्ण देव । तिची मारिता साडी गाठ ।
लज्जा गेली त्या पांडवाची । अशी तांबडी बाई भाजी ।

मावळंगीच्या मळ्यात बाय मी वेंचित होते
कळे ग बाय मी वेंचित होते कळे ।
तिकडून आली माय म्हणाली चल सुने तू घरी
म्हणाली चल सुने तू घरी ॥
कळे उदेना परडी भरेना मी नाही यायची घरी
म्हणाली मी नाही यायची घरी ॥
मावळंगीच्या मळ्यात ...
तिकडून आला माव म्हणाला चल सुने तू घरी
म्हणाला चल सुने तू घरी ॥
कळे उदेना परडी भरेना मी नाही यायची घरी
मावळंगीच्या मळ्यात...
तिकडून आला देर म्हणाला चल भाभी तू घरी
म्हणाला चल भाभी तू घरी ॥
कळे उदेना परडी भरेना मी नाही यायची घरी
मावळंगीच्या मळ्यात...
तिकडून आला पती म्हणाला चल पत्नी तू घरी
म्हणाला चल पत्नी तू घरी ॥
कळे उदेले परडी भरली मी येते आता घरी
म्हणाली मी येते आता घरी
मावळंगीच्या मळ्यात..

आंबा पिकला ताळयेवर ग
आंबा पिकला ताळयेवर
ते वयल्यात भोवंता गरूड पक्षी ग ।
ते वयल्यात भोंवता गरूड पक्षी ग ।
पक्षान मारिल्या दोन चोची ग ।
पक्षात मारील्या दोन चोची
तो आंबा पडला जमिनीवर
तो आंबा मिळाला सीते राणी ग ।
तो आंबा मिळाला सीते राणी
सीतेन व्हरून दिला रामाकडे ग ।
सीतेन व्हरून दिला रामाकडे
रामान केले हो दोन तुकडे ग ।
रामान केले हो दोन तुकडे
तोवर पावला लक्ष्मण देर ग ।
तोवर पावला लक्ष्मण देर

सूरया राधिका कन्या गो
सूरया राधिका कन्या
उठली सकाळच्या पारा ग ।
उठली सकाळच्या पारा
गेली ती गाईच्या गोठ्या गो
गेली ती गाईच्या गोठ्या
आणिले पसभर शेण गो
आणिले पसभर शेण ।
घेतीली तांब्याची घागर गो
घेतीली तांब्याची घागर
गेली ती पोमूल्या तळयेर गो
गेली ती पोमूल्या तळयेर ।
आणिले घागरीभर पाणी गो
आणिले घागर भर पाणी ।
काडिले घरादारा शेण गो
काडिले घरादारा शेण।
ठेविले चुलीवर आधन गो
ठेविले चुलीवर आधन ।
घातिले पडीभर तांदूळ गो
घातिले पडीभर तांदूळ ।
रांधिले पक्वान जेवण गो
रांधिले पक्वान जेवण
वाढिले भावा भयणी ताट गो
वाढिले भावा भयणी ताट ।

आमच्या गो कामतां रोजां फुलली
इंद्रावाडकार भाव आमचे खुटूंक चालले ।
देवाच्या रंभानी झेले गायिले ।
नमीच्या दिसा देवाक माळ घातील्या ।

धाव धाव धाव धाव देवूळ बुडाले
पहिल्या शेतोडी तळें बुडले
काळासे देवाच्या दारी पावले ।
काळासो देवाचा मुकूट बुडाला
रामान सीतेक पालक्यात बसविला
पालक्यातून सीता भायर सरली ।
सीतेन रामाक केला नमस्कार
रामान सीतेक बोस्कार केला ।

बाई तांबडी ग तांबडी ग
चंद्रकळा साडी हाडली ग
राती तिची घडी मोडली ग
दिव्या वाती तिचा पदर ग
घागऱ्यांचा तिचा पलंग ग
डोळे मोडीत ती चाले ग
सोन्याचा बांध कोणी बांधिला गो बांधिला ।
भावा बहिणीन बांध बांधिला...
त्यावर शेवंती कोणी नाटिला गो नाटिला ।
भावा बहिणीन शेंवती नाटिला....
त्यो शेवंती कोणी शिंपिला गो शिंपिला।
भावा बहिणीन शेवंती शिंपला ।
तिला मोळी शेवंती फुलली गो फुलली।
त्यो शेंवती कोणे खुंटली गो खुंटली।
भावा भयणीन शेवंती खुंटली ।
ती शेवंती कोणी गाथली गो गाथली ।
भावा भयणीन शेवंती गाथली ।
खयंच्या देवा भेटे धाडिली गो धाडिली ।
मल्लिकार्जुना देवा भेटे धाडिली ।

लिंबिणी आळें थरिल्या साकरेचे।
लिंबिणी आळें...
लिंबिण रोविल्या आळेमधे
लिंबिण रोविल्या...
लिंबिण झिंपील्या दूधातळे
लिंबिण शिंपील्या...
लिंबिण पालेल्या पानान पान
लिंबिण पालेल्या...
लिंबिण कळेल्या कळयान कळयान
लिंबीण कळेल्या...
लिंबीण फुलल्या फुला फुलान
लिंबीण फुलल्या...
लिंबू लागला देठा देठान
लिंबू लागला...
लिंबू खुटीला कोणासाठी
लिंबू खुटीला...
लिंबू खुटीला देवासाठी
लिंबू खुटीला...

पांढरे गाय पांढरे गाय माझी कृष्णा सोइन दी तिका
चरवा कृष्णा सोडून दी तिका चरवा.
पांढरे गायचे सोंड रे कृष्णा केळीसारखे बोंडरे कृष्णा
केळी सारखे बोंड।
पांढरे गायची फाट रे कृष्णा पांढरी वैची वाटरे कृष्णा
पांढरे वैयची वाट।
पांढरे गायची शेप रे कृष्णा रेशमासारखी गोण रे कृष्णा
रेशमा सारको गोण
पांढरे गायचे पाने रे कृष्णा हळदी दी सारकी कुटा
हळदी सारकी कुटा
पांढरे गायचे पायरे कृष्णा दात्यासारखी पेडा
दात्यासारकी पेडा
पांढरे गायची शिंगारे कृष्णा म्हादेवाची लिंगा
म्हादेवाची लिंगा।
पांढरे गायचे पोटरे कृष्णा कापसासारके बोट
कापसासारके बोट

भावाक शीत करू भावाक शीत करू सुरयाचे सुरयाचे।
बाप्पाक शीत करू बाप्पाक शीत करू उकड्याने उकड्याचे।
मेव्हण्याक शीत करू मेव्हण्याक शीत करू ओरयाचे ओरयाचे।
भावाक पान दवरू भावाक पान दवरू व्हडल्या केळीचे।
बाप्पाक पान दवरू बाप्पाक पान दवरू रान केळीचे।
मेव्हण्याक पान दवरू मेव्हण्याक पान दवरू देव केळीचे।
भावाक मणाय दवरू भावाक मणाय दवरू पणसाची
बाप्पाक मणाय दवरू बाप्पाक मणाय दवरू अटंबाची
मेव्हण्याक मणाय दवरू मेव्हण्याक मणाय दवरू माडाचो गे पीडो
भावा उदक दिवया भावाक उदक दिवया तांबयानी तांबयानी
बाप्पाक उदक दिवया बाप्पाक उदक दिवया चिपट्यानी चिपट्यानी
मेव्हण्याक उदक दिवया मेव्हण्याक उदक दिवया कट्ट्यानी कट्ट्यानी
भावाक पान दिवया भावाक पान दिवया व्हडल्या शेऱ्याचे शेऱ्याचे
बाप्पक पान दिवया बाप्पाक पान दिवया बारक्याशेऱ्याचे शेऱ्याचे
मेव्हण्याक पान दिवया मेव्हण्याक पान दिवया कुड्याविडीचे कुड्याविडीचे
भावाक सुपारी दिवया भावाक सुपारी दिवया सुरयाची सुरयाची
बाप्पाक सुपारी दिवया बाप्पाक सुपारी दिवया उकड्याची उकड्याची
मेव्हण्या सुपारी दिवया मेव्हण्या सुपारी दिवया गोतीची गोफळा
भावाक चुनो दिवया भावाक चुनो दिवया माक्याचो
बाप्पाक चुनो दिवया बाप्पाक चुनो दिवया तिस-यांचो
मेव्हण्याक चुनो दिवया मेव्हण्याक चुनो दिवया माट्टीचो गोबोर
भावाक पावोंक वयता भावाक पावोंक वयता घरा माळ्यार
बाप्पाक पावोंक वयता बाप्पाक पावोंक वयता अर्ध्या बाटेर
मेव्हण्याक पावोंक वयता मेव्हण्याक पावोंक वयता वाघाच्या धाडेर

कापिला चंदन घडयिला तारु
तारु घडयिला एकविस खणानी।
पहिला खण भरीला गो राधेच्या मण्यानी।
कापिला चंदन।
तारु घडयिला एकविस खणानी।
दुसरा खण भरीला गो राधेच्या काकणानी।

दारि चिमुकले झाड गो सखे
काणकोण पैल्यान म्हजो गाव गो सखे।
आपोवपाक आयलो मुजो भाव गो सखे
धाडना म्हणाली तुजी माय गो सखे
उपाशी गेलो तुजो भाव गो सखे
जिवाक चिटीमिटी जाता गो सखे

आंब्याच्या ताळा सुकलेल्या वळा
थंय किन्याक बाळा तू जेवलो लोरे
थंय कित्याक बाळा तू जेवलोलो..।
आजोबाची आकडी शेणल्या
सोद रे सोद बाळा न्हयीं व्हळा
सोद रे सोद बाळा...
आंब्याच्या ताळा सुकलेल्या वळा...
आजोबाची कोयती शेणल्या
सोद रे सोद बाळा न्हयी व्हळा
सोद रे सोद बाळा...
आंब्याच्या ताळा सुकलेल्या वळा...
आजोबाची बडी शेणल्या
सोद रे सोद बाळा न्हयी व्हळा
सोद रे सोद बाळा...
आंब्याच्या ताळा सुकलेल्या वळा...
आजोबाची पोती शेणल्या
सोद रे सोद बाळा न्हयी व्हळा
सोद रे सोद भाळा
आंब्याच्या ताळा सुकलेल्या वळा...
थंय कित्याक तू जेवलेलो

आंब्या तुजो ताळो ताळो मोडुनि रथ घडयलो।
ताळो मोडुनि रथ घडयालो।
तुळशी देवा रथ न घडयालो
आमी रथ न घडयालो।
आंब्या तुजो ताळो....
पायका देवा आमी रथन घडयालो
आमी रथ न घडयालो।
आंब्या तुजो ताळो...
गरवय देवा आमी रथ न घडयालो
आंब्या तुजो ताळो.

आडव्या खांद्यार धरोनिया
उभ्या खांद्यार चढोनियां
चांफी खुंटी देव ऋषी गे
पयले चांफे कोणा गे बाये
दामोदर देवा धाडा गे बाये
चांफी खुंटी देव ऋषी गे
दुसरें चांफे कोणा गे बाये
शांता दुर्गेक धाडा गे बाये
चांफी खुंटी देव ऋषी गे
तिसरें चांफे कोणा गे बाये
नागेशा देवा धाडा गे बाये
चांफी खुंटी देव ऋषी गे
चौथे चांफे कोणा गे बाये
म्हाळसा मायेक धाडा गे बाये
चांफी खुंटी देव ऋषी गे

रक्ता भाता राशी ग
गळो भरलो सरयानी ग
रक्ता भाता राशी ग
कान भरलो भांगरानी ग
रक्ता भाता राशी ग
नाक भरले नथयानी ग
रक्ता भाता ग
कपाळ भरले कुंकवाने ग

शेळंगी ची शेळगो
सभे मध्ये घालगो
हंयसर माझे काक गो
कापियाले नाक गो

वयल्यान माटोव बरो घातला
दुधी नवरो मरे जाला
वांयगे व्हकल मगो जाला
भेंडो देडो मरे जाला
घोसाळे देडी मगो जाला
तवशे यजमान मगे जाल्या
मोगे रायबारी मरे जाला

रुक माल्लो चंदनाचो ग
कोंडी केली चंदनाची ग
गोंड हाडलो रेशमाचो ग
केस वळयले फणीयानी ग
केस बांदिले ओळयानी ग
फुलां माळली माथेभर ग
शिंदूर लायलो कपलभर ग
साडी हाडली रेशमाची ग
साडी नेसली आंगभर ग
व्हंवर बसले सव्यावर ग

श्री मंगल मंगल हो श्री मंगल मंगल
झाड कापिले पणसाचे गो झाड कापिले पणसाचे।
देऊळ बांधिले कोणशाचे गो देऊळ बांधिले कोणशाचे।
श्री मंगल मंगल हो श्री मंगल मंगल
झाड कापिले गाळयेचे गो झाड कापिले गाळयेचे।
देऊळ बांधिले माळयेचे गो देऊळ बांधिले माळयेचे।

पाऊस पडला चिखोल झाला
नदीला आला पूर रे दत्ता नदीला आला पूर
पंढरी काशी देऊळ घडल्या
शंकर पडला दूर रे दत्ता शंकर पडला दूर
राधा रुक्मीणी त्यो दोघी भयणी
तुळशीक घालता पाणी रे दत्ता
तुळशीक घालता पाणी
पाऊस पडला चिखोल झाला
नदीला आला पूर रे दत्ता नदीला आला पूर

इल्ली इल्ली तळय भिंगाची भिंगाची।
साठ देव आमचे लिंगाचे लिंगाचे
वोडे भाजले धालांचे धालांचे।
ते वोडे धाडून दिले चापोलेच्या वाटे
चापोलेच्या वाटे केकतीची बोणा
केकतीची बोणा

वाटे वैल्या कुम्या
वाटे वैल्या कुम्या
कुमो कोणे चितारीला
ह्या रामाच्या सीतामाईन चितारीला
सीते व्हयला चोरून कोणी
ह्या लंकेच्या रावणान व्हयला चोरून
ह्या झाडार त्या झाडार मारली कोणे ऊडी
ह्या हनुमंतान मारली ऊडी
ह्या रामान सोडली मुदी
ह्या सीतेच्या सोदासाठी

तांबडे कमळ रुप्याचा दांडा
आनि काय मागशी मागरे बाळा
आकाशातला चंद्र धरून दे ग आई
आकाशातला चंद्र मिळत नाही
आनि काय मागशी मागरे बाळा ॥१॥

झाडावरचा पक्षी धरून दे ग आई
झाडावरचा पक्षी मिळत नाही
आनि काय मागशी मागरे बाळा ॥२॥

सडी बाय सडी तांदूळ सडी
तांदूळ सडी म्हण कुळ्यां मोडी
कुळ्यां मोडी म्हण रुपया जोडी
न्हय पलतडी खणियाली माती हो
घडया बांगड्या ... शेटी हो.

कात बाये कात
तवश्याची तवइयाची कात
आमी चेडवा खेळूंक गेल्यात
थंय जाली रात...
फू माझी फुगडी फुगडी।
कंबर बांधले कंबर बांधले
केवणी व्हायानी
खालच्या बांधार फुगडी घाला
पिपळा पेडांनी
फू माझी फुगडी फू... फू...
फुगडी घाल गो मोलाची फुगडी घाल गो मोलाची
चम चम चांदणे देशात चमचम चांदणे देशात
लक लक चांदणे दर्याला लक लक चांदणे दर्याला
पहिला अवतार कोणाचा । कोणाचा
पहिला अवतार सूर्याचा। सूर्याचा
दुसरा अवतार चंद्राचा। चंद्राचा
तिसरा अवतार गणपतीचा । गणपतीचा
देव चालला पाण्याला

धालांनी खेळुंया

पौष म्हयनो म्हळ्यार काणकोणच्या बायलांचो धालांचो म्हयनो. थंडीचे ल्हार आंगार घेवन धालाच्या मांडार एकाकोणशाक 'पल्ली' घाल्ती आसता. कांय तरणाट्यो चलयो पल्ले कडेन बशील्ली आसतात. आनी सुवासिनी बायलो

धालो धालो गे धालो धालानी खेळूंया गे
आमी धालानी खेळुंया
आली जाल्यार बरी झाली
सखया साद घालागे।

अशे म्हणत वाड्यावाड्यावलो चलयो, बायलो धालांच्या मांडार एकट्यांय जमतात. नमनाक सुरुवात जाता. आनी तुळस, वनादेवता, धर्तरीमाया, भुतां, खेतां, खेत्री, म्हारू, चौगुलो सगळ्यांक आमंत्रण दितात. तुळस, दिवली, कपळ सगळ्याक गंध लायतात. दोनी वटांनी ओळींत बायलो उभ्यो रावतात. एकमेकांच्या कमरेक हात पडटा. फुडे फाटीं, फाटीं फुडें करीत हो खेळ चलता. केन्ना सोपता ताका काळ वेळ लागना.

सात रातीं हो खेळ चलता. चडशो राम, कृष्णाच्यो गीत कथा, एकमेकांची दुरवणी, कौटुंबिक व्यथा सादर करतात. अखेरच्या दिसाक मात पुरुषी भेस धारण केल्ली बायल येता. आनी त्याच जाग्यार आंकवार आशिल्या चलयेच्या लग्नाचो सुवाळो सामको नाटका रितीन जाता. भट, ब्राहमण हाची भुमिकालेगीन बायलोच करतात. तरेकवार संवगा जातात. यंथ मडकी, मोर, घोणची पिला, हांगा आसा म्हजी घोणची पिला म्हणत नाच जाता. दुसऱ्या वाटेन आवाज येता. हांगा ना तुझी घोणची पिला'

काणकोण म्हालात धालांच्या मांडार दादल्यांक जरी प्रवेश नासलो. जाल्यार लेशीत काय जाग्यानी वाघाचे संवग घेवन दादले मनीस येतान. सुकील्या तणाचो भेस घालून हे वाघ थालाच्या मांडार येतान. बायलो खेळांत गुंग जाल्यो म्हणकूच अकस्मात मांडार उड्यो घेतात आनी एखादे बायलेक उखलून व्हरतात. ताचो अर्थ जरी कळलो ना तरी लेगिन एक 'मजा' म्हणूनच या प्रकाराकडेन पळयतात. हालीच्या तेपानी हो प्रकार बंद पडला. निमण्या दिसा मांडार रंभा पडतात. रंभा म्हळ्यार नाचतल्या कांय बांयलाचा आंगार येवत. भार आयल्या उपरांत मांडार कांय भषट्पणा जाली जाल्यार हया रंभानी सांगप.

कसलेच वाद्य ना, ताल, सूर ना. तरी लेगीन सात दीस मेरेन हो धालांचो खेळ मांडानी चलता.

'शेंवकां बाये शेंवकां तांबड्या माडाची शेंवकां' तशेच 'खटखुट करता काय पेटे चावी काडताकाय' ह्या गीता बरोबरच.

> साडेतिनशे गुडयो रथा तुझ्यो दांडयो
> रथी कोण देव बसेगे।
> हीं गीतां कोण म्हणटा, जाल्यार
> पान म्हजे फोफळ तुझें
> चुनो कोणालागीं आसागे।

सारख्या गीतांचो शिंवोर जाता

पयलो दीस मातसो कंटाळवालो मागीर मात दीस चडटात तशे बायलांची संख्या वाडता. ह्या खेळांत लेगीन मांडेली म्हळ्यार मांडाचो मुखेल आनी गाणेली, म्हळ्यार गावपी, गायक हो आसता. हेया दोनीय बायलो मुखेली. मांड निवळ करप, मांडार शेण सारवण करप हें मांडेल्याले काम जाल्यार सगळ्या बायलांक आमंत्रणा दिवपाचें काम गाणेल्याले. निमाणच्या दिसाक नाट्य रुपान समारोप जावपी हो धालोत्सव. ती परंपरा मोडूक फावना. हो उत्सव चलपाक जाय. धालो सोपता. परत फुडल्या वर्साची याद दवरून बायलो कामाक लागतात.

श्री धालो रे धालो
धालानी खेळू या रे धालो
धालानी खेळू या

धालाच्या पाया सोनमुद्रा साज
धालानी खेळू या रे धालो
धालानी खेळू या

धालाच्या कमराक कमर पट्टी साज
धालानी खेळू यारे धालो
धालानी खेळूया

आमी देवाच्यो रंभा गे
आमचे मांडार खेळ जालागे
आमी मांडार खेळू आयली गे।

आयली जाल्यार बरी जाली
सखया साद घाला गे
बाये सरवयां साद घालागे

दारिंतला आंबा बाये चंवरानी डोलेगे
चंवरानी डोले
मांडागुरु भायर सरले
प्रसादांनी बोले गे
प्रसादानी बोले । दारीतला आंबा

जल्मी देव भायर सरला
प्रसादानी बोलेगे
प्रसादानी बोले दारिला आंबा

शी खाता भोव चादर दिना घोव
शी खाता भोव चादर दिना घोव ।

काडा काडा पेट्येचे चादरगे
तेंवय न्हेसू दिया गे तेंवय न्हेसू दिया

तेंवय न्हेसू दियागे भागीरथी बाये गे
रात जाली गे.

भागीरथी बायेचे भर्तार कोपलागे
उशाची मणाय काढून थोपटागे।

पान म्हजे पोकळ तुझे
चुना कोणा लागी आहे गे
चुना कोणा लागी आहे।

भवानी माता पान खाता
चुनो तिचे लागी हाय गे
चुनो तिचे लागी हाये।

तुळशी माता पान खाता
चुनो तिचे लागी हाय गे
चुनो तिचे लागी हाये।

न्हयचे देगेर बांयचे देगेर
रोजांरोजांगे रोजां रोजां गे।

यशोदीबाय कापड न्हेसल्या
देगां देगां गे देगां देगां गे।

बाज्जेर बाज फुलांची शेज
बाजेर कोण पहुडला गे
बाजेर कोण पहुडला

बाजेर पहुडला चंद्रराजा
वारो कोणी घाली गे
वारो कोणी घाली।

बाजेर पहुडला चंद्रराजा
भागीरथी राणी वारो घाली गे।
भागीरथी राणी वारो घाली।

नणंदा भावजा आमी
लागल्यो भांडूक
स्वामी भर्तारा आमी
जावया वेगळी।

घर बांधूया पर्वता डोंगरा।
वारे रे खेळटा पलंग झेलता
निद्रा नाही

डाव्या हाती श्री कमळ
उजव्या हाती बेतकाठी
लागला श्रीकृष्ण ओवाळूक

तोंडातले चामळडबकब
पोटीतले डबकस
सांगू लागली आई बापाक

धगधगती तापली
थंड सावक बसली
सुवारू लागली नरहरीक।

* देवळा फाटल्या आवाळे
हे शेट बसले साळेक
नेण्टेल्या गावकारा भुरग्या आमच्या
धडिले घुंगूरवाळे गे धडिले घुंगरवाळे ।
देवळा फाटल्या आवाळे
हे शेट बसले साळेक ॥

* सुंदरशे रान बाये आंकरीचे ।
सुंदरशे रान बाये आंकरीचे ।
खुटये मायेक जेवण रांदला साकरीचे
खुटये मायेक जेवण रांदला साकरीचे ।
सुंदरशे रान बाये आंकरीचे ।
सुंदरशे रान बाये आंकरीचे ।
खुटये मायेक जेवण रांदला साकरीचे
खुटये मायेक जेवण रांदला साकरीचे ॥

बरे हाते हाडीन तुझ्या दुगरि रोयीन
तुझ्या दुगरि रोयीन ।

बरे हाते काडीन माझ्या दुगरि भायर वडयिन ।
माझ्या दुगरि भायर वडयिन ।

बरे मदन हाडिन तुझ्या दुगरि रोयीन
तुझ्या दुगरि रोयीन ।

बरे मदन काडीन माज्या दुगरि भायर वडयिन ।
माझ्या दुगरि भायर वडयिन ।

* पर्वता दोंगरा जावू गे
आमी समयी दिवे लावू गे ।
समयी दिवे लावू ॥
उंच दोंगरा जावूं गे
आमी पिकीं पेरां खावू गे ।
पिकी पेरा खावू ॥
खाता खाता भावोजी आले
आता कोठे जावू गे
आता कोठे जावू ।

बांय बांदिली पाशाणी
तळय बांदिली सोपणी।
बांय बांदिली पाशाणी...

उदक काडटल्या बायांनो
तुमच्या खोताचे नाव काय सांगा हो
तुमच्या खोताचे नाव....

खोताचे नाव ते कळचेना
राणयेचे मोल वरून दिवचे
राणयेचे मोल करून दिया

राणी राणी दुरपदी राणी
तुळशी धाला पाणी
तुळशी घाला पाणी।

* तळ्यांतली धाणय

तळ्यांतली धाणय तळ्यां फिरता रे धालो
व्यंकटेश देवा रथ घेवन
मांडार खेळता रे धालो मांडार खेळतात
खैर खणयालो
खैर खणयाली
खैरीचे केले दंरवटे रे धालो।
त्या दंरवट्यार रामनाथ देव बसे रे
मानेर झेले मोतयांचे

* मोळो बाये मोळो गे हो
हळदीचो मोळो गे
हळदीचो मोळो
मळ्यात मोळो रंजणीची हो
दाम करीती कोण रे हो
दाम करीतो कोण
नीराकारा देव दाम करीता
तेणे रचिला सृष्टी देव
घेतीला तेणे माझे गाव॥
मळ्यात मोळो रंजणीची हो
दाम करीतो कोण
परशुराम देव दाम करीता
तेणे घेतला तळे गाव
घेतीसा तेणे तळा गाव॥

सोयरू बायेल्या आंगणाक
मंजुळान चाफा रोईला रे धालो
चाफा रोईला।
त्या चाफ्याचो सुरगंधर वाससुटला रे धालो
वास सुटला।
तो वास देवाल्या सभे गेला रे धालो
देवाल्या सभे गेला

* गुंडो मारयालो
आंबो पांडयालो
तो आंबो देवतें माये
भेटे धाडयालो।
पुढे जळे चंदन ज्योती
फाटी जळे मेणवाती।
त्यामदे रथ धाडयागे
त्या रथावरी बालका खेळती गे।
हर हर म्हणा गे
सतरा नाल्ल फोडा गे
रथाक हात जोडा गे।

आमी शेणानी मांड भरयालो
आमी धालांची खेळ खेळयालो। धालांचो खेळ
आमी शेडीन मांड भरयालो
आमी धालांचो खेळ खेळयालो। धालांचो खेळ
आमी दिव्यानी मांड भरयालो।
आमी धालांचो खेळ खेळयलो। धालांचो खेळ
आमी नाल्लानी मांड भरयालो।
आमी धालांचो खेळ खेळयालो। धालांचो खेळ
आमी तांदळानी मांड भरयालो।
आमी धालांचो खेळ खेळयालो। धालांचो खेळ
आमी कुकमानी मांड भरयालो।
आमी धालांचो खेळ खेळयलो। धालांचो खेळ
आमी फुलांनी मांड भरयालो।
आमी धालांचो खेळ खेळयालो। धालांचो खेळ
आमी कापडानी मांड भरयालो
आमी धालांचो खेळ खेळयालो। धालांचो खेळ
आमी गंधानी मांड भरयालो।
आमी धालांचो खेळ खेळयालो। धालांचो खेळ
आमी भांगरानी मांड भरयालो।
आमी धालांचो खेळ खेळयालो। धालांचो खेळ

* आशे बाये आशे गे हे
कुंरुगुट्या भाताचे आशे
वाग्रासिद्धाच्या देवळा गे हे
रथान पाठयले वाशे गे हे
रथान पाठयले वाशे.

आशे बाये आशे गे हे
कुंरगुट्या भाताचे आशे
राम लक्ष्मणाच्या देवळा गे हे
रथान पाठयले वाशे गे हे
रथान पाठयले वाशे।

* चामराच्या मुली जोत्या लायी फुली
शाण्यांन चाल केला मध्यान्न पारा।
शाणी न्हय रे शाण्या अशोक न्हयरे शाण्या
पयल्या गांवभयणी पेडण्या दिल्यारे
पयल्या गांवभयणी पेडण्या दिल्या।
पेडण्या दिल्ल्या भयणी हाडली चित्रंगी साडी
भावोजी सोपस्कार केला.
भाव भयण बोलता रात जाली रे
भाव भयण बोलता रात जाली।

* वाटे वयलो चिड्डो गे
लवलव जाता गे। लवलव जाता।
लवलव जाता म्हणोनि
देवते मानवता गे
देवते मानवता।
देवते मानवता म्हणोनि
सूर्या लोक दिता गे।
सूर्या लोक दिता।

अयोध्येच्या राजा देवा दशरथाचे लग्न देवा मोठे जाता
कौसुल्येच्या कुशी एक राम जन्मा आला देवा
मोठा उजवाड पडलारे अयोध्या।
राम जन्माक आयला अयोध्येक अपशकुन झाला
लंके रावण रे धालो रावण।
छप्पन कोटी देव पडल्या रावणाच्या बंदे
रामराजा पावतो देवा चढउतारे।
रामाची पत्नी जनकाची कन्यासीता
मोठे जाता लग्न देवा अयोध्या रे धालो
कैकयीचो शाप देवा वनवासाचो माग
ती तीघा चालती देवा वनवासरे धालो
राम चालला पुढे वनात फाटल्यान धावता भरत
नाका वचू वनवासा रे वनवासा।
चौदा वर्सा चौदा दिस काढता आमी वनवासा

मागीर येई भरता तुझ्या भेटे।
रामाची पादुका काटून दिली भरता हाता
चलरे भरता आता तू अयोध्या रे धालो
पायाची पादुका काडून लायली सिंहासना
शत्रुघ्न संभाळ करितारे धालो।
उठ उठ म्हणता सखा वीर लक्ष्मण चलजाऊ
आम्ही आता वना रे धालो
एका वृक्षा मुळादेवा पिपळाच्या पेडा देवा
रातदिस काढता देवा वनवासरे धालो
राम बसला पिपळा पेडार लक्ष्मण गेला राना वना
वहिनी बंधवा कंदमुळा हाडुक रे धालो
वनवासा जाऊन त्याने पंचवटी बांधिल्या
त्या गुंफेवर सिता खेळ तारे धालो
खेळ खेळता खेळ खेळतापंची विसरला
रामपत्नी परसामिर्ग चढता रे धालो
लंकापती रावण पावला पंचवटी
रामपत्नी भिक्षा देवा मागिता रे धालो
रामाच्या सीते घेवन रावण गेला लंके राजा
गेला रावण लंका
पिपळा पेडार रामाक वानर सेना मेळल्या रे
रामाक वानर सेना मेळल्या.
वानर सैनिक घेऊनी रे राम समुद्री तटी गेला
आयल्या तिरार रावन रामान शीळासेतू बांधिल्या
शीळासेतू बांधून राम राजा लंके गेला
लंका जाऊन रामान लंका केला संहार
मारुतीन केली लंका संहार
लंका संहार करून रामान विभिषणा दिले राज्य
रामान विभिषणा दिले राज्य
राज्य दिवन सीते घेवन
आयलो राम अयोध्या बांधवा आयलो राम अयोध्या.

धालोच्या मांडार शेणान सारवू
खयंच्या वाटेन खेळयारे धालो खंयच्च्यावाटेन गेला
इंद्रावाडा पयल्यान कुडे वाडा लागी
त्याच गावात गेलारे धालो त्यास गावात गेला
कुडेवाडा पयल्यान नाणे लागी
त्याच गावत गेलारे धालो
नाणे पयल्यान श्रीस्थळ लागी
त्याच गावात गेला रे धालो

श्रीस्थळ पयल्यान गांवडोंगरी लागी
त्याच गावात गेलारे धालो
गांवडोंगरी पयल्यान कर्वे लागी
त्याच गावात गेलारे धालो
कर्वे पयल्यान फुलामळ लागी
त्याच गावात गेलारे धालो
फुलामळ पयल्यान पर्तगाळी लागी
त्याच गावात गेला रे धालो
पर्तगाळी पयल्यान शिशेव्हळा लागी
त्याच गावात गेलारे धालो
शिशेव्हळा पयल्यान आमोणे लागी
त्याच गावात गेला रे धालो
आमोणे पयल्यान सातोर्ली लागी
त्याच गावान गेला रे धालो
सातोर्ली पयल्यान झिलतावाडी लागी
त्याच वाटेन गेला रे धालो
झिलतावाडी पयल्यान बडसरे लागी
त्याच वाटेन गेला रे धालो
बडसरे पयल्यान भार्स लागी
त्याच वाटेन गेला रे धालो
भार्स पयल्यान भूपर लागी
त्याच वाटेन गेला रे धालो
भूपरा पयल्यान वावुला लागी
त्याच गावाक गेला रे धालो
वावुला पयल्यन चाळ लागी
त्याच गावाक गेला रे धालो
त्याच गावाक रावरे धालो
अंदू वर्साक रावयारे धालो
फुडल्या वर्सा या रे धालो
फुडल्या वर्साक या

किते जाय गे पती मंगळारा
मोते जाय गे पती मंगळारा
मोते हाडीन पती
नाका घालीन पती
नाक सोभिन पती मंगळारा
किते जाय गे पती मंगळारा
थेड जाय गे पती मंगळारा
थेड हाडीन पती
काना धालीन पती
कान सोभिन पती मंगळारा
किते जाय गे पती मंगळारा
माळा जाय गे पती मंगळारा
माळा हाडीन गे पती
गळो सोभिन गे पती मंगळावर
किते जाय गे पती मंगळारा
भांगतिळो जाय गे पती
भांग तिळो हाडीन गे पती
भांग भरीन गे पती
किते जाय गे पती मंगळारा
कापड जायगे पती मंगळारा
कापड हाडीन गे पती
आंगा नेसयिन गे
आंग सोभिन गे पती
किते जाय गे पती मंगळारा
काकणा जाय गे पती मंगळारा
कांकण हाडीन पती
हाता घातीन पती
हात सोभिन पती हास्य भरीत पती मंगळारा

आवांळे दुवाळे
चंद्र मवाळे वैला गे...
वैला तसो बरो जालो
राजागेर पुत्र जाला गे
राजागेर पुत्र जाला...
जाला तसो बरो जाला
ल्हान वाळे तुमी करा गे
जाला तसो बरो जाला
पाया घुंगुर वाळे घाला गे।
जाला तसो बरो जाला
भेणा कमरपट्टो घाला गे
जाला तसो बरो जाला
हाता कोणी तोडे घाला गे
जाला तसो बरो जाला
माथ्याक मुकूट घाला गे।

* काळी कांबळी रुप्याचा दांडा...
खेळ पुत्रा खेळ पुत्रा हतीयाच्या सोंडा..
खेळता खेळता भूमीर पडला
आता काय जाय ते मागरे पुत्रा
मळभाची नखेत्रा धरून दीगे माते
मळभाची नखेत्रा मेळना रे पुत्रा
वाज़पाचो नाद धरून दि गे माते
कलवंताचो नाच धरून दी गे माते

* फुगडी घाल गे पेराची
लज सोड गो देराची
फुगडी घाल गो पेराची
लज सोल गो बायेसाची

फुडल्या दारात तुळस फाटल्या दारांत पणस
कित्या उदक घालचे आई सांग सांग
सांग कित्या उदक घालचे
येदेशे साळू येदे व्हडले जाले
केन्ना लगीन करया आई सांग सांग
तांबडी फाती गुलाबाची तांबडी फाती
साळू घोव मेळला पायलट वाला
पायलट वाला साळू सोडून गेला
आता काय करू गो नशिबाला

* नक्षत्राचो हार रे चंद्रा
इंद्राच्या गळ्याला घाला रे
चंद्रा इंद्राच्या गळ्या घाल
आमच्या गावच्या देवाचो नीटरे रस्ता
सांगू नी धाड पर्वतार रे
देवानो सांगूनी धाड पर्वतार

* इल्ले इल्ले तळे भिंगाचे
साठ देव आमचे लिंगाचे
वडे भाजले धालाचे
ते वडे धाडून दिले गोरवाले वाटे
गोरवालेच्या वाटे केनकीची बना
भो वर्सा जाली आमच्या
मोडूनि गेली

* बोरां बाये बोरां गे
वल्ली भर बोरांगे
आमच्या लागी खेळूक येथल्या
वेळीपाल्यी पोरां गे
चुन्ना बाये चुन्ना गे
कट्टीभर चुन्ना गे
आमच्या लागी खेळूंक येयल्या
वेळीपाल्यो सुना गे

वयल्या रानाक काजू मुळाक कसलो संसार गे कसलो संसारगे
घरचे दुकोर धरा येता काडता चिखोल गे काडता चिखोल
माय गेल्या सुदरावाड्यार सुनेक व्हरता काय सुनेक व्हरता
कसले भांगर जायगे सुने सांग म्हाका सांग
करता जाल्यार करगे म्हाका गळ्याक माळा गळ्याक माळ
वयल्या रानाक काजू मुळाक कसलो संसार गे
घरचे दुकोर घरा येता काडता चिखोल गे काडता चिखोल
माय गेल्या सुदरावाड्यार सुनेक व्हरता काय सुनेक व्हरता
कसले भांगर जाय गे सुने सांग म्हाका सांग
करता जाल्यार करगे म्हाका कानाक वेडक कानाक वेडक

तळ्यातली व्हाळय धालो तळ्या फिरताली
कुळगती देवीचो रथ घेवन मांडार खेळताली
रे धालो मांडार खेळताली ।

पान पान सुपारी गे बाय पान पान सुपारी
लज लज कोणाची गे लज लज कोणाची
लज लज मावाजी गे लजलज मावाची पान पान सुपारी....
लज लज कोणाची बाय लजलज कोणाची
लज लज दिराची बाय लज लज दिराची

आमी एक रान मारू गळ्याचे
मल्लिकार्जुना देवूळ बांदू माळ्यांचे
आमी एक रान मारू फळसाचे
मल्लिकार्जुना देवूळ बांदू कळसाचे।

शनी जाईनमी डोंगरी जाईन मी डोंगरी
पाया काटा माझा भरलाय ग
आई परस माझी माय बरी ग
जेवणा मदत मला करशील ग
शनी जाईन मी डोंगरी...
पाया काटा...
बाबा परस माझा माव बरो ग
कामा मदत मला करशील ग

* देवांच्यो देव रंभा उभ्यो रावल्यो रे
धालो उभ्यो रावल्यो।
आताळ रोयणी पाताळ रोयणी
रोयणी नाग डोले गे
रोयणी नाग डोले
धोले तैसा धोले गे
तेच्या मस्तकी माणिक मोती गे।

– रंभा –

फाटल्या नी फुडल्या भयणी गे।
झडनी झड कन्न येवचे गे।
चक्रवंत भयणी गे भयणी
झडनी झड कन्न येवचे गे।
सुरंगीवंत भयणी गे भयणी
झडनी झड कन्न येवचे गे
तुळसीवंत भयणी गे भयणी
झडनी झड कन्न येवचे गे।
कुंकमावंत भयणी गे भयणी
झडनी झड कन्न येवचे गे।
ओंवळावंत भयणी गे भयणी
झडनी झड कन्न येवचे गे।

अर्था

* आरतोस को बाण रे
मारतोस को बाण
शंकर सीता राम राम।

* आलतडी खारे पाणी
खैर उठला रम्या
यो सोयऱ्या बसमामा
परतून दि खेम्या।

* राम राया मदलस राया
दोन्ही भुजार दोन दिवट्यो लाया

* कुंती सांगे कृष्णाला
कर्ण तो पांडव पहिला

* हातात ताळ गळ्यात माळ
मुखाने राम कृष्ण गोपाल

* धरणी धरा आणि भिमा
दोघांचे युद्ध समासमा

* दोनी तडी भरली गंगा
कैसे येऊ मी पांडुरंगा।

* भाजल्यो भाकऱ्यो बांधल्यो कमरा
कोलो गेला डोंगरा शिकारेक।

* हातोनी विजूळा लावोनी डोळा
गुणाचा पती माझा पहुडला गा।

* अशी माझी गोडी रे मागे परतना
मावळ्या वर्गा झाडा घालीना।

* गवळ्याचे नगर वाळे।
पाया वाजे घुंगुर वाळे।

फुलां

* फुला कोणे माळयाली गे नारी तुका
बाळपणीचा साजण भेटला
ताणी माझी वेणी घालयाली गा सोयऱ्या
त्यावर फुलां माळयाली।

झिंडी

* मुकावेल्या दरवट्या हाणून पाडिला
मागल्या झिंडीचो कण्णवासो ना।

विर्यागाठ

* मुका शोभे धावतारे विर्याली गाठ
रतन सोड बाळ वीर गाठ

* हात ओढिला गुंफेवर रामा
गुंफा जाली सोनियाची।

कानये पालव

* कानयेचे पालव दिता तुका
या वटेन गेला म्हण सांगो नाका।

* तारया मामा तार पाय रोकडी
जाऊदी बापडी माहेराशी।

* तारयाले होडे लागले चिखला
तारयो माम लिपला होडये तळा

* माहेराचे वाटे रणझंण वाजे
  शेंदूर साजे भांगावर

* माहेराशी जातली
  चार आठ दिस रावतली
  सुखदुःख सांगतली
  आपुल्या मायबापा।

गुडल्याली काणी

काणकोण म्हालांतल्या कुणबी लोकांचो गुडुल्या परब हो एक व्हड सण. बळी राजाचे वंशज मानपी हे लोक रात रात भर गुडुल्याची काणी रंगोवन सांगतात. कथेचो मुखेल आसता भीम. कौरव पांडवा कडेन संबंद दाखेवपाची ही गीत काणी म्हळ्यार कुणब्यालें खासा वैशिष्ट म्हणूंक जाय. नमन घालून गीत काणयेक सुरवात जाता.

आदी नमन घालूं आमी आदिनाथा देवा गां
नमन घालूं आमी पाताळी राजागा
नमन घालूं आमी सानसूर्या देवा गा
नमन घालूं आमी बाराभन्नी सागरा गा

नमनाच्या उपरांत काणयेक सुरवात जाता

कथा नारे वर्तू आमी राया पांडवाली
खोतरावीरा बाळींया
एकवीस कौरव आनी पांच पांडवाते मावशी भाव गा
एकवीस कौरव पांच पांडव आसा एक कुटुंम्बा
नारे कौरव करता काम नारे धंदोगा
एकवीस खाणी रयता पाकोळ एकवीस कुंभ पिकयता
एकवीस कौरव पिकयता गा
नारे पांडव वसून सुशोक नारे खाता या भवऱ्या नारे पलंगा
कितले नारे पिकोवन हाडले तरी
कौरव पडता नारे तीन म्हयने उपाशी
कामाधंद्या गेलेकडे लागलेरे कौरव देवाबुद्धी करीच्या
आता आमी पांडवाक घालयारे वेगळो
पांडव जायनारे आमच्या लागी रावच्या
नारे आसा कौरवाचो पुत्र नकमासुर गा
तुवे वचून जाये सांगपाक पांडवाक
तुमी आनी आमी एकटा जायिना
इतली बुद्धी कोरून कौरव येयले
आपल्या रणावती चावड्ये
असे न्हावून मारवून जेवून खावन

कौरव पांडव बसल्या एका पलंगा
बसलेकडे खबरे खबर लावन सांगू रे लागले
तुमी आनी आमी अेकटांय रे जायना
लागली रे नकमासुरा सांगच्या
इतले सांगून पांडव न्हिदले आपुल्या पलंगारी
आनी रात गेली गोटोणीची
दीस रें आयलो लोटोणीचो
सान रे सूर्या देव उदेलो
सकाळच्या वेळा पांडव सल्ल्या भायल्यान
नित्यारे हातीन पांडव तीन तळयारे बडान
वचना पांडवा मारगा
थाली रे तपल्याची दाय रे दवल्याचे
माणसां पडलो रे गडगड
थाली रे तपले दाय रे दवलो
लागलोरे वयच्या त्या पांडवा फाटल्यान
वयत आसतान तेवटेन येता गुरु
येवटेन वयता पांडव दोगांरे जाली रस्त्यार भेट
तुमी नारे भावडे खुंय रे तुमी वयता
आमचो रे जल्म जालो सत-याक
पडले आमी पत-याक गा
तसे जाल्यार भावडे दाखयता एक अस्तनापूर राज गा
त्या अस्तनापूर राज्या भावोजी आसा रे एक दयत
त्या दयताक मारुन तुमी घेयारे अस्तनापूर
अस्तनापूर दाखोवन सुरु गेलो रे आपुल्या राजा
पांडव गेलेत्या अस्तनापूर राज्यागा
लागले रे युद्ध करीच्या पांडव
युद्ध रे करून पांडवानी माल्लोरे अस्तानापूर दयत गा
दयताक मारुनी पांडव रावले अस्तनापूर घरागा
नारे दुरपद नार लागली सांगच्याक
दुसऱ्यारेघरा रावल्यार सामी मेळनारे आरोग्य परिणाम
इतले सांगचे वेळे पांडव लागले रे दुसरे घर बांदिल्या
पांडवानी दुसरे घर बांदिल्या त्या अस्तनापूरा

घराकाडला काव आनी आंगणा ओतिला नीळ गा
त्या घराक रे पांडवानी नाव ठेविल्या रे चावडी
असे आसा पांडव अस्तनापूर चावडेर
पांडवानी अस्तनापूर राज्या बांदिल्यारे चावडी
पांडवानी बांदिल्यारे चावडी खबर कळली कौरवांक
वैर जाल्यार बंधवानो आमी
बांधह्याचा वल्लेचंद्रा मळार
कौरव बुद्धी करीबा
एकवीस नारे कौरव चलले त्या वल्लेचंद्रा मळागा
त्या वल्लेचंद्रा मळा वचून कौरव
लागले रे घर बांदिच्या
लाक रे गंध घालून कौरवानी बांदल्यारे एकघरगा
इतले रे करून कौरव येयले अरणावली चावडे
त्या कौरवाना घर बांदिल्या म्हूण
वल्लेचंद्रा म्हळा घर बांदल्या असे कळलया पांडवा
तो बळी भीम लागलो सांगच्या
अर्जुनारे बांधवा गा, तो श्रीगार अर्जुन
आनी बळी भीम चल्लेरे वल्ले चंद्रा मळागा
नारे वचून दोगूय लागले पोळोच्याक
त्या वल्लेचंद्रा घरा गा
घर बरे बांदल्या म्हळ्यार कौरवानी
दार दवल्या उरफाटे या पडंग देशीगा
नारे भीमान माल्तो उल्लो त्या दरवट्या नासागा
मारली रे वेंग त्या दरवट्याक
काडलो रे दरवटो उमटून
लायल्यो रे दरवटो उदन देशी गा
सारकोच रे भीमान ओडलो हात त्या वणटीक
इतले रे करून पांडव वयतारे अरणावली चावडे
नारे पुत्र येयल्या म्हूण मावशेन घातले रे हातरेपटे
केला रे त्याचो बसकार
गोड ऊदक दिवन तांचो केला रे जीव थंड
मावशे लागी म्हणता मावशे
बांधव खंयच्यावटेन गेल्या

बांधव रे या दनपाराच्या वेळा गा
नारे गुरुनुलेन घातल्या पडबर तांदूळ
घातल्या गे दोन कळशे उदक आनी
केल्या गे पेजेचो निवळगा
नारे कौरव येता दनपाराच्या भारार येता आसताना.
घेवन येता कुम्याचे खोलेगा
नारे कौरव येईलले बयता पांडवाक जाब दिनासाना
आपल्या घराक वचून खोले घेवन
भरतारे आपली पोटांगा
मावशे गुरुनुले निगे काय वाडिले
जेवन पांडव कौरव बसल्या येका पलंगार
पांडव कौरव लागले खबरी सांगच्याक गा
तुमी नारे कित्याक येईल्ये
लागले रे पांडवाक इच्यारच्याक
आमी नारे येईले बांधवा त्या वल्लेचंद्रा मळा
घर नारे बांधीच्या
आमी नारे बांधल्या घर त्या वलले चंद्रा मळागा
तुमगेल्या घराक बांधवा कशे रे दवल्या दार
अशे पांडव कौरवाक विचारता
आमी नारे घरा दार दवरल्या उदेन देशीगा
खरे नारे खोटे जाल्यार यारे आमी पळौच्याक
त्या वल्ले चंद्रा मळागा
एकवीस कौरव आनी पांडव गेले रे त्या घरा पळोच्याक
घरा वांचून पळेल्या जाल्यार
कौरव म्हण्टा आपूणा बांदिलले घर
पूण दार आसा उदेन देशी
आपूण दवरिले पडण देशी
कौरव पांडव दोगांले लागून पडलेगा
दोगांले लागून रे पडले
त्यापासून त्या घराक नाव ठेविल्या
लाकेरे दुरीग
इतली कामा करून पांडव येथल्या
आपुल्या राज्या अस्तनापूरगा

जोय बाबा जोय

कुरु कुरु काना
म्हशी गेल्यो राना।
म्हशीन खाली पाना चाराची।

कुरु कुरु काना
म्हशी गेल्यो राना
आमुण्ण गवळ्यामामा गांव घरा।

कुरु कुरु काना
म्हशी गेल्यो राना
आमुड गवळ्यामामा
बाबुल्याची हामा।

कुरु कुरु काना
म्हशी गेल्यो राना
हामा दूध पिना
बाबाची भूक भागना।

कुरु कुरु काना
म्हशी गेल्यो राना।
म्हशी घरा येवक ना
बाबाक दूध मेळूक ना।

एक भोबो ताटाची
भागागेल्या शेता भाताची
रोसां बुडवोन खावया गो।
हाम्म कोराय गो। हाम्म।

नवरो भायर सरता

जाते मांडताना

* दाते माणून गे दात्या
केले तिळे
मानाचे डबे गणेसदेवा
गणेस देवा रे जावू नांका पयस
मांडी मोडून बैस
आमच्या कार्या लागी।

दाते मोडून गे दात्या
केले तिळे
मानाचे डबे चंद्रदेव
चंद्रेश्वर देवा जावू नाका पयस
मांडी मोडून बैस
आमच्या कार्या लागो।

* हाडिली दाती मांडिल्यो रांगा
देवाच्या देवरंभा येती म्हणती
पाच पुडांची सावळी मानाची
बत्तीस पानाचे पाच विडे
हो घेगा देवा विडा
म्हादेवा धाडा
हो घेगा देवा विडा
कुळामाये धाडा
हो घेगा देवा विडा
सगळ्या देवाक धाडा

हळद लायताना

* काशाची गे वाटली
लोखडांची गे थाली
आमच्या पानान गे बांदियाली
कापशीणीच्या सुतान गे
याली वेडायली॥

एक पानी हळदुळी
सुयेक गे गेली

दोन पानी हळदुळी
दांडयाक गे गेली

तीन पानी हळदुळी
पानाक गे गेली

चार पानी हळदुळी
रंगाक गे गेली

चाफेल धुपेल
खोबरे गे तेल

तेल असे वड्याल्यो
सोलयो राणीच्यो
फाटींर विणील्यो
काय शोभे गोंडे
आच्या पिच्यांच पाच गोंडे
नऊ रतनाची बाली
हे घे तेल गे चडो आली कुळाची माया।
तेलशे चडयताना
सोळा सतरा राणी यो
पाठीर विणियो गे रेस्मी दोरे

कन्यादान करताना

आई बापायल्या गे पोटी
जल्मली गे पुतळी
कन्यादान को नळी
गे धुवेन उडयली।

उबो जाल्या माये बाप्पा
सोडी पाणीयाच्यो गा धारा
लेक जाता परघरा
काय राज्य करूक।

कातयल्ये बावलेवरी
धूव म्हजी गुणाखाणी
कन्यादान करून घे
रत्न पोटिचे ओपयिले।

पुन्याच्या मायबापा
धरमांची धार सोडा
लेक जाता परगावा
दीवन गेली गा झाड माडा।

माळ घालताना

* देवळा फाटल्या गोटलिणी
दारी फुलल्यो शेवतीणी।
राम खुंटियो काळीचो
लक्ष्मण भारयो झोळीचो॥
उट गे सीते गाठ गे माळ।
झाला लग्नाच्या वेळा॥
दारि काडिल्ली किरा मोरा
मदी उंबी गा राम सिता॥
ती दोगांय माळ घालता
काय एकमेका

रामचडे घोड्यावरी
सीता बैसे हस्तीवरी
सीतेची मागे पडे
त्या रामावरी

* राम खुडितो कळ्यो
सीता गुंतीता माळ्यो।
राम बैसला पाशावर
सीता बैसली माथ्यावर
ये उठे गे सीता।
घाल गे माळा
नयी व्हळा॥
माटवांत उबो केला...
जोती घालत्या घेडयाक
नमस्कार केला
न्हांणोवन धुणोवन न्हवऱ्या
माटवां उबो केल्या.

नाका घालती गे बाळी
तोडांर पडली सावली
कातरलेली बावली
व्हंकल बाय॥
घोसांमदे घोंसरे
आबोलेचो घोस।
गावड्येचो लेस
न्हवऱ्या गे तोंण पुस॥

न्हवरो भायर सरताना

* वाजय वाजय गा वाजत्र्यांनो
न्हवरो भायर सरताना
आपुल्या आई बाप्पा
न्हवरो पायां पडटा।

वाजय वाजय गा वाजत्र्यांनो
न्हवरो भायर सरताना
आपुल्या देवा धर्मा
न्हवरो पायां पडटा।

वाजय वाजय गा वाजत्र्यांनो
न्हवरो भायर सरताना
आपुल्या मावळ्या मावळणीक
न्हवरो पायां पडटा

* बापा गा येजमाना
पुत लगीन जाता
वाटेच्या खरचाक मागता।
बापा गा येजमाना
पुत लगीत जाता
मागता धनुमाळ
बंधुगा येजमाना
पुत लगीन जाता
वाटेच्या खरचाक घनुमाला मागता

व्हकलेस नेसयताना

हातांन भरिला हिरवा चुडा
चुडा ग हळदीचा।
नवऱ्या व्हकलेन उपास धरिला
उपास लग्नाचा।
आई म्हणती दोन दिसांची
सासू ग जन्माची।
हातांन भरिला हिरवा चुडा
चुडा ग हळदीचा।
बाबा म्हणता दोन दिसांचा
सासरा ग जन्माचा।
हातांन भरिला हिरवा चुडा
चुडा ग हळदीचा।

भयण भायर सरता

दर्या माथ्यार किल्लली माडी
तेंतू बसल्या भाव भयण
भावागेर लगीन
भयणी हाडा चला रे।
सात न्हंयी काडून
सात बायो काडून
दिली भावाची भयण
माड माल्लो गे पांज केली
आंबो माल्लो गे तार केली
त्या पांजेक बसून गो
भयण येयली गो आयल्यातडी
येयली भयण दार धरून उभी गो
कसले मागणे भयणी सांग गो बेगीन

मातवात

वयल्या वयल्या दोंगरी आसा चंदना रुख
मारयालो घायो काडयालो काप
तो काप धाडून दिल्या मेस्ताच्या घरी
मेस्तानी कापिल्या चार खुरानी मणाय
तीच मणाय धाडून दिल्या थवयाल्या घरी
थवय मुलांनी रंगोन दिल्या
तीच मणाय धाडून दिल्या चौकार
त्या मणायेर बैसला बाय मरे राजा
आंब्याचो ताळो बांधलो घराच्या पाट्ये
काशाची वाटी लोंखडाची बादली
आपेल धुपेल नाल्लेल तेल
पांच तेलं येऊ ग ती वाटसे तळा
चढया चढया मस्तकी चेल चढया
उजव्या आंगा चढया
दाव्या आंगा चढया
उजव्या आंगा चढयिले
दाव्या आंगा देवयले
उकडेशे मानाचे वेळीप
दिंडे पणी शेंस रे बायेक भरूंक लागले.

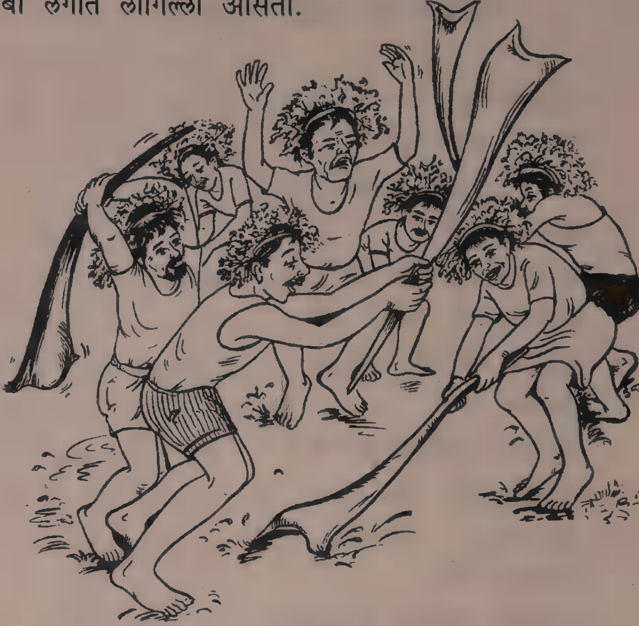

न्हवऱ्याक न्हेसयताना

न्हाणोवन धुणोवन न्हवऱ्याक
माटवांत उबो केला
धोतर घालत्या घेड्याक
नमस्कार केला
न्हाणोवन धुणोवन न्हवऱ्याक
माटवांत उबो केला...
आडवल दितल्या धेड्याक
नमस्कार केला
न्हाणोवन धुणोवन न्हवऱ्याक
माटवांक उबो केला...
मुकूट घातल्या धेड्याक
नमस्कार केला
न्हाणोवन धुणोवन न्हवऱ्याक
माटवाक उबो केल्या...
बाशिंग घालत्या धेड्याक
नमस्कार केला
न्हाणोवन धुणोवन न्हवऱ्याक

सांजाव

गोंयच्या हेर वाठारांतल्या किरिस्तांव भावीवरीच काणकोण म्हालांत लेगीत किरिस्तांव भाव कांय उत्सव मनयतात. या समाजातल्या गावडे, कुणबी, सुदीर या जमातीचे लोक उत्सवांत चडशे वांटेकारी जातात. 'सांजांव' आणि इंत्रुज हे दोन उत्सव सामुदायिक रित्या मनयतात. सांजांवच्या दिसांनी हातां पिराडो घेवन कांय जण चुडटां (माडाचा) कमराक बांदतात. सीतेचे चंवर म्हपून वळखुवपी बारीक पानांची वेल माध्यार मुंडाशे कशेंबांदतात. हातांत एखादे घुमट, काशाळे घेवन चार पांच जणांचो एक पंगड; खंय तरी उदकां भिजिल्लो आसता. ना जाल्यार मुद्दाम जावन तळ्या बुडकी मारून आयिलो आसता. कांय जणांच्या आंगाक रेबो लेगीत लागिल्लो आसता.

चार पांच जणाचो पंगड दर एका हिन्दु घराच्या आंगणांत येता. ढब्ब करून आंगणां पिराडो मारता. अशे तरेन तो मारता की आंगणांत चिकोल जाल्लो आसता. आनी दारां आशिल्या मनशांचेर तो पडपाक जाय. आंगार रेबो, चिकोल पडलो म्हूण कोणांकच वायट दिसना. सांजाव फेस्ताक नाचपी गडे वर्साक एकदांच येतात. करूं दी तांका मजा. अशी प्रेमळ भावना आशिल्ले घरकार, भाटकार, दोन संस्कृताये मदले कितले प्रेम.

आंगणात साठिल्या चिकलाचेर पिराडो मारतात तेन्ना एखाद्या भाटकाराचेर, घरांक नवीनच आयिल्या सुनेचेर ना जाल्यार घरांत एखाद्या नवीन जल्माक आयिल्या चलो किंवा चलयेचे नांव घेवन एखादे गीत हो पंगड सादर करता. आनी घरकारान जे किते दिले जांव पैशे, नाल्ल, सुपारी घेवन वता आसताना म्हण्टात.

भाटकारा देव बरें करू।

इंत्रुजाचो व्हड असो परिणाम काणकोण म्हालाचेरे जाल्लो ना. इंत्रुज म्हळ्यार हिन्दु भावांच्या शिगम्यावरीच एक प्रकार म्हळ्यार जाता. इंत्रुज आनी सांजांव हे दोन उत्सव किंवा कला प्रकार सोडल्यार हेर प्रकार काणकोण म्हालांत ना इंत्रुजाच्या वेळार कांय भागानी रंग उडावपाचे प्रकार जातात. पुण तें लेगीत लोक प्रेमान, आपुलकेन आपणायतात. हालींच्या तेंपानी हे दोनय प्रकार काणकोण म्हालांक लागी लागी बंद जाल्यात. किरिस्तांव समाजांतले भुरगे शिकले. नोकरेच्या निमतान गांवाभायर, परदेसात गेले. कांय जण थंयंच रावले. गांव पैस केलो. गावांक शेणले. तशी सांजांव, इंत्रुजा इतिहास जमा जाली. आता ते पिराडे पळोवपाक मेळनात. माथ्यार बांदिल्ली सीतेची चंवरां दिसनात. बऱ्याच वेळा सांजावच्या दिसांनी पावस पडना, ताका लागून आंगणांत चिकोल साठिल्लो पळोवपाक मेळना. पिराड्यांचो आवाज आयकुपाक मेळना.

* तळ्या बांदारि कोंब्या सादारी
थिंगा एक भाकराबाब गरयता।
सत्री लावन खांदारि।
आरे त्या भाकरालो वेलो
मोठो मरे कोलो।
रोजालिन मावशेचो मुरे
चिंवतालो पोलो।
नाव तेगे बोस्त्यांव सेरीकू
गजाली तो सांगता बारीक
गरांटी घालून तारीक
नुस्ते तो काडटा बारीक॥

* उंदीर म्हज्या मामा
  हांव सांगता तुका
  या माजोरीच्या पिलालागी
  खेळ मांडी नाका।

  उंदीर मामा आयलो
  मेजा पोंदा लिपलो
  त्या माजोरीच्या पिलान ताका
  एक घासा खायलो।

* वयर वयर दोंगरार
  कीर घोटेला।
  किराच्या सुवातेर
  वाघ न्हिदोला।
  वाघाचे चामडे काडूक
  घोडो पितारला।

* आस्कीन पास्कीन
  उदक तापोय गो।
  व्हडल्या खाडा मामा येयल्यार
  तांबयो लिपोय गो।

तळे सुकोले
बोके म्हुजे बापुडे जाले।
खडप कातरा गो।
बोक्या म्हुज्या मोती मेवतोले।
मोती मेवतोकच
बोके म्हुजे गिरेस्त जातोले।
गिरेस्त जातो कच
बोके म्हुजे काजार जातोले।
काजार जातो कच
बोक्या म्हुज्या बेबी जातोले।
बेबी जातोकच
बोके म्हुजे जाण्टे जातोले।
जाण्टे जातोकच
बोके म्हुजे मोरोन वयतोले।

सांग गो जाकीन
येद्दे रातीचे
खंय तू गेलोले।

मांय लाकडां गेलोले
मांय लाकडां गेलोले॥

सांग गो जाकीन
तांबडे कापोड तुका
कोणे गो दिलोले।

मांय भाटकारा चल्यान
दिलोले गे
मांय भाटकारा चल्यान दिलोले॥

सांग गो जाकीन
नेये कापोड केशे कोणे पिंजोले

मांय लाकडा लागोले गे
मांय लाकडा लागोले॥

बोरे म्हुण तुझे गुण
माय कोरूंक सोदताय सून।
बोरे कोन्न राव तू चन्नायेन
कोणी व्होरोत तुका चोरून।
ही पाळी आसा गा आशिरी
हे होडे वोचोना भितोरी।
बोरी कोन्न तावजा मार तांडेला
चिखला रोमाशी

तांडेला तावजा मार
तावजा मार दर्या
हे होडे पावदी शिरवोड्या
आगशोची काडून तारी
कोंब्या सादारी
थिंगा एक भाटकारबाब रेबेक वाजयता
बोसोन बांदारी

चान्याच्या राती मायाच्या म्हयन्याक
मळबात भोत्ताय कुपा।
भयणीचो उगडास केल्यारे
भावा दोळ्यांक भोत्ताय दुकां।
चान्याच्या राती मायाच्या म्हयन्यांक
मळबात भोत्ताय कुपा
व्होकलेचो उगडास केल्याररे
नवऱ्या दोळ्यांक भोत्ताय दुका
चान्याच्या राती मायांच्या म्हयन्यांक
मळबात भोत्ताय कुपा
चेडवाचो उगडास केल्यार रे
मांयच्या दोळ्यांक भोत्ताय दुका

तांबडे रोजाद तुझे पोले
दुकांनी भोत्ताय मुजे दोळे
पापाचे लिशेंस आसोत जाल्यार पोळय
काजार जावया तुज्या कोडे॥

पापाचे लिशेंस आसा रे म्हाका
काजार जावच्या रावता तुका
तू तोर काजार जायना जाल्यार
मोगा म्होजी बिरमोत फुट्टली तुका।

पापान मायन काजार म्हाका केले
सुकांतले व्होरून दुकानं म्हाका घाले
सोगले आकवार चेडे एकठ्यांय जावन
आदोरार म्हाका केले

कावळ्या कित्याक रोट्टाय दारान
कोणीय मारीत तुका फारन।
म्हुज्या पोतीची खोबोर हाडीत तर
उडोन वच रे बोऱ्यान।

म्हुजो पोती येतच घोरा
म्हाका कापडा हाडटलो बारा
आनी सागवातीक पिला
दितोलो तेरा। कावळ्या म्हुज्या देरा

कावळ्या फांका तुझी पिसोय
आनी मायपास तुजो दारवोय
म्हुज्या पोतीशी वचोन
घेवन तू योरे एकूच मारून झोपोय।

भौ. अजित पैंगीणकार

शिक्षण : एम.ए.

पैंगीणच्या श्रद्धानंद विद्यालयातली नोकरी सांभाळतानाच नवप्रभा, गोमंतक, तरुणभारत दिसाळ्यांनी लेखन. लोककलेंच्या वांगडा भारतभर संचार. काणकोणच्या लोककलेचे जतन तशेंच सवंर्धना खातीर योगदान. गोंय कला अकादमी, पर्यावरण वाहिनी, नवनिर्माण अभियान, समाजकल्याण खाते, हॉस्पीटल देखरेख समिती, गटविकास सल्लागार समिती, पैंगीण मल्टिपर्पजअसोसिएशन, पैंगीण गोपाल कृष्ण मंडळ, कस्तुरबा गांधी स्मृती ट्रस्ट, काणकोण कोकणी कला केंद्र, परशुराम वसतीगृह, काणकोण शेतकी सहकारी सोसायटी, काणकोण अर्बन पत संस्थांचेर कार्य. १९९१चो गोंय राज्य युवा पुरस्कार, जाल्यार १९९६ चो वास्कोच्या कलावृंद संस्थेच्या 'गोमंत कला भूषण' पुरस्कारान सन्मानित.